

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ,
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLARI
VE ŞİDDET EĞİLİMLERİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Caner SARİBOĞA

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Psikoloji Programı

AĞUSTOS, 2023

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ,
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLARI
VE ŞİDDET EĞİLİMLERİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Caner SARİBOĞA
(Y2012.270006)

Psikoloji Ana Bilim Dalı
Psikoloji Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hande TASA

AĞUSTOS, 2023

ONAYFORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri, Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Şiddet Eğilimleri ile İlişkisinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların Kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bu kaynaklara atıf yapılarak yararlanmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (17.08.2023)

Caner SARİBOĞA

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, "Yaşam boyu öğrenmek ve öğrendiklerini öğretebilmek vizyonu" yola çıkarak, toplumsal cinsiyet algısı, kişilik özellikleri ve aile içi şiddet arasındaki ilişkileri anlamayı amaçlayarak gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte pek çok kişinin destek ve katkı sağladığını belirtmek istiyorum.

İlk olarak, bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde bana yol gösteren, bilgi ve birikimleriyle beni destekleyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hande TASA'ya en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Sabırla yönlendirmeleri ve değerli önerileri, bu tezin kalitesini artırmada önemli bir rol oynamıştır.

Yüksek lisans serüvenimin finalinde, kıymetli zamanlarını ayırıp tez savunma jürisinde yer alan değerli hocalarım Doç. Dr. Şahide Güliz KOLBURAN ve Dr. Öğr. Üyesi Elif Özge ERBAY'a çok teşekkür ederim.

Ayrıca, bu çalışmanın veri toplama aşamasında katkıları olan, anketleri dolduran ve bize değerli zamanlarını ayıran tüm katılımcılara içten teşekkür ediyorum. Sizlerin desteği olmadan bu çalışmanın gerçekleşmesi mümkün olmazdı. Tezin hazırlanma sürecindeki desteklerini ve teşviklerini esirgemeyen sevgili aileme teşekkürü borç bilirim. Aynı yolun yolcusu olduğumuz çok değerli arkadaşlarım Zeynep BÜYÜKÇORAK KANAŞ, Aydan AHMADZADA, Mahira PANAHLI ve Merve BAĞLAM'a; varoluşları ile bana güç veren sevgili dostum Ferit TURAN, Burcu YIKILKAN, Betül AŞKIN'a ve burada ismini saymadığım tüm sevdiklerime teşekkür etmek istiyorum. Sizin sevgi dolu desteğiniz, her zorluğun üstesinden gelmeme yardımcı oldu ve bu çalışmanın tamamlanmasında büyük bir motivasyon kaynağı oldu. İyi ki varsınız. Bu çalışmanın, toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek ve şiddetin her türüsünü ortadan kaldırmak için atılacak adımlara katkı sağlamasını ve daha adil, eşitlikçi bir topluma ulaşma hedefine bir adım daha yaklaşmamıza yardımcı olmasını temenni ediyorum.

17/08/2023

Caner SARİBOĞA

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ, TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLARI VE ŞİDDET EĞİLİMLERİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim gören 375 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma, nicel araştırma yöntemi ve ilişkisel tarama modeli kullanılarak yürütülmüştür. Veri toplama araçları olarak, Beş Faktör Kişilik Ölçeği Kısa Formu (BFKÖ), Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği (TCRTÖ) ve Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ) kullanılmıştır. Bulgular, üniversite öğrencilerinin uyumluluk kişilik özelliği ile şiddet eğilimi arasında toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun aracılık rolünün anlamlı olduğunu göstermiştir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin uyumluluk, açıklık, sorumluluk ve dışadönüklük kişilik özellikleri ile şiddet eğilimi arasında negatif yönlü bir ilişki bulunurken, nevrotiklik kişilik özelliği ile pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu ise, şiddet deneyimi olan üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimi puanlarının, şiddet deneyimi olmayanlara göre daha yüksek olduğudur. Bu çalışmanın sonuçları, genç yetişkinlerin davranışlarını ve toplumsal cinsiyet konusundaki algılarını daha iyi anlamak için kurumsal düzeyde politika ve programlar geliştiren akademisyenler, eğitimciler ve toplum liderleri için önemli bir bilgi kaynağı olacaktır. Aynı zamanda, üniversite ortamında şiddetin önlenmesi ve azaltılması için rehberlik edecek önemli bulgular sunmaktadır. Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve şiddet eğilimleri arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamak için önemli bir adım olup, ilgili araştırmalara katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kişilik, Toplumsal Cinsiyet, Şiddet Eğilimi

INVESTIGATING THE RELATIONSHIP BETWEEN PERSONALITY TRAITS, ATTITUDES TOWARDS GENDER ROLES, AND PROPENSITY FOR VIOLENCE AMONG UNIVERSITY STUDENTS

ABSTRACT

This study aims to examine the relationship between personality traits, attitudes towards gender roles, and propensity for violence among university students. The research was conducted with 375 university students studying in Turkey. The study utilized a quantitative research approach and a correlational survey model. Data were collected using the Short Form of the Big Five Personality Inventory (BFPI), the Attitudes Towards Gender Roles Scale (ATGRS), and the Propensity for Violence Scale (PVS). The findings revealed a significant mediating role of attitudes towards gender roles between agreeableness personality trait and propensity for violence. Additionally, it was found that university students' agreeableness, openness, conscientiousness, and extraversion personality traits were negatively associated with propensity for violence, while neuroticism showed a positive association. Another significant finding of the study was that university students who had experienced violence had higher propensity for violence scores compared to those who had not. The results of this study will serve as an important source of information for academics, educators, and community leaders who develop institutional-level policies and programs to better understand young adults' behaviors and perceptions regarding gender. Moreover, it provides valuable insights that can guide prevention and reduction of violence within the university environment. This study represents a crucial step in comprehending the complex relationship between personality traits, attitudes towards gender roles, and propensity for violence among university students, making a valuable contribution to related research.

Keywords: Personality, Gender, Violence Tendency

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xix
I. GİRİŞ	1
A. Araştırmanın Amacı.....	6
B. Araştırmanın Önemi	6
C. Araştırmanın Hipotezleri	7
II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
A. A.Kişilik Kavramı.....	9
1. Kişiliği oluşturan faktörler	11
a. Kalıtımsal ve biyolojik faktörler.....	11
b. Sosyal ve Kültürel Faktörler.....	12
c. Coğrafi ve Fiziki Faktörler	13
d. Ailevi Faktörler	14
e. Psikolojik Faktörler	15
f. Diğer Faktörler	15

2. Kişilik Kuramları	16
a. Sigmund Freud (Psikanalitik Yaklaşım).....	16
b. Alfred Adler (Bireysel Psikoloji).....	17
c. Carl GustavJung (Analitik Psikoloji).....	18
d. Karen Horney (Nevrozlar ve İnsan Gelişimi).....	19
e. Beş Faktör Kişilik Modeli	19
B. Toplumsal Cinsiyet	22
1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Farklılıkları	22
2. Çeşitli Kuramlar Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Rollerini	25
a. Feminist Yaklaşım Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Rollerini	25
b. Sistem Yaklaşımı – Ekolojik Sistem Yaklaşımı Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Rollerini	27
c. Toplumsal Cinsiyet Rollerini ile Kişilik Arasındaki İlişkiyi Ele Alan Araştırmalar.....	27
C. Şiddet Kavramı	28
1. Şiddet Türleri	30
a. Fiziksel Şiddet:	30
b. Psikolojik Şiddet.....	30
c. Ekonomik Şiddet	31
d. Cinsel Şiddet.....	31
e. Siber Zorbalık/Şiddet.....	32
2. Şiddet İle İlgili Kuramlar	32
a. Biyolojik Temelli Yaklaşım	33
b. İçgüdü Kuramı	34
c. Psikanaliz ve Psikanalitik Yaklaşım.....	34
d. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	35
e. Davranışçı Kuram ve Bilişsel Kuram.....	35

3. Saldırganlık Kavramı	36
III. YÖNTEM.....	41
A. Araştırmanın Modeli.....	41
1. Nicel Araştırma.....	41
2. İlişkisel tarama modeli	41
B. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	41
C. Veri Toplama Araçları	43
1. Demografik Bilgi Formu.....	43
2. Beş Faktör Kişilik Ölçeği-Kısa Formu (BFKÖ).....	44
3. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği (TCRTÖ).....	44
4. Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ)	45
D. Araştırmanın Varsayımları	45
E. Araştırmanın Sınırlıkları.....	46
F. Veri Toplama İşlemi	46
G. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	47
IV. BULGULAR.....	49
A. Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri, Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Şiddet Eğilimleri ile Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular.....	50
1. Korelasyon Analizleri	50
2. Regresyon Analizleri	53
a. Aracılık analizi	53
3. Fark Testlerine İlişkin Bulgular	62
V. TARTIŞMA	71
A. Değişkenler Arası Korelasyon Analizlerine İlişkin Tartışma.....	72
B. Değişkenler Arası Regresyon ve Aracılık Analizlerine İlişkin Tartışma	74
1. Dışadönüklük ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutumunun Aracılık Rolü ile İlgili Tartışma	75

2. Uyumluluk ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumunun Aracılık Rolü ile İlgili Tartışma	76
3. Sorumluluk ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumunun Aracılık Rolü ile İlgili Tartışma	77
4. Nevrotiklik ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumunun Aracılık Rolü ile İlgili Tartışma	78
5. Açıklık ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumunun Aracılık Rolü ile İlgili Tartışma	79
C. Fark Testlerine İlişkin Tartışma.....	79
1. Cinsiyet	79
2. Katılımcıların sınıf düzeyleri	80
3. Yaşanılan Yere Göre	81
4. Katılımcıların annelerinin eğitim durumu.....	81
5. Katılımcıların babalarının eğitim durumu.....	81
6. Kardeş Sayısı.....	82
7. Katılımcıların Aile İçi Şiddet Öyküsü	83
8. Katılımcıların, Şiddetin Türüne Göre Aile İçi Şiddet Öyküsü.....	85
9. Katılımcıların Aile İçi Şiddete Tanık Olma Durumu.....	86
10. Başkasına Şiddet Gösterme Durumu.....	87
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	89
VII.KAYNAKÇA	93
EKLER.....	113
ÖZGEÇMİŞ.....	125

KISALTMALAR LİSTESİ

- BFKÖ** : Beş Faktör Kişilik Ölçeği
- DSÖ** : Dünya Sağlık Örgütü
- LGBTTIQ+** : Lezbiyen, Biseksüel, Travesti, Transseksüel, İntersex, Queer
- ŞEÖ** : Şiddet Eğilimi Ölçeği
- TCRTÖ** : Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği
- WHO** : World Health Organization

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı.....	42
Çizelge 2. Araştırma Ölçek ve Alt Boyut Toplam Puanları için Betimleyici İstatistik Sonuçları.....	49
Çizelge 3. Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puanları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.....	51
Çizelge 4. Dışadönüklük ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumunun Aracılık Rolünün İncelenmesi.....	53
Çizelge 5. Dışadönüklüğün Şiddet Eğilimi Üzerindeki Dolaylı Etkilerin İncelenmesi	54
Çizelge 6. Uyumluluk ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumunun Aracılık Rolünün İncelenmesi.....	55
Çizelge 7. Uyumluluğun Şiddet Eğilimi Üzerindeki Dolaylı Etkilerin İncelenmesi	56
Çizelge 8. Sorumluluk ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumunun Aracılık Rolünün İncelenmesi.....	57
Çizelge 9. Sorumluluğun Şiddet Eğilimi Üzerindeki Dolaylı Etkilerin İncelenmesi	58
Çizelge 10. Nevrotiklik ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumunun Aracılık Rolünün İncelenmesi.....	58
Çizelge 11. Nevrotikliğin Şiddet Eğilimi Üzerindeki Dolaylı Etkilerin İncelenmesi	59
Çizelge 12. Açıklık ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumunun Aracılık Rolünün İncelenmesi.....	60
Çizelge 13. Açıklığın Şiddet Eğilimi Üzerindeki Dolaylı Etkilerin İncelenmesi	61

Çizelge 14. Cinsiyete Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi	62
Çizelge 15. Sınıfa Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi	62
Çizelge 16. Yaşanılan Yere Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi	63
Çizelge 17. Baba Eğitimine Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi	64
Çizelge 18. Kardeş Sayısına Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi	64
Çizelge 19. Aile İçi Şiddet Öyküsüne Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi	65
Çizelge 20. Psikolojik Şiddet Görme Durumuna Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi	66
Çizelge 21. Ekonomik Şiddet Görme Durumuna Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi	67
Çizelge 22. Aile İçi Şiddete Tanık Olma Durumuna Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi.....	68
Çizelge 23. Başkasına Şiddet Gösterme Durumuna Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu	

Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi.....	68
Çizelge 24. Başkasına Şiddet Öyküsü ile Aile İçi Şiddet Öyküsü Arasındaki Dağılımın İncelemesi	69

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Uyumluluğun Şiddet Eğilimi Üzerindeki Dolaylı Etkilerin İncelenmesi 56

I. GİRİŞ

Kişilik kavramı, tarih boyunca filozoflar, antropologlar, politikacılar ve ruh sağlığı profesyonelleri tarafından incelenip açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar, farklı perspektiflerden kişiliği ele alarak açıklama girişimleri sunmuş olsa da kesin ve genel olarak kabul gören bir tanım ortaya koymak zor olmuştur (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012: 9). Bununla birlikte, kişilik kavramıyla ilgili yapılan tanımların benzerlik gösterdiği boyutlar dikkate alındığında, kişilik kavramı “bireyin kendisine özgü ve sürekli nitelikteki tutarlı davranışlarının ve tutumlarının tümü” olarak açıklanmaktadır (Ulu, 2016: 63-64). Matthews, Deary ve Whiteman (2009)’a göre kişilik doğrudan davranışları etkileyen bir faktördür. Yani, bir bireyin davranışları, onun sahip olduğu kişilik özellikleriyle yakından ilişkilidir. Örneğin, aniden şarkı söylemeye başlayan veya gülme davranışını sergileyen bireyin mutlu olduğunu düşünmek mümkündür.

Toplumların örf, adet ve gelenekleri toplumun yaşantısını biçimlendirirken benzer şekilde bireyin sahip olduğu kişilik özellikleri de bireyin yaşamı üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilmektedir. Bireylerin aynı olay karşısında farklı duygu, düşünce ve davranış biçimlerine sahip olmaları durumu kişiliklerinin farklı olması ile ilişkilidir. Kişiliğin oluşmasında etkili olan çok sayıda faktör olmakla birlikte kalıtım, coğrafi ve fiziksel etmenler, sosyal çevre ve aile de kişiliğin oluşmasında önemli düzeyde etkiye sahiptir (Erkuş ve Tabak, 2009). Psikolojik kuramlar ve bu kuramların öncülerinin kişilik kavramı, kişiliğin yapısı veya kişiliğin oluşumu hakkında birbirini destekleyen veya tamamen farklılaşan açıklamaları bulunmaktadır.

Freud, kişiliği açıklamak için “psikoseksüel” yaklaşımını kullanan en tanınmış kuramcılardan biridir. Bu yaklaşım bireyin ergenlik döneminin başlangıcına kadar olan süreçteki beş evreden geçerek oluştuğunu öne sürmektedir. Bu evreler; 0-1 yaş Oral Dönem, 1-3 yaş arası Anal Dönem, 3-6 yaş arası Faillik Dönem, 6-11 yaş arası Latens Dönem ve 11 yaşından sonra olan Genital Dönem olarak tanımlanmaktadır (Özdemir vd., 2012). Freud’a göre kişilik

id, ego ve süper ego olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır. İd içgüdüleri ve ilkel arzuları temsil ederken, ego gerçeklikle başa çıkma ve denge sağlama işlevlerini yerine getirmektedir. Süper ego ise toplumsal normlar, ahlaki değerler ve içselleştirilmiş kurallar ile ilgilidir (Boeree, 2009).

Erikson Freud'un aksine kişiliğin; yaşamın ilk dönemi ile sınırlı kalmayıp yaşam boyu sürdüğünü, bu gelişim sürecinde doğuştan getirilen bazı özelliklerle birlikte sosyal çevrenin de kişiliğin oluşmasında etkili olduğunu ve kişiliğin birbirinden farklı sekiz gelişim evresinden geçtiğini ileri sürmektedir (Erikson, 1984). Murdock (2013) tarafından öne sürülen görüşe göre, kişilik doğuştan gelen bir faktör, sosyal çevrenin etkisi ve bireyin yenilikçi davranışlarının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu süreç, yaşamın erken dönemlerinde gelişirken, sonrasında ise değişmeye kapalıdır.

Alfred Adler de kişilikle ilgilenen önemli bir kuramcı olarak psikoloji alanında tanınmaktadır. Adler'e göre, kişilik gelişimi toplumsal yaşamla kurulan ilişki ve etkileşim sürecinin bir çıktısıdır. Ona göre, bireyin toplumla olan etkileşimi, sağlıklı bir kişiliğe sahip olması açısından terapiye benzer bir işlev görmektedir. Adler'in düşüncesine göre, bireyin toplumun diğer üyeleriyle birlikte kendi gelişimine katkı sağlaması da önemli bir unsurdur (Eker, 2012). Kneller ve Tezcan (2019)'a göre birey kültürü, kültür de bireyi var etmektedir. Doğuştan itibaren otoriter bir tutumla kültürel normlara göre yetiştirilen bir çocuk, yetişkinlik çağında bu normların belirlemiş olduğu sınırları aşma konusunda zorlanabilmektedir. Daha uyumlu bir yaklaşım ile büyütülen çocuklar ise yetişkinlik yıllarında kültürel normlar konusunda esneklik gösterebilmektedir. Kültür bireyin sosyal, duygusal, psikolojik ve fiziksel özelliklerini biçimlendirmektedir. Kişinin İletişim sürecindeki jest ve mimiklerini, oturma, yemek yeme, yürüme ve uyuma gibi fiziksel eylemleri de kültürden etkilenmektedir. Bu kültürel etkenler kişiden kişiye, gruptan gruba ve toplumdaki topluma farklılıklar göstermektedir.

Kişilik kavramının kültürel faktörler ile ilişkisini açıklarken kültürler arası kişilik farklılıklardan söz etmek gerekmektedir. Bu kapsamda Beş Faktör Kişilik Modeli, farklı kültürler arasındaki kişilik farklılıklarını karşılaştırmak için kullanılan bir araçtır. McCrae ve John (1992) tarafından ortaya atılan Beş Faktör Kişilik Modeli'ne göre, kişilik özellikleri beş temel boyut üzerinden hiyerarşik

bir şekilde düzenlenmiştir. Bu boyutlar; nevroitiklik/duygusal denge, dışadönüklük/içedönüklük, açıklık/gelişmemişlik, uyumluluk/duygusal tutarsızlık ve sorumluluk/öz disiplin şeklindedir.

Çalışmanın amacına yönelik olan Beş Faktör Kişilik Modeli araştırmanın kavramsal çerçeve kısmında ayrıntılı bir biçimde açıklanmaktadır.

İnsanlar doğuştan biyolojik ve fiziksel özellikleri bakımından kadın veya erkek olarak dünyaya gelirler. Ancak cinsiyete dayalı roller ve beklentiler doğuştan itibaren bireylere atfedilmez. Toplumun ve ailenin bir parçası olarak, bireyler çevreleriyle etkileşim içinde oldukça çeşitli roller edinirler veya kendilerine bir takım roller yüklenir. Bu roller, aile, arkadaş çevresi, mahalle, bölge, okul, toplum gibi sistemlerle birlikte inançlar, politikalar, kültürler gibi etkenler tarafından şekillendirilir.

Cinsiyet, bireyin anatomik, kalıtım ve fiziksel yapısı ile kadın ya da erkek olarak nitelendirilmesidir. Toplumsal cinsiyet ise toplum tarafından bu cinsiyetler üzerine yerleştirilen sosyal normları ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı ilk kez 1972 yılında, Ann Oakley tarafından *Sex, Gender, Society* isimli eserde kullanılmıştır. Bu eserdeki “toplumsal cinsiyet” kavramı ile kadınlık ve erkeklik arasındaki eşitsiz ayrışmaya gönderme yapmaktadır (Vatandaş, 2007: 31). Bingöl (2014) tarafından ifade edildiği üzere, toplumun tarihsel süreç içerisinde yarattığı birçok üründen biri olan toplumsal cinsiyet, biyolojik bedenlere atfedilen manevi rollerin kültürel olarak inşa edilmesini ifade etmektedir. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları anlam bakımından birbirinden farklı olsa da toplumun bazı üyeleri tarafından birbiriyle karıştırılan iki kavramdır.

Bireylere, doğumdan itibaren biyolojik cinsiyetine göre biçilen toplumsal cinsiyet rolleri; içerisinde insan hakkı ihlali niteliğindeki bir takım dezavantajlı durumu, eşitsizliği, adaletsizliği vb. uygulamaları barındırmaktadır. Cinsiyetler arası eşitsizlik, ataerki hegemonyanın baskınlığı, kadına yönelik şiddet, kadın cinayetleri, rollere hapsolme, zorunlu heteroseksüellik, cinsiyete dayalı ayrımcılık gibi durum ve uygulamalar, toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı ortaya çıkan dezavantajlı durumlara örnek gösterilebilir.

Bireylerin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını incelemek amacıyla geliştirilen “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği”nin; erkek

cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, eşitlikçi cinsiyet rolü ve geleneksel cinsiyet rolü şeklinde 5 alt boyutu bulunmaktadır (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011). Ancak, bütüncül olarak bakıldığında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarda eşitlikçi veya geleneksel cinsiyet rollerinin daha belirgin olduğu söylenebilir. Eşitlikçi cinsiyet rolünde, haklar bakımından cinsiyetler arasında dengeli ve adaletli bir dağılım söz konusuysen geleneksel cinsiyet rolünde belirgin bir şekilde kadınların aleyhinde olan bir durum söz konusudur (Uçar vd., 2017: 97).Özmete ve Zubaroğlu Yanardağ (2016)'a göre geleneksel cinsiyet rolleri, dünya genelindeki toplumların uzun süre boyunca özümsemiği ve sürdürdüğü rollerdir. Bu tutum gereği aile içi görev ve sorumluluklar, cinsiyetlerine göre kadınlara ve erkeklere atanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Kadınlara; çocukların bakımı, evin temizliğinin yapılması, çamaşırların yıkanması ve ütülenmesi, engelli-yaşlı bireyin bakımının üstelenmesi gibi birçok sorumluluk yüklenirken, erkeklere ise sosyal yaşama ve istihdama daha aktif katılım sağlama olanağı tanımaktadır.

Bu geleneksel cinsiyet rolleri, cinsiyet eşitsizliğinin temelinde yatan durumu göstermektedir. Kadınlar, toplumun büyük bir kısmında ev içindeki rollerle sınırlı kalırken, erkekler daha geniş bir yelpazede faaliyet gösterebilmek fırsatına sahiptir. Bu durum, kadınların potansiyellerinin tam olarak kullanılmamasına ve sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarda eşit temsil edilmemesine yol açmaktadır. Kleist (2010)'a göre, toplumun yüklediği belirli toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı erkeklerin de karşılaştığı bir takım olumsuzluklar söz konusu olabilmektedir. Örneğin, erkeğin gelir sağlayıcı bir işte çalışmayıp ailenin finansal giderleri kadın tarafından karşılandığı durumda "saygın erkekliklerini" sorgulamak zorunda kalabilmektedir. İşsizlik sorunu bulunan erkeklerin evde sıkışık kalma, kendini yetersiz ve güçsüz hissetme, düşük benlik saygısı, değersizlik, öfke ve stres benzeri olumsuz duygular yaşayabilir. Bu da maskülenliklerini, şiddet gibi sağlıksız davranışsal yansımalarına neden olabilmektedir (Anani,2013; El Masri vd., 2013).

Şiddet, tarihsel süreç boyunca ve günümüzde de dahil olmak üzere birçok farklı şekilde ortaya çıkan karmaşık bir kavramdır. Bu olgu, uluslararası düzeydeki savaşlar, ulusal düzeyde iç savaşlar ve terör eylemleri gibi makro düzeydeki çatışmalarla birlikte; gruplar arası çatışmalar, aile içi şiddet, çiftler

arasındaki şiddet davranışları ve bireyler arasındaki şiddet içeren uygulamalar gibi mezzo ve mikro düzeydeki çatışmaları içerir. Şiddetin var olduğu bu alanlar, toplumun her kesiminde yaygın bir sorun olarak görülmektedir. Ayrıca, şiddetin yaşamın her döneminde karşılaşılabilen bir sorun olduğu da belirtilmelidir. Çocukluk çağından yetişkinlik dönemine kadar, insanlar farklı yaş gruplarında şiddetle karşılaşabilirler veya şiddet uygulayan bireyler olabilmektedirler. Örneğin, okul zorbalığı, ev içi şiddet, iş yerinde mobbing gibi durumlar bireylerin günlük yaşantılarında şiddetin izlerini taşıyabilmektedir (Özerkmen ve Gölbaşı, 2012).

Şiddet son dönemlerde yaşamın her alanında karşılaşılabildiğimiz çok yönlü bir sorundur. Bu görünmez tehdit, karşı konulmaz bir biçimde yayılır ve çok sayıda bireyin sosyoekonomik ve psiko-sosyal açıdan yaşamını olumsuz etkilemektedir (Page ve İnce, 2008). Şiddet, toplumlara ve kültürlere göre farklılık gösteren bir tanıma sahip olabilir. Araştırmalar, şiddetin bu farklı tanımlarının olduğunu göstermektedir. Şiddet ile ilgili tutumların da kültürden kültüre farklılıklar göstermektedir. Bazı kültürler tarafından normal karşılanan sıradan bir durum olarak kabul edilirken, bazı kültürlere göre ise bir insan hakkı ihlali, insani ve hukuki bir suç olarak kabul edilmektedir (Öneri Uzun ve Uzunboylu, 2015).

Dünya Sağlık Örgütü-World Health Organization (2002)'ne göre, şiddet bilinçli bir şekilde fiziksel güç veya kuvvetin kullanılması veya gerçekleştirilmesi yoluyla, kendine veya başka bir kişiye fiziksel zarar veya fiziksel zarar olasılığını artırmayı amaçlayan, psikolojik zarar, ölüm, gelişim problemleri veya yoksulluk yaratma potansiyeline sahip bir davranış şeklidir.

Altınay ve Arat'ın 2007 yılında gerçekleştirdiği bir araştırmada, Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusunda önemli bulgular elde edilmiştir. Araştırmaya farklı illerden toplam 1800 kadın katılım sağlamış ve elde edilen verilere göre, kadınların üçte birinin eşleri tarafından şiddette maruz kaldıkları belirlenmiştir. Ayrıca, eğitim seviyesi yüksek olan her altı erkekten biri eşine şiddet uygulamaktadır. Araştırmanın dikkat çeken bulgularından biri, eşlerin eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte şiddetin azalmasıdır. Örneğin, eğitilmiş ailelerde içi şiddet oranı %12 olarak belirlenirken, düşük eğitim seviyesine sahip ailelerde bu oran %43'e yükselmektedir. Bu durum, eğitimin şiddetin azalmasında etkili bir

faktör olduğunu göstermektedir. Özyurt ve Deveci'nin (2011) çalışmasına göre ise, kadınların %47'si çocukluk dönemlerinde şiddete maruz kalmış, %33'ü ise evlilikleri süresince şiddete maruz kalmıştır. Bu istatistiklere ek olarak, evli kadınların %65'i sözlü ve psikolojik şiddete maruz kalmıştır. Cinsel kimlik veya cinsel yönelimleri nedeniyle ve farklı nedenlerden kaynaklı dezavantajlı konumda bulunan LGBTTİQ+ bireyler de toplum tarafından ayrımcılığa ve şiddetin her türüne maruz kalmaktadırlar (Tasa, 2021).

Bu çalışma, mikro-mezzo ve makro düzeyde bir insan hakları ihlali niteliğini taşıyan şiddet sorunun dinamiğinde yatan faktörleri ortaya koyabilmek, bireylerin sahip olduğu kişilik özellikleri ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumun bu etkenlerden olup olmadığını tespit etmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın odak noktası, kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların nasıl bir rol oynadığı, bununla birlikte iki değişken arasında toplumsal cinsiyet rollerinin aracılık rolünün olup olmadığını incelemektir.

A. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma öğrencilerin kişilik özelliklerini, toplumsal cinsiyet rolleri konusundaki tutumlarını ve şiddet eğilimleri hakkında bilgi edinmeyi hedeflemektedir. Bu araştırma, bugün üniversite öğrencisi gelecekte ebeveyn olmaya aday olan bireylerin kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkiyi inceleyerek; bu konular arasındaki ilişkinin anlaşılmasına katkıda bulunmayı da amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular vasıtasıyla, üniversite öğrencilerinin sağlıklı ve eşitlikçi bir toplum için nasıl desteklenebileceğine dair önemli bilgi sağlayabilir.

B. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın konusunu belirleme sürecinde toplum bilimleri ve ruh sağlığı bilimleri (sosyoloji, antropoloji, felsefe, psikoloji, sosyal hizmet, hukuk,

siyaset vb.) alanlarına giren ve bu alanda çalışmakta olan meslek elemanlarının da (sosyolog, antropolog, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, avukat, politikacılar vb.) ilgisini çeken “kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet ve şiddet” konusunda karar kılınmıştır. Küresel düzeyde ve ülkemizin de önemli bir sorunu olan şiddet eğilimi konusu, toplumsal cinsiyet konusu ve bireylerin kişilik özelliklerinin ilgili konularla ilgili/ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma; psikoloji alanı için de önem taşımaktadır. Geleceğin meslek elemanları ve ebeveynleri olacak üniversite öğrencilerinin, kişilik özellikleri ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile şiddet eğilimleri konusunda bilgi, düşünce ve tutumlarının psikolojik açıdan çözümlenmesi ve bu konularla ilgili sorunlara dair yapılacak koruyucu-önleyici çalışmalar açısından önem taşımaktadır.

C. Araştırmanın Hipotezleri

H1. Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ve şiddet eğilimleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının aracılık rolü bulunmaktadır.

H1a. Üniversite öğrencilerinin dışadönüklük kişilik özellikleri ve şiddet eğilimleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının aracılık rolü bulunmaktadır.

H1b. Üniversite öğrencilerinin nevroz kişilik özellikleri ve şiddet eğilimleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının aracılık rolü bulunmaktadır.

H1c. Üniversite öğrencilerinin uyumluluk kişilik özellikleri ve şiddet eğilimleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının aracılık rolü bulunmaktadır.

H1d. Üniversite öğrencilerinin sorumluluk kişilik özellikleri ve şiddet eğilimleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının aracılık rolü bulunmaktadır.

H1e. Üniversite öğrencilerinin açıklık kişilik özellikleri ve şiddet eğilimleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının aracılık rolü bulunmaktadır.

H2. Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2a. Üniversite öğrencilerinin nevrotik kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H2b. Üniversite öğrencilerinin uyumluluk kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H2c. Üniversite öğrencilerinin dışadönük kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H2d. Üniversite öğrencilerinin sorumluluk kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H2e. Üniversite öğrencilerinin açıklık kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H3. Üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimleri şiddet deneyimlerine göre farklılaşmaktadır.

H3a. Aile içi şiddete maruz kalan üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimi, maruz kalmayanlardan daha yüksektir.

H3b. Aile içi şiddete şahit olan üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimi, şahit olmayanlardan daha yüksektir.

H4: Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile şiddet eğilimleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. A.Kişilik Kavramı

İnsan kişiliği karmaşık bir olgudur. Bu durum, kişilik kavramının tanımlanmasını güçleştirmektedir. Kavramın tanımlanmasına ilişkin temel sorun, içsel özellikler, sosyal etkiler, zihin ve bedenin nitelikleri, diğer insanlarla ilişkiler ve içsel hedefler gibi tüm ilişkili unsurları içerecek kadar kapsamlı bir tanımın oluşturulmasının güçlüğünden kaynaklanmaktadır (Robbins ve Judge, 2017). Bununla birlikte, kişilik konusunun öncü araştırmacılarından Gordon Allport (1937) ve Henry Murray (1938) gibi isimler çalışmalarında kişilik kavramını tanımlama konusunda önemli çabalar göstermişlerdir.

Kişilik (personality) kavramı Latince “maske” anlamına gelen “persona” kelimesinden türemiştir (Kassin, 2003). Bu kavram, Gordon Allport’un 1937 yılında yayımlanan “Personality: A Psychological Interpretation” isimli çalışması ile popüler hale gelmiştir. Bu yayında Allport kişiliğin; bireyin içinde var olan ve sergilediği davranışların arkasında yatan güç olduğunu belirtmiş ve kişiliği; “Bireyin kendine özgü düşünce ve davranışını belirleyen psikofiziksel sistemlerinin dinamik örgütlenmesi” olarak tanımlamıştır. Aynı dönemde, kişilik anlamında “karakter”, “mizaç” ve “huy” gibi kavramların da yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir (Maltby vd., 2017).

Kişilik, her insanın kendine özgü genel psikolojik özelliklerini temsil eder. Bilinçli veya bilinçdışı olarak geliştirilen bu özellikler, bireyin yaşam tarzını ve davranış kalıplarını oluşturur. Bu şekilde, kişilik, her bir bireyin benzersiz düşünce ve eylem kalıplarını ifade eder (Akalin,2011) Bu temel tanım iki kısma ayrılarak detaylandırılabilir. İlk kısım tutarlı davranış örüntüleri ile ilgilidir. Bireysel farklılıklar genellikle bu davranış örüntülerinden ortaya çıkmaktadır. Burada önemli olan husus, kişiliğin tutarlı oluşudur. Bu da davranış örüntülerinin zamana ve durumlara karşı olan tutarlılığını ifade etmektedir. Örneğin, kişilik araştırmacıları bugün dışa dönük olan bir bireyin gelecekte de aynı özelliğe sahip

olacağını varsaymaktadırlar. Tanımın ikinci kısmı ise içsel süreçlerle ilgilidir. İnsanlar arasında gerçekleşen kişilerarası süreçlerin aksine, içsel süreçler nasıl davrandığımızı ve hissettiğimizi etkileyen, bireydeki tüm duygusal, motivasyonel ve bilişsel süreçleri içermektedir. Depresyon, mutluluk ve inkâr gibi kavramlar içsel süreçlerle ilişkilendirildiğinden psikoloji araştırmalarında sıkça yer bulmuştur (Burger, 2018). Literatürde kişilik kavramı hakkındaki tanımlar yukarı paragrafta tanımlanan şekliyle sınırlı değildir

Literatürde yer alan başka bir tanımlamaya göre kişilik; bireyin kendisine özgü olan, onu diğerlerinden benzersiz kılan özellik veya niteliklerin kombinasyonudur (Oxford Dictionary, 2018). Udin ve Yuniawan (2020) ise kişilik kavramını bireyin çevredeki durumlara verdiği duygusal tepki ve bireyi diğerlerinden ayıran duygulardan oluşan karmaşık davranış özellikleri olarak tanımlamıştır. Larsen ve Buss, kişilik kavramına ilişkin daha detaylı bir tanım ve açıklama sunmaktadır. Onlara göre, kişilik bireyin çevre ile etkileşimini ve çevreye adaptasyonunu etkileyen psikolojik özellikler ve mekanizmalar kümesidir (Larsen ve Buss, 2017). Bu tanımdaki psikolojik özellikler kavramı, insanların birbirinden farklı olma ve birbirine benzeme biçimlerini tanımlayan özellikleri ifade etmektedir. Örneğin, utangaç olarak tanımlanan bir birey ile dışa dönük olarak tanımlanan bir birey arasında farklılık bulunmaktadır. Benzerlik açısından bakıldığında ise utangaç bireylerin, sosyal ilişkilerde endişeli olmaları bakımından birbirlerine benzemeleri örnek olarak verilmektedir (Okutan, 2010).

Larsen ve Buss'un tanımındaki psikolojik mekanizma kavramı kişilik süreçleri ile ilişkilidir. Çoğu psikolojik mekanizma bir bilgi işleme faaliyetini içermektedir. Örneğin, dışa dönük bir kişi, diğer insanlarla etkileşime girme fırsatlarını arayabilmekte ve fark edebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, dışa dönük bir kişi belirli türdeki sosyal bilgileri fark etmeye ve bunlara göre hareket etmeye hazırdır.

Tanımdaki etki kavramı ise kişilik özelliklerinin ve mekanizmalarının insanların yaşamları üzerinde etkili olabileceğini ifade etmektedir. Kişilik, kişinin nasıl davrandığını, kendisini nasıl değerlendirdiğini, dünya hakkındaki düşüncelerini, başkalarıyla etkileşime girme biçimini, nasıl hissettiğini, özellikle sosyal çevresi olmak üzere çevresini nasıl seçtiğini, hayatta hangi amaç ve arzuları takip ettiğini ve içinde bulunduğu durumlara verdiği tepkileri

etkilemektedir. Özetle, kişilik özellikleri kişiye has olup onun nasıl düşündüğünü, davrandığını, hissettiğini etkileyen ve değişmesi güç olan özelliklerin tümüdür (Karaca, 2017: 2).

Tanımda adaptasyon kavramına yapılan vurgu ise kişiliğin temel işlevlerinden birinin de uyum sağlamak ile ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır. Kişilerin yaşam boyunca karşılaştıkları zorluk veya sorunlarla başa çıkmak ve hedeflerine ulaşmak için uyum sağlamaları gerekmektedir (Larsen ve Buss, 2017).

Kişilik kavramına ilişkin şu ana kadar aktarılanlar doğrultusunda, kişiliğin bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını etkileyen özelliklerinin bütünü içerdiği bir olgu olduğu söylenebilir. Birçok araştırmacı tarafından uzun yıllardır incelenen kişilik kavramının, karmaşık ve çok boyutlu yapısı ile bireylerin davranışlarının tahmin edilmesinde önemli bir unsur olduğu düşünülmektedir. Kavramın çok boyutlu doğası gereği, farklı disiplinlerde yeni araştırmalar için de teorik bir zemin oluşturmaktadır.

1. Kişiliği oluşturan faktörler

Kişiliği meydana getiren ana etkenler, kişinin yaratılıştan sahip olduğu donanımlar ile sonradan edindiği kazanımlar ile birlikte oluşturduğu yapı olarak açıklanabilmektedir (Schermerhorn vd., 2000: 66). Bir başka deyişle kişiliği oluşturan, sosyal ve biyolojik etkenler arasındaki etkileşim sürecidir (Martin ve Fellenz, 2010: 81). Çevresel etkilerin kişilik oluşumundaki rolü nedeniyle, kişilik her insanda farklılık göstermektedir (Demirbilek, 2010: 12).

a. Kalımsal ve biyolojik faktörler

Bireylerin biyolojik yapı ve özellikleri ile kişiliklerinin davranışsal yönü arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır (Eren, 1998: 83). Kalımsal genetik özellikler, kişisel özelliklerin oluşumunda tamamlayıcı bir rol oynamaktadır (Plomin ve Nesselroade, 1990). Araştırmacıların, aileden gelen biyolojik özelliklerin bireylerde değişikliklere yol açtığını ve bazı kişilik özelliklerinin kalıtım yoluyla geçtiğini ortaya koyan çalışmalar yaptığı bilinmektedir (Deary, 1993: 303). Örneğin farklı ülkelerde dünyaya gelen tek yumurta ikizleri birlikte veya ayrı yaşadıklarında dahi benzer kişilik özelliklerine sahip oldukları görülmüştür (Robbins ve Judge, 2015: 135). Kişilik üzerinde kişiliğin bileşenleri

ele alınarak yapılan araştırmalarda kişisel farklılıkların %40 ile %60 oranında kalıtsal etkenlerle açıkladığı grlmektedir (Bouchard ve Loehlin, 2001: 254)

Kalıtsal, kişiliğin Őekilleneceđi geniş sınırları tanımlayan bir kişilik planına benzetilmektedir (Hall ve Lindzey, 2003: 35). Bireyin sa rengi, göz rengi, boy uzunluğu, bedensel hatları gibi özellikleri olan fenotipi ile kan grubu, mevcut ya da sonradan yakalanabileceği hastalıklar gibi unsurları barındıran genotipi ile beraber kişinin kalıtsal kişilik özellikleri de ailesinden geçen genetik mirastır (etin ve Beceren, 2007: 113). Örneğin; salgı bezlerinin yapısı ve çalışması, sinir sisteminin tepkiselliği gibi fizyolojik ve biyokimyasal faktörler, kişisel farklılıkları oluşturan nedenlerdir. Adrenalin salgısının yüksek oluşu kişiyi canlı, hareketli, heyecanlı ve uyanık biri haline getirirken, adrenal ve hipofiz bezlerinin çalışmasında meydana gelen dengesizlikler de duygusal yaşamı bozmaktadır (Atkinson vd., 2002: 526)

Kişinin fiziksel yapısı da aynı Şekilde kişiliği olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Örneğin kk yaşlarda güçlü ve sağlıklı bir vcoda sahip olunması, çocuktaki benlik kavramını olumlu etkilemekle birlikte zgven sahibi olmasını sağlamaktadır. Aksi halde ise çocuğun benlik kavramının olumsuz gelişmesine sebep olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2000: 108)

b. Sosyal ve Kültürel Faktörler

Kültür, aynı tarih süzgecinden geçmiş insan topluluğunun ortak dil ve davranış Şekilleri ile gelecek nesillere aktarılmaktadır. Kişiliğin oluşmasında önemli etkenlerden biri kültürel faktörlerdir (Triandis ve Suh, 2002: 135). Bir toplumda insanların hayat tarzı, o toplumda sosyalleşme süreçlerinin işleyişini belirlemektedir. Buna paralel olarak sosyal yapıları farklı olan toplumlarda kişilik özellikleri de başka bir topluma göre farklılık göstermektedir (Kağıtbaşı, 1992: 263). Bir bölgede hâkim olan kültür, orada yaşayan insanların davranışlarına etki etmektedir. O bölgenin inancı, dili, giyiniş tarzı ve yargıları da o kültürün etkisinde kalmaktadır. Toplumda ortak bir kültür bilinci olsa da o toplumun içinde yer alan etnik, bölgesel ya da dinsel farklılıklar alt kültür üyelerinin kişilik özelliklerine yansımaktadır (Kulaksızoğlu, 2000: 110). Yani bir kültürel yapıda, toplumun değişik gruplarından ve alt kültürlerden etkilenen insanlarda farklı kişilik özelliklerinin ortaya sebebiyet vermektedir (Silah, 2000: 236)

İnsanların ideolojik görüşü ve ilgi alanları büyüüp yetiştiği kültürel ortamda şekil almaktadır. Özellikle insanların gelişme yıllarında yetişmiş olduğu kültürün beklentisine cevap verecek davranışlarda bulunması beklenmektedir. İnsanların toplumdaki rolleri ve statüleri kişilik özelliklerinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Örneğin bir örgüt bünyesinde çalışan yöneticiler ve işçiler statüleri gereği tavır ve davranışlarına yön vermektedirler (Erdoğan, 1983). Burada edindikleri davranışları normal yaşantılarına da aksettirirler. Kişinin geçmişte ya da halen içinde yer aldığı sosyal grupların yapısı, bireyin kişiliğini çözme konusunda ciddi ipuçları verebilmektedir (Tekin, 2012: 98).

İnsanoğlunun biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel özelliklerini içeren 'biyo-psiko-sosyal' bir varlık oluşu, hayatı süresince devamlı gelişme içinde bulunuşu ve gelişme boyunca kazandığı bazı nitelikleri, onun davranışlarını belirlemekte ve davranışları onun kişiliğini biçimlendirmektedir (Şanlı, 1991: 20-21). Dolayısıyla kişiliğin gelişimi bakımından sosyal ve kültürel çevre önemli bir etken olmaktadır. İnsanların sosyal ortamda diğer bireylerle etkileşim içinde hayat sürmesi kişiliğini etkilemektedir (Demirbilek, 2010: 14).

c. Coğrafi ve Fiziki Faktörler

İnsanların hayatlarını sürdürdüğü bölgenin sahip olduğu tabiat şartları, iklim koşulları ve coğrafi faktörleri bireylerin kişilik gelişimini etkileyebilmektedir (Ertürk, 2010: 63). Coğrafi faktörlerin insanları kişilik özellikleri üzerinde meydana getirdiği etkiler daha çok dolaylı yoldan olmaktadır (Özsoy ve Yıldız, 2013: 6). Bir bölgenin coğrafi ve fiziki ortamının insanların kişilik özelliklerine doğrudan bir etkisi olmasa bile yaşadığı bölgenin coğrafi ve fiziki özelliklerinin etkisi ile şekillenen toplum kültürü sayesinde insanların kişilik özellikleri etkilenebilmektedir (Eroğlu, 2013: 230). Diğer bir ifadeyle; farklı coğrafyalarda yüzyıllar boyunca nesilden nesile aktarılan davranışsal özellikler kişileri farklılaştırabilmektedir (Tekin, 2012: 116)

Örneğin insanların kıyı bölgelerinde, dağlık bölgede, soğuk iklimde ya da sıcak iklimde yaşaması arasında onun kişilik özelliklerinde farklılık meydana getirecek faktörler bulunmaktadır. Soğuk iklimde hayatını sürdüren bireylerin daha katı ve donuk mizaçlı olduğu, sıcak iklimde yaşayan insanların ise daha yumuşak ve hareketli mizaca sahip olduğu genel bir kanı olarak kabul

edilmektedir (Zel, 2001: 25). Sıcaklık ile dışadönüklük, uyumluluk, vicdanlılık ve açıklık gibi kişilik özellikleri arasında da ilişki bulunduğu belirlenmiştir (Allik vd., 2004).

d. Ailevi Faktörler

İnsanların kişilik özelliklerinin meydana gelmesinde en önemli çevresel faktör aile kurumudur (Triandis ve Suh, 2002). Aile hem model alma hem de davranışları taklit etme vasıtasıyla sosyal ilişkilerin öğrenildiği yerdir (Cirhinlioğlu, 2001: 110). Ailede bulunan birey sayısı, ailenin ekonomik durumu, milleti, inancı, ebeveynlerin eğitim durumu, kardeşler arasındaki doğum önceliği gibi etkenler aile üyelerinin kişilik oluşumunda ve gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Hellriegel ve Slocum, 2008).

İnsanlar, sosyal değerleri ve bazı özel davranış kalıplarını yetiştiği ailede öğrenirler. Ailenin çocukların kişilik özellikleri üzerindeki etkisi konusunda yapılan araştırmalar, çocukların aile büyüklerinden gördükleri hal ve davranışları zamanla özümstedikleri, mental yapılarının bu gözlemlerden etkilendiği kabul edilmiştir (Saltürk, 2008: 271). Çocuklar, anne ve babanın kişiliğini, ahlaki ve kültürel davranışlarını taklit ederek öğrenirler (Zel, 2001: 24). Kişinin içinde yaşadığı ailenin ortamı da kişiliği oldukça etkilemektedir. Aile bireyleri arasında kurulan duygusal bağların gücü arttıkça aileler, çocuklarına karşı destekleyici ve teşvik edici olmaktadır. Bu tip ailelerde yetişen çocukların kendilerine olan güvenleri artar ve duygusal olarak da dengeli bir yapıya sahip olmaktadır (Hüsni, 2000: 65)

Ailenin sahip olduğu çocukların tutum ve davranışlarının anne ve babalarının davranışlarına benzediği söylenebilmektedir (Develioğlu ve Tekin, 2013). Anne ve baba, çocuklarının kişiliklerinin oluşumu aşamasında, kendileri ile özdeşleşme sürecinde etkili olmaktadır. Çoğunlukla erkek çocuklar babayı, kız çocuklar ise anneyi taklit etmektedir. Gelişme sürecinde anne ve baba çocukları için örnek bir rol modeldir. Yapılan birçok çalışmada, aile büyüklerinin inşa ettiği ev ortamının kişilik gelişimine doğrudan etki ettiği söylenebilir (Luthans, 1989: 128)

Ayrıca ebeveynler deneyim ve davranışlarını çocuklarına farklı metotlar yoluyla aktarmaktadırlar. Anne ve babanın çocuğu yetiştirme tarzındaki etkide

ailenin kişiliği belirleyici olmaktadır (Forsberg, 1993: 30). Nakao vd. (2000), çocuk yetiştirme metodunun ebeveynlerin kişilik özelliklerinin gelişmesi ile alakalı olduğunu ifade etmişlerdir. Yan vd. (2013) de zayıf aile bağlarının, yeni yetişen aile üyesinde bağımlılık kazanmada bir gösterge oluşturduğunu ifade etmekle birlikte kişiliğin oturmaya başladığı ilk beş yıl içinde iyi bir aile terbiyesi alamayan çocukta suçlu kişilik yapısının oluşacağını ileri sürmektedir.

e. Psikolojik Faktörler

İnsan sosyal ve psikolojik bir varlıktır (Yıldırım, 2014). İnsanların kişilik özelliklerinin oluşmasında psikolojik durumları önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikolojik faktör, bireyin ilgi alanları, hayal etme kapasitesi, fikir yürütme kabiliyetleri, algı ve gözlemleri gibi zekâyı meydana getiren faktörleri ifade eden entelektüel yeterliliklerini kapsamaktadır (Kuravatti ve Malipatil, 2017). Psikolojik istek ve ihtiyaçlar, mutlu olma arzusu, olgunlaşma ve ilerleme isteği, sağlıklı toplumsal ilişkiler kurma isteği, beğenilme ve takdir görme isteği, özgürlük isteği, başarı isteği ve güven kazanma isteği olarak insanların kişilik özelliklerinin güdülenmesinde rol oynamaktadır (Levent, 2011: 16).

f. Diğer Faktörler

Kişilik özelliklerinin oluşumunda etkili olan faktörler arasında diğer gruplarda açıklanmayan etkenler de bulunmaktadır. Literatürde; iletişim araçları, yetişkinler grubu ve doğum sırası etkenler diğer grubu içinde yer aldığı belirtilmektedir (Şimşek vd., 2011). Kitle iletişim araçlarının kişiliğin oluşmasında bariz etkileri bulunmaktadır. Kitle iletişim araçlarını kullanan insanlarla kullanmayan insanlar arasında bariz farklılıklar olduğu kabul edilmiştir. Kitle iletişim araçları olan sosyal medya, televizyon, gazete ve dergiler çocukların yetişmesinde, gençlerin yeni davranış biçimleri elde etmelerinde etkileri bulunmaktadır (Öktem, 2009: 23). Popüler sosyal medya araçları olan youtube, facebook, instagram, twitter, snapchat ve tiktok benzeri uygulamalar gençlerin ilgisini çekmekte, etkileşim halinde bulunduğu insanlara karşı farklı kişilik özelliklerine bürünebilmektedir. Bireyler sosyal medya platformlarında edinmiş olduğu davranışları sürekli hale getirerek gerçek hayatına yansıtılabilmektedir.

İnsanların buldukları sosyal ortamlardaki yetişkinler grubu, kişiliğin oluşumunda rol oynayan faktörler arasında yer almaktadır. İnsanlar kendilerine hedef koyarken veya davranışlarına yön verirken sosyal gruplarca kabul gören yetişkin grubu mensuplarını kendilerine örnek almaktadırlar. Örnek alınan fenomenler, kişiliğin oluşmasında önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir (Dixon vd., 2008: 120).

Adler (1924)'e göre doğumdaki sıra; kişinin yetenek ve zekâ düzeyini etkilemektedir. Doğum sırası kuramına göre, ailedeki çocuk sayısındaki artışa paralel olarak ilk doğan çocuk ile son doğan çocuk arasında ilişki kurma yeteneği ve zekâ düzeyi bakımından ciddi farklılıklar olduğu görülmüştür. Yani ilk doğan çocuk kendisinden sonra doğanlardan daha zeki ve kabiliyetli olmaktadır. Ayrıca insanların gelir dağılımındaki eşitsizlik dolaylı da olsa kişilik oluşumunu etkilemektedir. İsteklerin maddi imkânsızlıklar neticesinde gerçekleşmemesi, bireylerin azla yetinme yeteneğini meydana getirirse de bazen isteklerin yerine getirilebilmesi adına yasadışı seçeneklere bile başvurabileceklerdir. Dolayısıyla hırs, haksız rekabet ve fesatlık gibi kişilik bozuklukları meydana gelebilecektir (Çetin ve Beceren, 2007: 117).

2. Kişilik Kuramları

a. Sigmund Freud (Psikanalitik Yaklaşım)

Psikanalitik yaklaşımı, 19. yy. sonrasında insanların ruhsal hastalıklarını tedavi etmek üzerine kurulu olan psikiyatri biliminin bünyesinden çıkmıştır. Diğer yaklaşımlar gibi akademik ortamda var olup belirli bir akademik geçmişi paylaşan bir yaklaşım değildir (Schultz ve Schultz, 2007: 566). Psikanalitik yaklaşımın temsilcileri, insanların mevcut fiziki ve biyolojik özelliklerinden yola çıkarak kişisel özellikler hakkında fikir yürütmemiş, kişiliğin şekillenmesindeki en önemli faktörün bilinçaltı olduğu savunulmuştur (İnanç Yazgan ve Yerlikaya, 2018). Psikanalizin kurucusu Sigmund Freud'a göre, kişinin bebeklik ve çocukluk çağlarında yaşamış olduğu olayların etkisinde kalarak edindiği tecrübeler, hayatının sonraki yıllarında kişiliğini şekillendirmektedir (Karaduman, 2013: 6).

Freud kişiliği, Bilinçaltı (Unconscious), Bilinçöncesi (Preconscious) ve Bilinç (Conscious) olarak üç ruh haline ayırmıştır (Ersevîm, 2002; Papatya, 2005; 224). Zihin haritaları olarak da nitelendirilen topografik modelde bilinç, kişilerin

ruh yapısında farkında olduğu düzey olarak ifade edilmektedir. Bilinçöncesi ise; bilinçle bilinçaltı arasındaki kalan bir düzeyi ifade etmektedir. Bilincin zorlanmasıyla hatırlanabilir hale gelen yani bilinç düzeyine getirilebilen yaşantıların ve bilgilerin bulunduğu alana denmektedir (Cervone ve Pervin, 2016: 79). Bilinçaltı ise kişinin farkında olmadığı duyguların depolandığı büyük havuzu temsil etmektedir (Cüceloğlu, 1998: 409). Freud, 1920'lere kadar üzerinde durduğu topografik kuramın insan kişiliğini açıklamada yetersiz kaldığını anlayınca kişiyi biyolojik temellere dayandıran yapısal modeli oluşturmuştur (Yanbastı, 1990:21).

Yapısal kişilik kuramı, kişiliği id, ego ve süper ego olmak üzere üç yapıyla açıklamaktadır (Murdock, 2013). Freud'a göre id, kişinin fizyolojik ihtiyaçlarını barındırmakta ve kişiliğin ilkel ve içgüdüsel tarafını kapsamaktadır (Serin ve Topses, 2017). Ego; kişiliğin düşünme, planlama, çözümlenme ve karar verme organıdır. Kişiliğin bilinçli kontrol mekanizması olan ego, yapacağı aksiyonları uygun ve makul hale gelinceye kadar ertelemektedir (Coon ve Mitterer, 2008: 400). Süperego ise, kişiliğin üçüncü düzeyidir. Çocuğa aile bireyleri ve çevresi tarafından öğretilen toplum kuralları ve ahlaki değerlerinin içselleştirilmiş temsili olarak ifade edilir. Bir bakıma kişinin vicdan mekanizmasıdır (Atkinson vd., 2002).

Freud'a göre, kişilik bir buz dağına benzemekte, dağın gözle görünen kısmı kişinin farkında olduğu bilinçli yönünü göstermekte, İd'in tamamı, egonun ve süperegonun büyük bölümü buz dağının altında yani bilinçaltımızda yer almaktadır (Cüceloğlu, 2016: 409). Freud'a göre birey ruhunun derinliklerinde ortaya çıkan farklı duygulara çoğunlukla mani olamaz ve ihtiyaçlarını çeşitli yollardan tatmin etmeyi amaçlamaktadır (Nazlı, 2019: 304). Tüketici, satın alma davranışlarını yalnızca ürünün fizyolojik niteliklerinden dolayı değil, kişinin psikolojik durumuna da bağlı olarak gerçekleştirmektedir. Yani, satın alma davranışında psikolojik dinamiklerin harekete geçmesi söz konusu olmaktadır (Çakır ve Kılıç, 2020: 647).

b. Alfred Adler (Bireysel Psikoloji)

Psikanalitik Kuramın bir başka önemli temsilcisi Alfred Adler'dir. Adler, Freud'dan ayrılan ilk psikanalitik grubu temsilcisidir (Burger, 2006: 151). Adler,

Freud'un düşüncelerinden farklı biçimde içgüdüsel cinsel arzular ve bilinçaltı süreçler yerine sosyal arzular ve bilinçli düşünceler üzerine odaklanmıştır (Cervone ve Pervin, 2016: 135). 'Bireysel Psikoloji' yaklaşımını ortaya atarak, kişiliğin, birey tarafından, kendisi, diğer bireyler ve içinde yaşadığı kültür için geliştirilen davranış kalıpları olduğunu öne sürmüştür. Adler'e göre kişilerin güçlü ve saygın olma, başkalarına karşı baskın olma veya üstünlük sağlama güdeleri, bireysel davranışlarına ve kişilik özelliklerine yön vermektedir (Şimşek vd., 2011).

Adler'e göre insan kişiliğini sosyal yapı etkilemekte ve böylelikle üstünlük arama gayretleri şekillenmektedir. Adler'in teorisi bu sebepten dolayı, 'Üstünlük Arama Teorisi' olarak da bilinmektedir. Teoriye göre, toplumda üstünlük kurma gayreti, insan hayatının temel kaynağını meydana getirmektedir. İnsan kendi kişiliğinin farkına vardıkdan sonra kendi eksik yönlerini ve üstünlüklerini kavramaya başlamaktadır. Yaşı ilerledikçe zayıf yönleri kişiyi aşağılık kompleksine soktuğu için eksik özelliklerinin telafisi için gayret göstermeye başlayarak bireyin kişiliğinin şekillendirmesinde önemli rol oynamaktadır (Başaran, 2008: 74).

c. Carl Gustav Jung (Analitik Psikoloji)

Jung, Freud'dan ayrılarak, dünyayı gezmiş ve farklı kültürleri gözlemleyerek Analitik Psikoloji'nin temellerini atmıştır (Burger, 2006). Jung da Freud gibi, kişilik özelliklerinin gelişiminde bilinçaltına çok önem vermiştir. Jung, insanların içedönük ya da dışadönük eğilimlerle doğduklarını öne sürerek söz konusu kavramları literatüre kazandırmıştır (Yankowy, 2011: 39)

İçedönük insanlar, kendi iç dünyalarının daha fazla farkında olan kişiler olarak dış dünyayı algılamakla birlikte iç dünya kadar önem vermemektedirler. Olay ve durumlara öznel yaklaşmayı tercih ederek tepkilerini kendi iç bilişsel sürecinden esinlenerek göstermektedirler. Dışa dönük insanlar ise enerji bakımından dış çevreden beslenen, birey ve gelişmeler karşısında yüzünü dışa dönmüş kişilerdir (Isaksen vd., 2003: 344).

Jung ayrıca Freud'un bilinçaltı kavramını kabul etmiş olmakla birlikte, insan bilincini etkileyen bireyin kendi bilinçaltı olarak ifade edilen kişisel bilinçaltının yanında, kolektif bilinçaltından da bahsetmiştir. Kolektif bilinçaltı,

daha önce yaşamış insanların duyguları, korkuları ve çabalarının saklandığı ortak bir bilinçaltının adı olarak ifade edilmektedir. Jung'a göre kişisel bilinçaltı ile kolektif bilinçaltının arasında 'ben' kavramı bulunmaktadır (Cüceloğlu, 1998: 416).

d. Karen Horney (Nevrozlar ve İnsan Gelişimi)

Horney de Freud gibi çocukluğun ilk dönemleri üzerine odaklanmıştır (Hewstone vd., 2005: 297). Adler ve Jung'unpsikanalitik teorilerinden faydalanarak, sosyal ilişkiler ve analizler yoluyla insan davranışlarının nedenlerini sorgulamıştır. Yapmış olduğu çalışmalarda bireylerin kişilik eğilimlerini içgüdüler gibi fizyolojik özelliklerin değil yaşam koşullarının şekillendirdiğini söylemiştir (Horney, 1994: 6)

Horney'e göre bireyin kişiliğine biçim veren ana unsurlar endişe ile korkudur (Smith, 2007: 57). Endişe ve korkuyu, kişinin nevroz temelli kendini çaresiz ve yalnız hissetme duygusu olarak tanımlamaktadır (Schultz ve Schultz, 2005: 157). Aile bireyleri tarafından sevgi ve şefkat görmeyen çocuklar yalnızlık duygusuna kapılır ve kendilerini güvende hissetmezler (Yemez ve Alptekin, 1998: 22). Dolayısıyla çocuk, ebeveynlerine düşman olarak hayatlarının ilerleyen dönemlerinde kendilerine gelebilecek olumsuz eleştirilere karşı savunmasız ve çaresiz olmaktadır (İnanç Yazgan ve Yerlikaya, 2018: 90).

İnsanlar; sempatik dışadönük, antipatik içedönük ve saldırgan-öfkeli olmak üzere 3 çeşit savunma tarzı geliştirirler. Sempatik dışadönük kişiler insanlara yakın durarak, onlardan emin olurlar ve kendilerini güvende hissetmenin yolunu bulmaktadırlar. Antipatik içedönük insanlar ise dış çevreden uzak durarak, bağımsız yaşamayı tercih etmekte ve böylelikle kendilerini tehlikeden koruduklarını düşünmektedirler. Savunma tarzını saldırgan ve öfkeli bir şekilde geliştiren bireyler ise kendisini güçlü kabul ettirmek için toplumla mücadele içine girerek insanlara karşı gelir ve böylece kendini tehlike ve korkulardan muhafaza ettiğini düşünürler (Burger, 2006: 171).

e. Beş Faktör Kişilik Modeli

1985 yılında Robert R. McCrae ve Paul T. Costa'nın geliştirdiği beş faktör kişilik modeli ölçeği bireylerdeki kişilik farklılıklarını göz önüne alarak, kişilik özelliklerinin kategorize edilmesini kolaylaştırmaktadır (Parlak ve Sazkaya,

2018: 150). Beş faktör kişilik modeli psikoloji alanında geliştirilen en kullanışlı ve en çağdaş modellerden biri olarak bilinmektedir. BFKM, bireylerin kişilik özelliklerini açıklamak için belirlenmiş beş özelliği içermektedir (Digman, 1990: 418). Beş faktör kişilik modelinin, kişilikle alakalı ortaya konan birçok kişilik yaklaşımını tek çatı altında topladığı ifade edilebilir. (Bacanlı vd., 2009: 263).

İnsan kişiliğini ‘dışadönük ve içedönük’ biçiminde açıklayan Jung’un özellikler tipolojisi, Cattell’in faktör ayırıcı özellikler kuramında kişilik özelliklerini sistematik bir biçimde tanımlayarak 16 faktörle kategorileştirmesi ve Eysenck’in biyolojik temelli faktör ayırıcı özellikler kuramı, beş faktör kişilik modeli altında toplanabilmiştir (Sığırı ve Gürbüz, 2015: 116)

Beş faktör kişilik modeli, kişilik sıfatlarına dayalı olarak geliştirilmiştir (Somer vd., 2002: 22). İnsan kişiliğini deneyime açıklık, sorumluluk, dışadönüklük, uyumluluk ve nevrozizm olarak beş temel boyutta açıklamaktadır. Ayrıca kişilik ölçeğinde bulunan her faktör birbirine zıt iki kutuptan meydana gelmektedir (Nalçacı İkiz ve Yeşiltaş, 2018: 178). Beş faktör kişilik modeli, tüm eleştirilere rağmen kişilik alanında araştırma yapan birçok bilim insanını tek çatı altında toplamıştır (Goldberg, 1993: 27).

Kişilik özelliklerini tespit etme ve isimlendirme adına bilinen ilk çalışma 1884 yılında Francis Galton tarafından yapılmıştır. Galton, insan kişiliklerine dair kullanılan terimleri saptayarak İngilizce olarak tanımlamıştır. Thurstone (1933) da dili örnekleyerek kişilik özelliklerini ayrıntılı olarak sınıflandırmıştır. Thurstone, günlük diyaloglardasarfedilen 60 sıfat saptayarak her biri 1300 denek tarafından denenmiş ve sonunda beş faktör yeterli görülmüştür (Goldberg, 1990: 1216). Günümüzde kabul gören beş faktör kişilik modelindeki etkenlerle kıyaslandığında benzerlik bulunmaktadır (Barrick ve Mount, 1991).

Allport ve Odbert (1936) yapmış oldukları araştırmada kişilik özelliklerini ve insan doğasını açıklayabilmek adına 18.000’e yakın sıfatı inceleyerek benzer ifadeleri çıkarıp tasniflendirmede bulunmuşlardır. Daha sonra Cattell kişiliği 16 boyutta Eysenck ise içe dönüklülük ve dışa dönüklülük olarak iki boyutta ele almışlardır (Öztürk, 2016: 79).

Bugünkü kullanılan haliyle beş faktör kişilik modelini ilk ortaya çıkaran bilim insanı olan Warren Norman, 1963 senesinde yapmış olduğu araştırmada

yirmi özellikli bir derecelendirme ölçeğine faktör analizi uygulamış ve yeniliğe açıklık, sorumluluk, dışadönüklük, uyumluluk ve nevroitiklik olmak şeklinde beş faktör elde etmiştir (Morgan, 1999: 51).

Beş faktör kişilik modeli ve genel olarak kişilik alanında yapılan çalışmalar 1970'ler ve 1980'lerin başlarına kadar durağan bir seyir izlemiştir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda ise kişiliğin beş boyutta açıklanmasına yönelik çalışmalar artış göstermiştir (Taggar vd., 1999: 899). İlk kez 1978 yılında Robert R. McCrae ve Paul T. Costa tarafından geliştirilen ve sadece nevroitiklik, dışadönüklük ve yeniliğe açıklık boyutlarını içeren model 1985 yılında geliştirilerek uyumluluk ve sorumluluk boyutları eklenmiş, böylece kişiliğin beş boyutu da test edilir hale gelmiştir (Fountoulakis vd., 2014: 1)

Psikoloji alanında kişilik konusuyla alakalı ortaya konan araştırmaların temelinde iki neden bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bireylerin davranışlarını tahmin etmek, diğeri ise bu davranışların altında yatan sebepleri anlamaktır (Cullen ve Sackett, 2003). Araştırmacılar sebepleri arama gayretinden yola çıkarak, kişiliği kapsamlı bir perspektifte inceleyen yaklaşımları düzenlemek ve kişilik konusunda yürütülen araştırmalarda hâkim olan karışıklığı gidermek ve araştırmayı daha da anlamlı kılmak için Beş Faktör Kişilik Modeli üzerinde hemfikir olmuşlardır (Taggar vd., 1999: 901).

Beş faktör kişilik modelinin temel varsayımı, kişisel farklılıkların bütün coğrafyalarda ve dillerde kodlanabileceği, günlük konuşma diline kelimeler şeklinde aktarılacağı ve bu kelimelerden hareketle bireylerin kişilik yapısını ifade eden bir sınıflandırmanın yapılabileceğidir (Demirci vd., 2007: 21). Model, kişilikle ilgili deneysel olarak geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş boyutları ve özellikleri temsil etmektedir (Ulu ve Tezer, 2010: 330). Kişiliği beş faktörün bileşimi olarak hiyerarşik şekilde tanımlayan modelin, kişiliğin bazı temel boyutlarını tanımladığı kabul edilmektedir (Tommasel vd., 2015: 814).

Yüksek derecede yeniliğe açıklık boyutuna sahip olan bireyler; hayal kuran, maceracı, orijinal, keşifçi, zeki, geniş görüşlü ve estetik anlayışı gelişmiş olurken (Barrick ve Mount, 1991: 5), aksine yeniliğe açıklık puanı düşük kişiler de çoğunlukla daha muhafazakâr olmakla beraber, karar, inanç ve fikirlerini

değiştirme konusunda daha katı, yeni fikirlere ise daha az ilgili olmaktadırlar (Puher, 2009: 8).

Yeniliğe açıklık boyutundan yüksek puan alanlar sürekli bir şekilde farklı arayışlar içinde olurken, düşük puan alan kişiler mevcudu muhafaza etmeye ve belli bir hayat biçimini devam ettirmeye eğilimlidirler (İnanç Yazgan ve Yerlikaya, 2018: 288). Aynı zamanda yeniliğe açıklık boyutuna sahip olan insanların hayatın her alanında başarılı olmalarının mümkün olacağı öngörülmektedir (Yelboğa, 2006: 199).

B. Toplumsal Cinsiyet

1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Farklılıkları

Cinsiyet, canlıları dişi ve erkek olarak iki ayrı sınıfa ayıran kavramdır. Bireyin cinsiyeti, sahip olduğu biyolojik, fizyolojik, genetik özelliklere bağlı olarak tanımlanır. Bireyin cinsiyetini tanımlayan ilk kriter üreme organının çeşididir. Henüz ana rahmindeyken ultrason cihazı aracılığıyla bebeğin görüntüsünde üreme organı incelenerek cinsiyetinin belirlenmesi gerçekleşir. “Cinsiyet özellikleri” kavramı fizyolojik, biyolojik ve psikolojik hususlara dikkat çekip doğuştan sahip olunan faktörlere işaret eder (Ersoy,2009). TDK ise cinsiyeti; bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik, seks olarak tanımlamaktadır. Kısacası cinsiyet, sonradan edinilen değil doğuştan gelen bir özelliktir.

Cinsiyet (sex), dişi ve erkek olarak iki kategoriye ayrılır. Fakat hem dişi hem de erkek üreme organlarına sahip olarak doğan bireyler de mevcuttur. Bu bireylerin sahip olduğu bu cinsiyet özelliği kavram olarak literatürde erdişi (interseks) olarak geçmektedir. Cinsiyet tanımı tıp alanında kadın ve erkek olarak iki cinsiyet halinde bulunur ve bu durum; interseks olarak doğan bebeklerin cinsel gelişim bozukluğuna sahip olarak tanımlamalarına neden olmaktadır (İpek, 2020). Bu bağlamda cinsiyetin dişi ve erkek olarak iki cins olarak kabul edildiği ifade edilebilir. Dişi veya erkek cinsine dâhil olmak bireyin cinsiyet kimliğini oluşturur.

Cinsiyet, toplumsal cinsiyetten farklıdır. Fakat toplumsal cinsiyetin temel unsuru cinsiyettir. Toplumsal cinsiyet, bireyleri kadın ve erkek olarak ayırdıktan

sonra bu bireylere kadın ve erkek olmalarının gerekliliklerinin atfedilişidir. Kadın-erkek ile kadınlık-erkeklik aynı şeyler değildir (Bingöl, 2014). Toplumsal cinsiyet, bireyin kadın veya erkek olarak tanımlanması aşamasında bu sürece dâhil olan sosyo-kültürel etkilerle ortaya çıkan kadınlık ve erkeklığe ilişkin üretilen anlamlardır (Batı, 2006'dan aktaran Özdemir, 2019). İnsanlar kadın ve erkek olarak cinsiyetlere ayrılır, daha sonra toplumun kadın ve erkek olmaya biçtiği rollerle toplumsal cinsiyet inşa edilir. Kısacası kadın veya erkek olmak cinsiyet kavramını, bir kadının veya erkeğin nasıl olması gerektiğine dair yargılar ise toplumsal cinsiyet kavramını verir.

Cinsiyet kavramı, kadın ve erkek arasındaki bütün insanlığı ilgilendiren biyolojik farklılıkların ifade ediliş biçimidir. Toplumsal cinsiyette ise kadın ve erkek arasında olduğu varsayılmakta olan farkların toplumsal ve kültürel değerlere göre şekillendiğine vurgu yapılmaktadır. Toplum tarafından insanlara verilmekte olan cinsiyetçi rollere göre bireyler hareket etmektedirler. Cinsiyet terimi, kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönü üzerinde durmaktadır. Böylece biyolojik bir olgudan bahsetmektedir. Cinsiyet kavramı, toplum tarafından biyolojik cinsiyet bağlamında belirlenen demografik bir kategoridir (Bayhan, 2012). Toplumsal cinsiyetin de diğer tüm kavramlar gibi bir tarihi olmakla birlikte diğer kavramlara göre daha kısa bir tarihi bulunduğu görülmektedir. 19. yy 'ın başlarında sadece tanımsal olarak ortaya çıkan toplumsal cinsiyet kavramı devamında 1970'lerde siyasal bir mücadelenin sonucu olarak kabul edilmiştir (Bellamy ve Mason, 2003). Bu noktadan bakıldığında cinsiyet kuramcıları, siyasal teori içerisinde yaptıkları çalışmaları, feminizmin “erkek akım” düşüncesiyle yani erkekler tarafından yazılmış siyasetin teorileri ve onların varsayımlarını ve çıkarlarını yansıtan bir ilişki olarak tasavvur ederler. Disipline ve gelenekçi uygulayıcılarına karşı feminist duruş eleştirel ve dönüştürücü olarak görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde çoğu çocuk için erkek ya da kız olma kavramı çok doğal bir şeydir. Çünkü doğumdan itibaren çocuklar fiziksel özelliklerine göre erkek ya da kız olarak adlandırılmaktadırlar. Bu durum, çocuğun “cinsiyeti” ya da “atanmış cinsiyeti” anlamına gelmektedir. Bu bilgiler eşliğinde “cinsiyet kimliği”, biyolojik özelliklerin, gelişimsel etkilerin ve çevresel

koşulların etkileşiminden gelen, insanların kim olduklarına dair sahip oldukları içsel bir algıyı ifade etmektedir (RaffertyJ. , 2018).

Toplumsal cinsiyet kavramı, insan icadı olan bir kavramdır. Mesela çocuk dünyaya getirecek olan anne-babalar, toplum tarafından kabul görmekte olan kız ve erkek çocuk rolüne uygun şekilde hazırlık yapmakta ve roller örgüsünü de inşa etmenin ilk adımını atmaktadırlar. Ebeveynler, çocuklarını toplumsal cinsiyet rolü çerçevesinde sevmekte, toplum tarafından kabul gören roller çerçevesinde yaptıkları davranışların doğru ya da yanlış olduğunu sorgulamaktadırlar. Toplumsal cinsiyet kavramı da dönemsel olarak farklı dönemlerde kendi içinde farklılık göstermektedir. İnsanların kendilerinden iki kuşak önce yaşayan büyükbaba ve büyükannesiyile, kendi kuşakları arasında kadınlık algısı açısından fark bulunmaktadır. Kuşaklar arasında oluşmakta olan bu farklılık aile içerisinde bir çatışmaya neden olabilmektedir (Yılmaz, 2018).

Toplumsal Cinsiyet aynı zamanda üreme heteroseksüelliği de dâhil olmak üzere çocuklar ve aile rolleri ile ilgili konularla birlikte erkekler ile ilgili sorunları da gündeme getirmektedir. Cinsiyet ve cinselliğin evrenselliği ve bunların toplumdaki güç ilişkileriyle sürekli bağlantılı olması, toplumsal cinsiyet kavramının geleceğin siyaset teorisinde kalıcı ve göze çarpan bir konuma ulaşmasına neden olmaktadır (Bellamy ve Mason, 2003).

Cinsiyet kavramı biyolojik anlamda kadın ve erkek arasındaki ayırım konusunu ele alırken, toplumsal cinsiyet ise kadınlık ve erkeklik üzerinden giderek bu kavramlara paralel olan ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeyi destekleyen sisteme gönderme yapmaktadır. Fakat bu terimin kapsamı, ilk ortaya çıkışından bu yana, yalnızca bireysel kimliği değil sembolik düzeyde erkekliğin ve kadınlığın kültürel idealleri ve yapısal düzeyde ise kurumlar ve örgütlerdeki cinsel iş bölümünü de içine alacak kadar genişlemiştir (Sankır, 2010)

“Kadın” ve “erkek” kavramları çerçevesinde cinsiyet kavramına bakıldığında, kişinin benliğini oluşturan temel unsurlardan biri olduğu görülmektedir. Bireyler kendilerine adledilen toplumsal cinsiyet kalıplarıyla tutarlı kişilik sergilemekte ve ona göre tutum ve davranışlar geliştirmektedirler (Sears, Peplau, ve Taylor, 2015).

Toplumda iletişim kurarken, ilk izlenimlerimizin kafamızda şekillendirdiğimiz “kalıp yargılar” tarafından yönetildiği görülmektedir. Sahip olduğumuz toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre insanları nitelendirerek, tanımaya çalışırız. Toplum tarafından kabul görülen toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını taşımayan bireylerin ise kişilik özellikleri görmezden gelinmektedir (Morris, 2002)

2. Çeşitli Kuramlar Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Roller

a. Feminist Yaklaşım Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Roller

Kadınlar çok uzun zamandan beri ve günümüzde de ataerkil yapısından halen etkilenmekte bu yapının oluşturduğu kurumlar içerisindeki sosyalizasyon süreçlerinden geçmektedir. Birçok alanda özellikle de ekonomi de erkeklere bağlı olmaları, eğitim haklarının ellerinden alınması ya da çok yüksek eğitim alamamaları ve bunun gibi birçok faktörle mücadele etmesi hiç kolay olmamaktadır. Bu alan da kadın erkek eşitliği noktasında farkındalık oluşturma konusu ancak bu engelleri aşma konusu ile bağımlı olabilir. Ancak bu engeller sanıldığı kadar belirgin ve net değildir. Hatta bu konu da önemli bir noktayı vurgulamak gerekirse o da kadınların içinde bulunduğu bu eril sistemi kendi içlerinde toplumsallaşmanın etkisiyle de içselleştirme durumudur. Bu içselleştirilen zihni eşiği aşmaları o kadar kolay olmamakla birlikte zamanla bunun doğal bir durum olduğu kanısına varılmaktadır. Ataerkil sistemin yarattığı bağımlı ve aşağılık duygusu, kadının bir bakıma kendi kendini de ikincil konuma koymasının en önemli sebeplerindendir (Berktaş,2013: 2). Feminizm hareketin kilit noktasını kadınların içselleştirmiş olduğu yargılarla beraber tüm kurumlara yansımış eril dilin, eşitlikçi bir dönüşüme değiştirme çabası olduğu da söylenmektedir. Cinsiyetler arasında var olan iktidar olgusunun paralelliğinde yer alan eril ve dişil yaşam öğretiler arasındaki hiyerarşinin bir tür aynası olan bu geleneksel yapının içinde yer alan bütün araçları, bu tarihsel döngüsünün kim tarafından oluşturulduğu, saklandığı ve aktarıldığı noktalarını feminist tarihçiler tarafından yoğun bir şekilde araştırılmaya başlanmıştır (Durğun,2020: 76)

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten ayrı olarak ele alındığında genelde kadın ve erkeklik tanımının daha çok kültürel değerler üzerinden yapılması, toplumlar bu iki cinsi birbirinden ayırt etmek için onlara atfettiği toplumsal

rolleri açıklama da kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı, feminist çalışmalarında önemli bir nokta da olması onu kadın ve erkek arasında yaşanan güç ilişkilerini anlamaya, eşitsizlik üzerinde yapılan sorgulamayı daha derinden yapılması konusunda yardımcı olmaktadır (Ecevit,2011:4). Çaha'nın aktarımıyla feminizm kadın erkek arasındaki oluşturulmuş iktidar dengesini değiştirmeyi amaçlayan siyasal bir hareketlik olduğunu söylenmektedir. Ona göre kadın erkek ilişkisini geniş bir çerçevede sorgulayan feminizm, toplum içinde var olan tüm kurumların, kültür, tarih ve siyasi hayat gibi bireyin hayatını etkileyen bütün bu olgularla birebir etken olan kadın erkek ilişkisini sorgulamaktadır (Çaha,2010: 55).

Yukarı da Feminizm ile ilgili giriş şeklinde bir çerçeve oluşturulurken feminizm çıkış noktasını daha iyi anlatabilmek adına tarihi serüvenine bakılması gerekmektedir. Feminizm temel olarak kadınlarla ilgili konuların tartışıldığı, çalışmalarında eleştirel ve yorumlama bakışın önem kazandığı bir yaklaşım biçimi olarak açıklanmaktadır. Feminist teori özellikle 70'li yıllardan sonra yükselişe geçen bir kuramdır. Bu kuram çeşitli tanımlamalar ve çeşitli gruplandırmalarla birlikte günümüze kadar gelmektedir (Çak,2010: 102).

Feminizm ortaya çıkışında Avrupa tarihi etkin rol oynamaktadır. Bu etkin olan rolün en önemli faktörlerinden biri de o tarih boyunca kadına yapılan inanılmaz zulümler ve haksızlıklar olduğu görülmektedir. Bu yüzden feminizm Avrupa kökenli bir fikir hareketidir. Avrupa da kadınlar erkeklerin tarih boyunca yaptıkları zulümlere karşı biz de insanız diye haykırmaya başladıkları dönemlerde feminizm ayak sesleri de duyulmaya başlanmıştır (Öztürk,2011: 23). Feminizmin ortaya çıkış sebeplerinden sayabilen bir diğer etken ise Avrupa tarihinde yaşanan Aydınlanma çağı felsefesi ve bu felsefede kadının yerinin olmamasıdır. 18. Yüzyılda etkisini oldukça net gösteren aydınlanma çağında düşünürler bu çağı çeşitli bilimsel alanlarda yapılandırırken, felsefi anlamda geri giden dünyayı tekrardan dönüştürme çabası içine girilmektedir. 18. yy. feministleri, o dönemde Batıyı etkisi altına alan bu devrimin coşkusuna kapılmaktadır. Uyanma çağı olarak da adlandırılan bu dönemde birçok kuram geliştirilip hayata geçirilmektedir (Donovan,2016: 22). Feminist hareket içerisinde öncü olan eşitlikçi feministler mevcut demokratik sistem içerisinde kadınlara sivil haklar talep etmektedir. Bu hakların başında toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün

aile yapısında ve toplumdaki uzantısının ortadan kalkması gerektiği konusuna vurgu yapılmaktadır (Çaha,2010: 62). Bu görüşe göre kadın erkek arasındaki cinsiyet bakımından bakıldığında farkın var olduğu fakat farklılıklara yüklenen anlamların toplumsal cinsiyet temelli olduğu vurgulamaktadır. Aydınlanmacı liberal feministler vurgulamak istediği temel görüşlerini toplamak gerekirse, liberalizmciler, akıl temelli olan, daha eşitlikçi görüş ile kadın erkek arasındaki özdeşliğe vurgu yapılan, toplumsal değişmeye etki etmenin eğitimle olacağı düşüncesi, bireycilik olgusu üzerinden insan haklarını akılcı bir mantık üzerinde temellendirilmesi gerektiğine inanılmaktadır (Danovan,2016: 33).

b. Sistem Yaklaşımı – Ekolojik Sistem Yaklaşımı Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin ve toplumun, kadınlar ve erkeklere atfettiği özelliklerdir. Toplum, kadınların ve erkeklerin onlara atfedilen bu rollere uygun davranmasını bekler (O'Neil, 2008). Toplumsal cinsiyetin oluşması ve şekillenmesinde o toplumun kültürü rol oynamakta ve toplumsal cinsiyet de toplumsal değişimle birlikte değişip şekillenmektedir. Aile ve tüm toplumsal kurumlar toplumsal cinsiyetin oluşması ve rollerin pekiştirilmesinde rol oynamaktadır Connell, 1998).

Sistem yaklaşımında toplumsal cinsiyet rolleri tüm toplumlarda kadınların ev içi üretiminden sorumlu olmasına, erkeklerinse kamusal alan olarak adlandırılan ev dışı üretimden sorumlu olmasını gerekli kılmıştır. Sanayi devrimi ve savaşlarla birlikte kadınların ücretli olarak ev dışı alanlarda çalışma hayatına dahil olması geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulanmasına yol açmış ve bunun sonucunda hem kadınlık hem de erkeklik rolleri değişime uğramıştır (Zeybekoğlu, 2010).

c. Toplumsal Cinsiyet Roller ile Kişilik Arasındaki İlişiyi Ele Alan Araştırmalar

Kardaş (2021)'in yaptığı araştırmada dışa dönük bireylerin toplumsal cinsiyet algı düzeylerinin daha olumlu olduğu bulunmuştur. Grunau (2020)'n yaptığı araştırmada mizojinist tutum ve davranışların daha düşük dışadönüklük ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Grunau (2020)'n yaptığı araştırmada mizojinist tutum ve davranışların daha yüksek nevrotiklik ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Kardaş (2021)'ın yaptığı araştırmada nevrotik kişilerin toplumsal cinsiyete ilişkin algı dőzeylerinin dőřük olduğu bulunmuştur.

Çelebi (2021) yaptığı aynı araştırmada evli kadınların denge/nőrotizm alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının bekâr kadınlardan daha dőřük olduğunu ve evli kadınların tutarlılık/tutarsızlık alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının, bekâr kadınlara kıyasla daha yüksek olduğunu bulmuştur. Benzer olarak Çıtak (2020) yaptığı araştırmada evli olan kadınların tutarlılık/tutarsızlık alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının, bekâr olanlara kıyasla daha yüksek olduğunu bulmuştur

Baydar ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan araştırmada; toplumsal cinsiyet algısının mizojini üzerine etkili olduğu bildirilmiştir. McCullough ve arkadaşları (2019) yaptıkları araştırmada yaş değişkeni ile içselleştirilmiş kadın dőřmanlıđı arasında pozitif bir ilişkili bulmuştur. Fazeli ve arkadaşları (2015)'nın yaptıkları araştırmada yaşlı kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının diğer kadınlara göre daha az eşitlikçi olduğu saptanmıştır. Őlkemizde yapılan benzer araştırmalarda da yaşın artması ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların daha gelenekçi olduğu bulunmuştur (Kiraz ve oştu 2021, Yılmaz ve iek 2021).

iek ve opur (2018) ve Din (2018) yaptıkları araştırmalarda da evlilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının bekârlara göre daha az eşitlikçi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

C. şiddet Kavramı

şiddet, insanlık tarihi boyunca var olan ve günümüzde hala bireyler ve toplumlar için büyük bir sorun teşkil eden bir olgudur. Geçmişten bugőne, şiddetin önemi ve etkileri üzerine yapılan tartışmalar hiç eksik olmamıştır ve gelecekte de bu tartışmaların devam edeceği öngörőlebilir. şiddet, birçok farklı faktörün etkileşimiyle ortaya çıkan karmaşık bir olgudur ve sadece bireylerin değil, toplumların da üzerinde ciddi etkiler bırakan bir sorundur (Gőle vd., 2012). şiddet kavramı, çevresel ve kőltürel faktörlere bağlı olarak değişkenlik

gösterebildiği için yapılan çalışmalarla ilgili olarak literatür incelendiğinde şiddetin tek ve net bir tanımının olmadığı görülmüştür.

Şiddet kavramı, etimolojik olarak Arapçadan Türkçeye geçen bir kavramdır. Şiddet, sertlik, kaba davranışlar ve vahşi güç kullanmayı ifade eder. Bu kelimenin kökeni, saldırgan davranışlar, vahşi güç kullanımı, beden gücünün istismarı, yıkıcı eylemler, taşlar, sopalar, silahlarla yapılan saldırılar ve bireyleri ile toplumu zarara uğratan faaliyetlerle ilişkilendirilir (Özkan, 2017). Sonraki aşamada, "şiddet" kelimesi Latince "Violenta" kelimesinden Fransızca ve İngilizce gibi Batı dillerine geçiş yapmıştır. "Violenta", sert veya zalim kişilik anlamına gelir ve aynı zamanda birisini zorla veya baskıyla istemediği bir şeyi yapmaya zorlama, baskı, saldırı, kaba güç kullanma, fiziksel veya psikolojik acı ve yaralanmaya neden olma eylemlerini kapsar (Ünsal, 1996).

Çalışmada Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün yapmış olduğu şiddet tanımından yararlanılmıştır. WHO'nun belirtmesi üzerine şiddet; 'bir kişinin bir başkasına uyguladığı, fiziksel olarak güç kullanma ya da tehdide dayalı olarak, uygulanan kişide duygusal açıdan hasara neden olabilen ya da yaralanma ve ölüm ile sonuçlanabilen bir durumdur (akt. Polat, 2017).

Gür, Güneş ve Bilen (2018)'e göre şiddet, bir ortamda ortaya çıktığında ve görüldüğünde huzur bütünlüğünü bozan, insan ilişkilerine zarar veren, kişinin temel haklarını engelleyen, canlıları tehdit eden ve korkutan, tedirgin eden, fiziksel ya da duygusal olarak zarar veren bir davranış biçimidir.

Şiddet davranışları, toplumların gelişmişlik düzeyi ile azalması beklenen bir eğilimdir; ancak günümüzde hala şiddet olgusuna sıkça rastlanmaktadır. Bu durum, şiddetin karmaşık ve çok boyutlu bir olgu olduğunu göstermektedir. Ekonomik ve sosyal statü, eğitim düzeyi, yaş, meslek gibi durumlardan kaynaklı veya bu durumlardan bağımsız olarak insanlar şiddete maruz kalabilmekte ya da şiddet uygulayabilmektedir (Baysan Arabacı ve Uygun, 2022). Şiddet kavramı ele alındığında birçok şiddet çeşidi olduğu bilinmektedir. Bunlardan bazıları; flört şiddeti, aile içi şiddet, kadın, çocuk, yaşlı ve hayvana yönelik uygulanan şiddet, kardeşler arası şiddet, yaşlılar arası şiddet, mobbing, dijital şiddet, kişinin kendisine yönelik şiddet şeklinde sıralanabilir. Şiddet vakaları ile günümüzde sık karşılaşır olmak insanlarda bir panik ve korku durumuna sebebiyet vermeye

başlamıştır. Gözümüzle görerek şahit olduğumuz ya da ana haberlerden duymakta olduğumuz, çoğu zaman acımasızca işlenen cinayetler fiziksel şiddet kapsamındadır. Kişilere çoğu zaman işkence çektirerek ölümüne sebebiyet verme hali neredeyse her gün karşılaşılan bir durum halini almıştır. Kişilerin ölümüne neden olan bu fiziksel şiddetin büyük bir oranının ise eşler, boşanan çiftler ya da flört ilişkisi içerisinde bulunan çiftler arasında yaşandığı görülmektedir.

Bayer (2018)'e göre Şiddet, genellikle fiziksel güç kullanılarak bir kişinin başka bir kişiye zarar verme, yaralama veya öldürme davranışını çağrıştırabilir, ancak şiddet sadece fiziksel olarak uygulanmaz. Şiddet, çeşitli türleri olmakla birlikte, temelinde şiddete maruz kalan kişinin duygusal olarak da zarar görebileceği ortak bir unsura sahiptir. Aynı şekilde, şiddeti uygulayan kişinin davranışlarının temelinde de duygusal ve psikolojik faktörler yatabilir. Bu nedenle, insan haklarını ihlal eden her türlü davranışı şiddet olarak adlandırmak mümkündür.

1. Şiddet Türleri

a. Fiziksel Şiddet:

Bireyin, isteklerini kabul ettirmek veya korkutmak amacıyla kaba kuvvet uygulamasını içeren bir şiddet türüdür. Yumruk atma, tekmeleme, itme, sıkma veya boğma, kesici-delici alet kullanarak zarar verme gibi davranışlar fiziksel şiddetin uygulanma biçimlerine örnektir (Ünsal, 2019). Bu şiddet türü ataerkil anlayışın baskın ve erkeğin kadına oranla daha çok fazla güce sahip olduğu toplumlarda sık rastlanmaktadır. Bu şiddet biçimi, sağlık kurumlarınca ve adli mercilerce tespiti en kolay olan şiddet türüdür (Uygur, 2016).

b. Psikolojik Şiddet

Bireyin duygusal veya sözlü olarak istikrarlı bir şekilde karşısındaki birey üzerinde baskı oluşturma halidir. Bireyi aşağılama, yok sayma, önemsememe, aşağılama, dalga geçme, istek ve arzularını dikkate almama, lakap takma gibi eylem ve söylemler psikolojik şiddet örnekleridir. Psikolojik şiddet ispatlanması pek kolay olmayan bir şiddet türüdür (Tunca, 2021:8). Adak (2012)'ye göre ekonomik şiddet, çeşitli şekillerde kendini gösteren bir olgudur. Bu tür şiddet, bireyin istemediği bir işte çalışmaya zorlamak ya da onu çalışma hakkından alıkoymak gibi eylemleri içermektedir. Aynı zamanda, bireyin, kendi gelirini elde

etmesini engelleyecek finansal kontrol ve kısıtlamalar da ekonomik şiddetin bir parçası olabilmektedir.

c. Ekonomik Şiddet

Bireyin, kişinin çalışmasına izin vermemesi bununla birlikte kişinin istek ve ihtiyaçları için gerekli olan maddi kaynaklardan mahrum bırakılması, maddi geril konusunda kendisine bağımlı olmasını istemesi, kişinin rızası olmadan kazanmış olduğu ücreti alarak kullanması, baskı kurarak borçlandırılması vb. durumlar ekonomik şiddet kapsamına girmektedir. Özellikle, toplumsal cinsiyet rollerinin baskın olduğu ve ataerkil anlayışın hakim olduğu aile veya toplumlarda erkekler bu şiddet türünü kadınlara yönelik uygulamaktadır (Yalçın, 2018).

d. Cinsel Şiddet

Bireyin idrak edici kabiliyeti ve rızası olmadan kişiyi rahatsız edici veya kişiye zarara verebilecek nitelikte olan cinsel içerikli her türlü tutum ve ifadeyi içerir. Küfür etme, cinsel yönelimini ve cinsiyetini aşağılama, tacizde bulunma, tecavüz etme, cinsel içerikli görüntüleri izletme, cinsel organlarına dokunma, cinsel organlarına dokundurtma vb. tüm yaklaşımlar cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir. Cinsel şiddet, cinsiyet eşitsizliği ve güç dengesizliği gibi faktörlerle ilişkilendirilebilir. Sağlık kurumları ve adli makamlarca tespiti büyük önem taşısa da bireylerin en çok gizlediği veya gizlemek zorunda bırakıldığı şiddet türüdür (Çınar, 2018).

Cinsel ve cinsiyete dayalı şiddet, diğer şiddet türleri gibi, temel bir insan hakları ihlali olarak kabul edilmektedir ve cinsiyet normlarına ve eşitsiz güç ilişkilerine dayanan bir kişinin isteğine karşı gerçekleştirilen her türlü davranışı kapsamaktadır. Cinsel ve cinsiyete dayalı şiddet; fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutları içerebilmektedir. Bu tür şiddetin çeşitleri arasında, yakın ilişkideki şiddet, cinsel taciz ve cinsel şiddet, zararlı uygulamalar, cinsel sömürü ve insan ticareti yer almaktadır. Cinsel ve cinsiyete dayalı şiddetin mağduru olabilecek kişiler arasında, cinsiyet kimliği veya cinsel yönelim ne olursa olsun, erkekler, kadınlar, kızlar ve erkek çocuklar bulunmaktadır. Cinsiyete dayalı şiddet, herhangi bir bağlamda meydana gelebilen ve tüm yaş gruplarını etkileyen bir olgudur. Ayrıca, cinsel ve cinsiyete dayalı şiddetin sürekliliğinin bir parçası

olarak, diğler cinsel ve cinsiyete dayalı Şiddet formlarında da sıklıkla görölmektedir (Agrela Romero, vd., 2019).

e. Siber Zorbalık/Şiddet

Günümüzde internet ve teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesi ve gündelik hayatımızın hemen hemen her alanına tesir etmiş olmasının avantajları ile birlikte bir takım dezavantajlarının olduğu görölmektedir. İnternet ve teknolojinin olumsuz kullanım örneklerinden birisi de siber zorbalık (siber Şiddet)'tır. (Türk ve Şenyuva, 2021). Zorbalık kavramı da Şiddetin türevlerinden biri olarak kabul edilmektedir ve zorbalık ile ilgili çalışmaların yaklaşık 50 yıl önce ilk kez İskandinav ölkelerinde yapıldığı ileri sürölmektedir (Pekşen Süslü, 2016). Literatüre bakıldığında zorbalık ile ilgili çok çeşitli açıklamaların olduğu görölmektedir. Ancak, zorbalık kavramı ile ilgili en sık bilinen tanım Olweus'un 1995 ve 2003 yıllarındaki çalışmalarında ortaya koyduğu tanım kullanılmaktadır. Bu tanıma göre; bir öğrencinin kendi akranı/akranları tarafından sürekli bir şekilde zarar verici eylemlere maruz kalmasıdır (Olweus, 1995; Olweus, 2003). Siber zorbalık, bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak, bir birey veya grup tarafından diğler bireylere kasıtlı olarak zarar verme amacı güden tekrarlayıcı ve kötü niyetli davranışların uygulanması olarak tanımlanır (Belsey, 2008; Patchin ve Hinduja, 2006).

2. Şiddet İle İlgili Kuramlar

Yapılan akademik çalışmaların konusunun fark etmeksizin kuramsal temele dayanması gerektiğini vurgulayan Bourdieu, "Kuramdan yoksun ampirik araştırma kördür" ifadesini kullanmıştır ((Bourdieu ve Wacquant, 2003:33). Bourdieu'nun bu ifadesini de dikkate alınarak bu çalışmanın temel konusu niteliğindeki Şiddet kavramının farklı yaklaşımlarca nasıl değerlendirildiğinin açıklanması gerekli görölmüştür.

İnsan; psikolojik, duygusal, kalıtsal, fiziksel, manevi, sosyal, bilişsel özelliklerle birlikte daha fazla özelliğe sahip olan bir varlıktır. Sahip olmuş olduğu tüm bu donanımlar, insanın duygu, düşünce ve davranışları üzerinden etkili olabilmektedir. Ortak amaçları, insanın doğasını anlamak olan psikolojik kuramların tümü insanın sahip olmuş olduğu bu özelliklerini farklı etkenlere dayandırarak açıklamaktadırlar (Karşlı, 2016). Benzer şekilde, Şiddetin

kökenlerini anlamaya çalışan psikolojik, sosyolojik, nörofizyolojik ve felsefi yaklaşımlar, farklı perspektiflerden hareket ederek şiddetin nedenlerini açıklamada çeşitli alanlara odaklanmaktadır (Doğan, 2007:580). Roberts (2002)'e göre, şiddet davranışının temelli, dürtüsel, biyolojik ve sosyal öğrenme temelli yaklaşımlara dayanmaktadır. Ayrıca, çocukluk dönemi yaşantıları, kalıtım, kişilik bozuklukları, kafa travmaları, psikopatoloji, travma sonrası stres bozukluğu, düşük dürtü kontrolü, düşük benlik saygısı, alkol-madde kullanımı ve diğer yaşamsal durumlar da şiddet davranışı üzerinde etkili faktörler olarak kabul edilmektedir. Bu faktörler, bireylerin şiddet eğilimlerini ve bu davranışların ortaya çıkmasını etkileyebilmektedirler.

a. Biyolojik Temelli Yaklaşım

Hobbes'un biyolojik açıklamalara dayalı görüşüne göre, insan doğasında saldırganlık ve şiddet eğilimi doğuştan gelmektedir. Ona göre, "insan insanın kurdudur" ifadesi, insanların doğuştan gelen saldırganlık özelliğine vurgu yapmaktadır (Gök, 2016). Nörofizyolojik bakış açısına göre, canlılar çevrelerindeki uyarılara karşı tepki verme mekanizmalarına sahiptirler. Bu tepkiler, saldırganlık gibi davranışları da içerir. Bununla birlikte, bu uyarı alan sinirsel devrelerden kaynaklı çeşitli saldırganlık biçimlerinin de meydana gelebileceğini belirtmektedirler (Yvnes, 2005: 62). Cinsiyet ve şiddet arasındaki ilişkiyi anlamak, biyolojik kuramlar açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle aile içi ve toplum içindeki şiddetin çoğunlukla erkekler tarafından uygulanması, biyolojik faktörlerin şiddet üzerindeki etkilerine dikkat çekmektedir. Bu nedenle, cinsiyet ve şiddet arasındaki ilişkiyi açıklamak, toplumsal ve psikolojik boyutları yanı sıra biyolojik özelliklerin de etkisini göz önünde bulunduran bir yaklaşım gerektirmektedir (Aktaş, 2013). Kaminer ve Bukstein (2008) tarafından yapılan araştırmaya göre, mizaç bireyin doğuştan sahip olduğu ve yaşam boyunca süregelen bir özelliktir. Ancak, psiko-sosyal değişkenlerin etkisiyle gelişim sürecinde şekillenerek bireyin davranışları üzerinde etkili olabilmektedir. Zor mizaca sahip olan çocuklar, sağlıklı ilişki ve iletişim kurma becerisinde zorluklar yaşayabilir, şiddet içeren davranışlar sergileyebilir, öz kontrol yeteneği zayıf olabilir ve dürtüsel davranışlara eğilimli olabilirler. Bu durum, kolay mizaca sahip olan çocuklara kıyasla kriminal davranışlarda bulunmaya daha yatkın olabileceklerini göstermektedir.

b. İçgüdü Kuramı

Şiddet davranışının evrensel bir olgu olarak kabul edildiği bu yaklaşıma göre, şiddet bireyin doğuştan sahip olduğu ve bireyi dış tehditlere karşı koruyan, varoluşunu sürdürebilmesine hizmet eden bir refleks olarak görülmektedir. Bu yaklaşım, bireyin şiddet davranışının temelinde dış çevrenin etkisinden bağımsız olarak içsel bir güdü olduğunu ileri sürmektedir. Freud'un psikanalitik yaklaşımında yer alan içgüdü teorisi, başlangıçta kabul görmüş olsa da daha sonraki süreçlerde ortaya çıkan farklı teorilere göre insan davranışlarını açıklamada yetersiz kaldığı düşünülmüş ve popülerliğini yitirmiştir (Gadsdon, 2001: 26).

c. Psikanaliz ve Psikanalitik Yaklaşım

Freud, psikanalitik yaklaşımın öncüsü olarak saldırganlık kavramını insan psikolojisine dair önemli bir açıklama getiren kişidir. Ona göre, saldırganlık, insanın temel yaşam içgüdü olan libido kavramıyla bağlantılıdır. Ancak, birinci Dünya Savaşı sonrasında öne sürdüğü önemli bir fikir de, temel yaşam içgüdüünün karşıtı olan ölüm içgüdüünün saldırganlık eyleminin temel kaynağı oluşturduğudur. Bireyin içsel gerilimini dışa vurarak rahatladığı durum psikoloji literatüründe "katarsis" olarak adlandırılır. Freud'a göre, birey saldırgan tutumlarını dışarıya yansıtarak içsel gerginliklerini azaltır ve böylece kendisine zarar verme olasılığını engellemektedir. (Koç, 2011: 34-36). Psikanalitik yaklaşımının diğer temsilcileri ise şiddet eğiliminin içgüdüsel olma boyutu ve metafizik kapsamına giren ölüm içgüdüü konusunda Freud ile ayrılmaktadırlar. Sonraki süreçlerde libidonun yapıcı işlevlerinin diğer ucunda yıkıcı bir ölüm içgüdüünün olduğunu kabul ederek Freud'un bu konudaki görüşlerini desteklemeye devam etmişlerdir (Fromm, 2011: 36). Adler, psikanalizin öncülerinden biri olarak, insan doğasında üstünlük kurma isteğinin yatığını ve bu isteğin olumlu şiddete yol açabileceğini savunmaktadır. Ona göre, saldırganlık özsaygının zarar görmesi sonucunda meydana gelmektedir. Adler, dış çevreden sürekli olarak nefret gören, ötekileştirilen bireylerin, bir noktadan sonra suç işleme eğiliminde olabileceğini belirtmektedir. Aynı zamanda, bazı bireyler ise içsel yaşamlarında var olan aşağılık duygusunu bastırmak amacıyla üstünlük kompleksi geliştirerek, içlerindeki nefreti ve olumsuz duyguları etraflarındakilere yansıtılabilmektedirler (Adler, 2000:15; Feist ve Feist, 2006: 82-90)

Winnicott, psikanalitik yaklaşım perspektifiyle saldırganlık kavramını araştırmıştır ve doğumdan önce var olan şiddet eğilimi ve saldırganlığın varlığını, Sigmund Freud ile benzer şekilde savunmaktadır. Ancak, Freud'dan farklı olarak, Winnicott, doğuştan gelen saldırganlık eğiliminin süreç içinde şekil değiştirdiğini ve sosyal çevrenin bu süreçte etkili olduğunu vurgulamaktadır (Ünsal, 2011:72-74).

d. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal Öğrenme Kuramı, Albert Bandura tarafından geliştirilen ve şiddeti açıklamaya yönelik bir teoridir. Sosyal öğrenme kuramı, şiddetin diğer davranışlar gibi öğrenildiğini, içgüdü ya da dürtülerden kaynaklanmadığını, bunun yerine çevredeki saldırgan tepkilere yol açan uyarıcılar üzerinde yoğunlaştığını vurgulamaktadır. Bu öğrenme sürecinde aile, çevre vb. Gibi dışsal etkenlerin önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir (Bandura, 1977: 425; Eron, 1994: 3; Saul, 2015).

Sosyal Öğrenme Kuramı, iki önemli öğrenme sürecine odaklanır 1. Edimsel Koşullanma ve 2. Model Alma ve Taklit. Edimsel Koşullanma: Edimsel Koşullanma, ödüllendirilen davranışların gelecekte tekrarlanma olasılığını artırırken, ödüllendirilmeyen ve cezalandırılan davranışların tekrarlanma olasılığını azaltır. Model Alma ve Taklit yoluyla öğrenmede ise, çocuklar gözledikleri figürleri model alır ve uygun bir zamanda bu figürlerin davranışlarını taklit ederler. Sosyal öğrenme kuramcıları, çocukların cinsiyet rollerini, annelerini, babalarını ve diğer önemli figürleri taklit ederek öğrendiklerini ve dolaylı olarak da başkalarının davranışlarını gözlemleyerek cinsiyet rollerini öğrenebildiklerini belirtirler (Akt. Dökmen, 2009: 60).

e. Davranışçı Kuram ve Bilişsel Kuram

Öfke ve saldırganlık, bilişsel kurama göre duygusal, bilişsel ve davranışsal bileşenlerden oluşan bir durum olarak tanımlanmaktadır. Bu kurama göre, düşmanca düşünceler ve inançlar (bilişsel) öfke duygusuna (duygusal) neden olmakta ve bu da saldırgan davranışa (davranışsal) yol açmaktadır (Beck, 1976; Signorielli, 2005: 237; Deffenbacher, 2011). (kaynakça eksik)

3. Saldırganlık Kavramı

Akademik literatürde, saldırganlık kavramı üzerine yapılan tartışmalar oldukça yaygındır. Bu tartışmaların en önemli sebeplerinden biri, kültürler arasında hangi davranışların saldırganlık olarak kabul edileceğinin farklılık göstermesidir. Ayrıca, saldırganlığa yol açan etmenlerin ve kökeninin teorisyenler arasında farklı şekillerde yorumlanması da bu tartışmaların temelini oluşturur. Bu durum, akademik alanda çeşitli bakış açıları ve yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Yavuzer, 2011).

Kavramsal olarak saldırganlık, günümüzde sıklıkla kullanılmakta olmasına rağmen uygulanmasının farklı ve değişken yapısı sebebiyle alan yazında birbirinden farklı tanımlara sahiptir. Saldırganlık, çeşitli psikiyatrik rahatsızlıklara eşlik eden bir davranış olmakla beraber; klinik açıdan net bir tanımlama ile ifade edilememektedir (Stanford vd. 2003).

Saldırganlık en yalın haliyle, canlı ya da cansız bir şeye zarar verme şeklinde ifade edilebilmektedir (Özabacı, 2020:93) Alan yazında çeşitli araştırmalara konu olan saldırganlık, eğitim, spor, psikoloji ve sosyoloji gibi bilim dallarında farklı bakış açılarını yönlendirmiştir. Bununla birlikte saldırganlık tanımına yönelik olarak ortak bir tanımda buluşulamamış ve bu kapsamda saldırganlık tanımına dair yapılan tanımlarda çeşitlilik ortaya çıkmıştır. Saldırganlık kavramının geniş bir alanı kapsamaması, her bir alan açısından yeni tanım ve açıklamaların da ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bölgesel olarak farklılaşan sosyo-ekonomik ve kültürel durumlar, her bireyin bir şekilde karşılaştığı söz konusu durumu açıklama konusunda zorluk yaşamasına sebep olmuştur (Esentürk, 2015).

Buss'ın (1961) tanımıyla “kişilere zarar verme amacıyla uygulanan cezai bir yaptırım” olan saldırganlık; Berkowitz'in (1989) tanımına göre ise “bir canlıya dair uygulanmakta olan ve zarar vermeyi hedefleyen her nevi sözlü veya fiziki davranışı içermektedir (akt., Toksöz, 2022).” Baron ve Richardson'a (2004) göre bir tutumun saldırganlık kapsamında değerlendirilmesi için temel koşul, davranışın uygulanmasının temelindeki amacın saptanmasıdır. Bir tutum değerlendirilirken, söz konusu tutumun saldırganlık kapsamında değerlendirilip değerlendirilmediği hususunda doğru bir karar alabilmek için, davranışın

uygulandığı varlığa dair bir zarar verme niyetinin varlığı incelenmelidir. Aynı davranışın farklı şekillerde uygulanması ve farklı niyetler barındırması, söz konusu davranışın her iki açıdan da saldırganlık olarak ifade edilmesini engelleyebilmektedir. Örnek olarak bir doktorun, bir hastanın kangren olan ayağını kesmesi, onu iyileştirmek adına yapılmış bir davranıştır ve bu durum saldırganlık olarak değerlendirilememektedir. Ancak işkence etmek maksadıyla bir kişinin ayağının kesilmesi, söz konusu durum hem içerik hem de niyet bakımından saldırganlık olarak değerlendirilmektedir (Bandura, 1978; akt., Toksöz, 2022).

Saldırganlık kavramına yönelik en detaylı tanım, Mustonen ve Pulkinen (1991) tarafından yapılmış olup; söz konusu tanıma göre bir bireyin kendisine, başka bir bireye, bir hayvana ya da cansız bir nesneye kazayla ya da iyi niyetle fiziki veya zihni açıdan zararda bulunabilecek herhangi bir davranıştır. Bu kapsamda bu tanım, insan ve hayvan arasında gerçekleşen saldırganlığın arasında bulunan farkı ortaya çıkarmaktadır (Kılıçarslan ve Atıcı, 2010).

Balcıoğlu'na (2016) göre saldırganlık, “bireyin hayatını idame ettirebilmesi için içgüdüsel olarak sergilediği davranışlardır.” Myers'a (2015) göre saldırganlık, “bir kişiye yönelik zarar verme maksadıyla gerçekleştirilen fiziki ya da sözel davranıştır.” Berkowitz (1993) saldırganlığı “bireyin başka bir canlıya zarar vermek maksadıyla sergilediği olumsuz davranış” olarak tanımlamıştır (Arslan, 2018).

Aronson, Wilson ve Akert'e (2012) göre saldırganlık, “kasten fiziki ya da sözlü acı verme” olarak tanımlanmaktadır. Güney (2012) saldırganlığı “diğer kişileri incitmek amacıyla duyulan içsel bir istek, insan ya da mala yönelik zarar verici davranışlar” olarak ifade etmektedir. Tuzgöl'e (2000) göre saldırganlık, “kimi zaman kişisel söylem ya da eylemleri kapsayan bir olgu, kimi zaman da milyonlarca insanın katıldıkları savaşlar olarak karşımıza çıkmaktadır.” Yıldız (2013) saldırganlığı “bir hedefe yönelik olarak gerçekleştirilen, sonucunda bir hasar, yaralanma ya da ölüme sebebiyet veren şiddet içeren, bireyin ve toplumun güvenliği açısından bir tehdit meydana getiren eylemler” olarak tanımlamaktadır. Dilekmen (2018) ise saldırganlık kavramını “zarar verme, acı çektirme, aşağılama gibi birbirlerini tamamlayan davranış şekilleri” olarak tanımlamaktadır.

Temel itibariyle saldırganlık; kasıtlı bir şekilde bir canlı veya varlığa yönelik fiziki ya da psikolojik olarak zarar vermeyi hedefleyen davranışlardır. Saldırganlık; öfke, korku, engellenme, rekabet gibi durumlardan kaynaklanan ve karşısındakine zarar vermeyi, onu durdurmayı, ona engel olmayı veya kendisini korumayı amaçlayan fiziki, sözel veya sembolik her nevi davranıştır (Ay, 2021).

Saldırganlık, bir canlı veya bir nesneye dair zararda bulunma ya da incitme maksadıyla uygulanan davranışları, hoş görülmeyecek biçimdeki tutumları, elde edilmek isteneni zorla karşı tarafa kabul ettirme çabası ve davranışını içermektedir (Erdemir, 2012). Saldırganlık davranışlarının fiziki ya da sözel bir güç sarf etme aracılığıyla bir bireye yönelme davranışlarını içerdiği gibi; bir bireyin davranışlarını engelleme maksadıyla da gerçekleştirildiği görülmektedir (Karaca, 2007).

Yapılan bir tanıma göre saldırganlık, başkalarına zararlı olan her nevi davranıştır. Fakat bu tanım, niyet ve niyet etkenini dikkate almamaktadır. Diğer bir ifadeyle başkalarına zararda bulunmayı hedefleyen herhangi bir davranış, atfedilen kişiye gerçekten zarar vermezse, saldırganlık tanımının kapsamına girmemektedir. Ayrıca bir kişinin tedavisi esnasında istemeden başkasına zararda bulunması da mümkündür. Bu kapsamda yapılan saldırganlık tanımı kapsamında söz konusu davranış kasten yapılmış olmasa dahi saldırganlık kapsamında değerlendirilmektedir (Taylor, Peplau ve Sears, 2006). Benzer olarak sosyal psikologlar da saldırganlık tutumunun, kaza etkeni de dikkate alındığında, salt zarar verme ile izah edilemeyeceği, ancak zararda bulunma veya yaralama amacı kapsamında meydana gelen ve sonuç alan davranışlar olarak ifade edilmesi gerektiğini öne sürmektedirler (Baron ve Richardson, 2004).

İnsanlara fiziki ve psikolojik açıdan zarar verme ya da incitmek için sergilenen davranışlar olan saldırganlık (Kayaoğlu, 2014); fiziki veya sözel olarak sergilenebilir ve davranış olarak kodlanarak tutum ya da duygulardan ayrılmaktadır (Weinberg ve Gould, 2015).

Saldırganlık durumu daima karşı tarafa yönelik zarar vermek değil, aynı zamanda bireyin kendine dair fiziki ve psikolojik olarak zarar vermesi şeklinde de oluşabilmektedir (Şahin, 2003). Bir davranışın saldırganlık olarak değerlendirilebilmesi için gerçekleştirilen davranıştaki niyet oldukça önem arz

etmektedir (Kalkavan, vd., 2015). Saldırganlık; korku, öfke, düşmanlık gibi durumlardan meydana gelerek karşısındaki bireye zarar vermek amacıyla sözel ya da fiziki olarak onu engellemesidir. Bireyin kasten çevresine zarar vererek, kontrolü ele almasıdır (Tiryaki, 2000).

III. YÖNTEM

A. Araştırmanın Modeli

Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

1. Nicel Araştırma

1970’li yıllara dek yaygın olarak kullanılan nicel araştırma yöntemi; gözlem ve ölçmeye dayalı, tekrarlanabilen, objektif araştırma yöntemi olarak tanımlanır ve ampirik verilerin sayısal analizinin yapılmasını içerir. Nicel araştırma yönteminin kullanılmasındaki temel amaç; bireylerin toplum içerisindeki davranışlarını gözlem, deney veya test yoluyla objektif bir şekilde ölçmek ve bunları sayısal veriler aracılığıyla açıklamaktır (Kurt, 2013:9).

2. İlişkisel tarama modeli

İki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımına denir. İlişkisel tarama modelinde, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği; değişme varsa bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılır (Karasar, 2011).

B. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Bu çalışmanın evreni Türkiye sınırları içerisinde bulunan üniversitelerden öğrenim görmekte olan çeşitli bölümlerdeki üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu araştırmanın örnekleme için erişilebilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yapılan çalışmaya 375 üniversite öğrencisi gönüllü katılım sağlamıştır. Katılımcılarla ilgili demografik bilgiler çizelge-1’de sunulmuştur.

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişken	Kategori	N	%
Cinsiyet	Kadın	261	69.6
	Erkek	114	3.4
Medeni durum	Evli	30	8.0
	Bekâr	334	89.1
	Nişanlı	11	2.9
Sınıf	1. Sınıf	82	21.9
	2. Sınıf	75	2.0
	3. Sınıf	80	21.3
	4. Sınıf	79	21.1
	5. Sınıf	59	15.7
Yaşanılan şehir	Şehir ve altı	168	44.8
	Büyükşehir	207	55.2
Anne eğitim durumu	İlköğretim ve altı	289	77.1
	Lise	48	12.8
	Lisans ve üstü	38	1.1
	İlköğretim ve altı	223	59.5
Baba eğitim durumu	Lise	91	24.3
	Lisans ve üstü	61	16.3
	İlköğretim ve altı	223	59.5
Kardeş sayısı	Tek-iki kardeş	93	24.8
	Üç kardeş	89	23.7
	Dört kardeş	64	17.1
	Beş kardeş üstü	129	34.4
	Evet	171	45.6
Aile içi şiddet öyküsü	Hayır	204	54.4
	Yok	86	22.9
Fiziksel şiddet	Var	85	22.7
	Yok	25	6.7
Psikolojik şiddet	Var	146	38.9
	Yok	114	3.4
Ekonomik şiddet	Var	57	15.2
	Evet	191	5.9
Aile içi şiddet tanıklık	Hayır	184	49.1
	Evet	85	22.7
Başkasına şiddet	Hayır	290	77.3
	Toplam	375	10.0

Yapılan çalışmaya 261 kadın (%69,6) ve 114 erkek (%30,4) olmak üzere toplam 375 kişi katılmıştır. Katılımcıların 30'u evli (%8,0), 334'ü bekâr (%89,1) ve 11'i nişanlıdır (%2,9). 1. sınıf öğrencisi 82 kişi (%21,9), 2. sınıf öğrencisi 75 kişi (%20,0), 3. sınıf öğrencisi 80 kişi (%21,3), 4. sınıf öğrencisi 79 kişi (%21,1) ve 5. sınıf öğrencisi 59 kişi (%15,7) vardır. Şehirden daha küçük bölgede yaşayan

168 kişi (%44,8) varken büyükşehirde yaşayan 207 kişi (%55,2) bulunmaktadır. Anne eğitim durumu ilköğretim ve altı olan 289 kişi (%77,1), lise olan 47 kişi (%12,8) ve üniversite üstü olan 38 kişi (%10,1) vardır. Baba eğitim durumu ilköğretim ve altı olan 223 kişi (%59,5), lise olan 91 kişi (%24,3) ve üniversite üstü olan 61 kişi (%16,3) vardır. Tek ve iki kardeşi olan 93 kişi (%24,8), üç kardeşi olan 89 kişi (%23,7), dört kardeşi olan 64 kişi (%17,1) ve beş kardeş üstü olan 129 kişi (%34,4) bulunmaktadır. Aile içi şiddet öyküsü olan 171 kişi (%45,6) ve olmayan 204 kişi (%54,4) vardır. Fiziksel şiddete maruz kalan 85 kişi (%22,7) varken psikolojik şiddete maruz kaldığını belirten 146 kişi (%38,9) ve ekonomik şiddete maruz kalan 114 kişi (%30,4) vardır. Aile içi şiddete tanık olan 191 kişi (%50,9) ve tanık olmayan 184 kişi (%49,1) bulunmaktadır. Başkasına şiddet gösteren 85 kişi (%22,7) ve göstermeyen 290 kişi (%77,3) bulunmaktadır.

C. Veri Toplama Araçları

Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve şiddet eğilimleri ile ilişkisini incelemek amacıyla yapılan bu araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan 1 adet Demografik Bilgi Formu, bireylerin kişilik özelliklerini incelemek amacıyla John, Donahue, Kentle (1991) tarafından geliştirilen Sümer ve Sümer (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan Beş Faktör Kişilik Ölçeği-Kısa Formu (BFKÖ), Zeyeneloğlu ve Terzioğlu (2011) tarafından bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) ve bireylerin şiddet eğilimi düzeylerini ölçmek amacıyla Göka, Bayat ve Türkçapar (1995) tarafından geliştirilen Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ) kullanılmıştır.

1. Demografik Bilgi Formu

Bu bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan ve bireylerin; cinsiyet, medeni durum, kaçınıcı sınıf öğrencisi oldukları, yaşanan şehir, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı, aile içi şiddet öyküsü, aile içi şiddete tanıklık ve başkasına şiddet uygulama durumu gibi demografik ve sosyal yaşantıları ile ilgili bilgileri içeren sorular sorulmuştur.

2. Beş Faktör Kişilik Ölçeği-Kısa Formu (BFKÖ)

Beş Faktör Kişilik Ölçeği, John, Donahue ve Kentle (1991) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek, bireylerin kişilik özelliklerini değerlendirmek amacıyla kullanılan bir ölçektir. İlk olarak Büyük Beşli Ölçeği (The Big Five Inventory) adıyla tanınan bu ölçek, 44 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, dışa dönüklük, nevrozizm, uyumluluk, sorumluluk, ve deneyime açıklık olmak üzere beş farklı faktörü ölçer (Durmuş ve Ulusoy, 2011). Sümer ve Sümer (2005) tarafından uyarlanan bu ölçek, Türk kültürüne uygun hale getirilmiştir. Ölçeğin her bir faktörü için yüksek puanlar, o kişinin özelliğinin daha belirgin olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri ise .64 ile .77 arasında değişmektedir. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alpha değeri .64 ile .78 arasında değişmektedir.

BFKÖ (1) “hiç katılmıyorum” dan... (5) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde derecelendirilen 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin; 2, 6, 8, 9, 12, 18, 21, 23, 24, 27, 31, 34, 37, 41 ve 43 maddeleri tersten puanlanmaktadır (John ve Srivastava, 1999).

3. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği (TCRTÖ)

Bu ölçek, bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını incelemek amacıyla Zeyeneloğlu ve Terzioğlu (2011) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 38 maddeden ve 5 alt boyuttan (Erkek cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, eşitlikçi cinsiyet rolü ve geleneksel cinsiyet rolü) oluşmaktadır. Bu ölçek 5’li likert tipi bir ölçek olup (1) “kesinlikle katılmıyorum” dan...(5) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde puanlandırılmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 38’ken, alınabilecek en yüksek puan ise 190’dır ve ölçekteki ters maddeler de göz önünde bulundurulmalıdır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik kat sayısı .92 bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alpha değeri .94 bulunmuştur. Ölçekten alınan puanın yüksek olması bireyin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu gösterirken, düşük puan alması ise gelenekselci tutuma sahip olduğunu göstermektedir.

4. Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ)

Göka, Bayat ve Türkçapar (1995) tarafından geliştirilen Şiddet Eğilimi Ölçeği, Milli Eğitim Bakanlığı adına yapılan bir araştırmada ortaöğrenim öğrencilerinin şiddet eğilimlerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Daha sonra, ölçeğin temel yapısı yeniden düzenlenmiş olup kapsam geçerliliği sağlanarak T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun "Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet" konulu çalışmada kullanılmıştır (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1998). Kapsam geçerliliği yapılan çalışmada ölçeğin güvenilirliğini tespit etmek üzere iç tutarlılık kapsamında güvenilirlik katsayısı iki farklı zamanda .78 ve .87 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada ise ölçeğin 'Cronbach Alpha' güvenilirlik kat sayısı .86 bulunmuştur.

Şiddet Eğilimi Ölçeği, 4'lü likert tipi (1) "hiç uygun değil" den (4) "çok uygun" şeklinde derecelendirilmektedir. 20 maddeden oluşan bu ölçekte puanın yüksek olması şiddet eğiliminin yüksek, düşük olması şiddet eğiliminin düşük olduğunu göstermektedir. Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet konulu çalışmada; 1-20 arası puan alan öğrenciler için şiddet eğilimi "çok az", 21-40 arası puan alan öğrenciler için şiddet eğilimleri "fazla", 61-80 arası puana denk gelen öğrenciler için ise şiddet eğilimleri "çok fazla" olarak değerlendirilmiştir (İkiz ve Sağlam, 2017).

D. Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin anketlere verdikleri cevapların, gerçek duygu, düşünce, tutum ve davranışlarının yansıttıkları varsayılmıştır.

2. Seçilen örneklem evreni temsil edebilecek büyüklükte olduğu düşünülmüştür.

3. Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçlarının çalışmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır.

4. Kullanılan veri toplama araçlarının istatistiksel açıdan güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

E. Araştırmanın Sınırlıkları

1. Bu araştırma 2022-2023 Eğitim-Öğretim döneminde Türkiye sınırları içerisinde bulunan üniversitelerde, öğrenim görmekte olan öğrenciler ile sınırlıdır.

2. Bireylere etik kurallar çerçevesinde (gönüllülük esasına dayanılarak) anket/ölçek formları uygulanmıştır.

3. Araştırma, kullanılan yöntem ve tekniklerle sınırlıdır.

4. Araştırmanın sonuçları veri toplam araçlarıyla sınırlıdır.

5. Konu, araştırmacının ulaşabildiği kaynaklardan elde ettiği veriler ile sınırlıdır.

6. Çalışmanın örneklem grubu üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. 06.02.2023 tarihinde merkez üssü Kahramanmaraş olan depremin meydana gelmesinin ardından yüksek öğrenimin hibrit eğitime dönüşmesi nedeniyle örneklem grubuna erişiminin kısıtlı olması durumu çalışmanın sınırlıklarındandır.

F. Veri Toplama İşlemi

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaçla, araştırmada kullanılan ölçeklere dair gerekli izinler alınmak üzere ölçek sahipleriyle iletişim kurulmuş ve izinler e-mail yoluyla elde edilmiştir. Veriler, çevrimiçi (online) olarak sosyal medya hesapları aracılığıyla toplanmıştır.

Veri toplama sürecinden önce, katılımcılara araştırma hakkında bilgilendirme yapılmış, gizlilik esaslarının paylaşıldığı ve katılımın gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiştir. Katılımcılar, bilgilendirilmiş onay formunu okuyup kabul etmeleri sonrasında araştırmaya gönüllü olarak katılmışlardır. Veri toplama süreci ortalama 15 dakika sürmüştür.

G. Verilerin İstatistiksel Analizi

Katılımcılardan toplanan veriler SPSS 26 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veri toplama araçlarından elde edilen toplam puanların normallik dağılımları incelendiğinde, ölçek ve alt boyut toplam puanlarına ait çarpıklık-basıklık değerlerinin $\pm 1,50$ aralığında olduğu ve veri setinin normal dağıldığı görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2013). Normal dağılım varsayımının karşılanmasının ardından parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. İki değişkenli olan analizler için bağımsız grup t-testi uygulanmıştır. İki ve daha fazlası değişken arasındaki farkı analiz edebilmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (OneWayAnova) metodu kullanılmıştır. OneWayAnova bulgularına göre, gruplar arasında ortalamaların anlamlı şekilde farklılık gösterdiği noktalarda, hangi post-hoc testinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyansının homojen dağılıp dağılmadığı hipotezi sınanmıştır. Varyanslar homojen olduğu durumlar için Tukey testi kullanılmıştır. Varyansın homojen dağılım göstermediği durumların analizi için ise Tamhane's T2 testleri tercih edilmiştir. Söz konusu analizler haricinde iki ölçekten alınan toplam puanların ve bu ölçeklerin alt puanlar arasındaki ilişkiyi analiz edebilmek üzere Pearsonkoreasyon analizi yapılmıştır. Değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkiyi test etmek için ise yapısal eşitlik regresyon analizi yapılmıştır. Ek olarak, bulguların analizinde anlamlılık düzeyinde %95 anlamlılık düzeyi için $p < .05$ anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.

IV. BULGULAR

Bu kısımda, çalışma kapsamında toplanan verilerin istatistiksel analiz sonuçları aktarılmaktadır. Öncelikle, ölçeklerin alt boyut ve toplam puanları için betimleyici özelliklerine uygun dağılımlar ve yüzdeler incelenmiştir. Katılımcıların aldıkları puanlar arasındaki ilişkileri değerlendirmek amacıyla bir takım istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Pearson korelasyon analizleri, puanlar arasındaki ilişkinin doğasını değerlendirmemize olanak sağlamaktadır. Regresyon analizleriyle bir değişkenin diğer değişkenler üzerindeki etkisini incelememize yardımcı olmaktadır. Ayrıca, aracılık analizi ile bir değişkenin diğer değişkenlerle arasındaki ilişkiyi ne düzeyde açıkladığına yönelik bilgiler elde edilmiştir. Demografik değişkenler bakımından, katılımcıların aldıkları puanların karşılaştırıldığı veya ilişkilendirildiği bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Bu analizler, demografik faktörlerin puanlara etkisini değerlendirmemize yardımcı olmaktadır. Elde edilen bulgular, farklı demografik özelliklere sahip katılımcılar arasında puanlardaki potansiyel farklılıkları ortaya koymaktadır. Son olarak, verilerin gruplar arasında farklılık gösterip göstermediğini değerlendirmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu analizler, gruplar arasındaki farklılık derecesini anlamamıza imkân sağlamaktadır.

Çizelge 2. Araştırma Ölçek ve Alt Boyut Toplam Puanları için Betimleyici İstatistik Sonuçları

Ölçekler	Min	Max	\bar{x}	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Cronbach Alfa (α)
BFKÖ							
Dışadönüklük	10	38	26.58	5.29	-.30	-.04	.788
Uyumluluk	16	45	32.51	4.73	-.24	.57	.640
Sorumluluk	16	45	32.30	5.35	-.09	-.23	.753
Nevrotiklik	9	39	24.85	5.85	.01	-.36	.781
Açıklık	19	49	37.58	5.44	-.16	-.12	.762
TCRTÖ	87	190	16.38	22.68	-.81	.10	.947
Eşitlikçi cinsiyet rolü	18	40	36.18	4.29	-1.33	1.77	.797
Kadın cinsiyet rolü	8	40	3.64	6.79	-.64	.08	.843
Evlilikte cinsiyet rolü	23	40	36.62	4.05	-1.36	1.18	.808
Geleneksel cinsiyet rolü	10	40	31.13	6.80	-.63	-.34	.805
Erkeksi cinsiyet rolü	8	30	25.81	4.02	-1.02	.89	.782
ŞEÖ	20	80	37.97	9.52	.95	1.26	.860

Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutumu Ölçeği ve alt boyut toplam puanları için en küçük, en büyük, ortalama ve standart sapma değerleri çizelge-2’de sunulmuştur. Ölçek ve alt boyut toplam puanlarına ait çarpıklık-basıklık değerlerinin $\pm 1,50$ aralığında olması veri setinin normal dağıldığını göstermektedir. Normal dağılım varsayımının karşılanması ardından parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Ayrıca hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları, ölçüm araçlarının güvenilir ölçüm araçları olduğunu göstermiştir.

A. Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri, Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Şiddet Eğilimleri ile Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

1. Korelasyon Analizleri

Çizelge 3’te katılımcıların kişilik özellikleri alt boyutları, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının alt boyutları ve şiddet eğilimleri puanları arasındaki Pearson korelasyon analizi bulguları verilmiştir.

Çizelge 3. Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puanları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cinsiyet Rollerini Tutumu	1										
Eşitlikçi cinsiyet rolü	.816**	1									
Kadını cinsiyet rolü	.888**	.624**	1								
Evlilikte cinsiyet rolü	.874**	.742**	.704**	1							
Geleneksel cinsiyet rolü	.913**	.639**	.760**	.740**	1						
Erkeksi cinsiyet rolü	.844**	.652**	.656**	.687**	.746**	1					
Dışadönüklük	.060	.085	.086	.043	-.002	.064	1				
Uyumluluk	.122*	.213**	.032	.131*	.089	.125*	.308**	1			
Sorumluluk	.060	.127*	-.017	.070	.054	.071	.300**	.428**	1		
Nevrotiklik	.080	.075	.056	.078	.088	.050	-.414**	-.418**	-.421**	1	
Açıklık	.243**	.246**	.198**	.221**	.216**	.186**	.425**	.223**	.318**	-.188**	1
Şiddet Eğilimi	-.221**	-.170**	-.148**	-.185**	-.253**	-.201**	-.123*	-.458**	-.289**	.400**	-.096

* p <.05; ** p<.01

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, şiddet eğilimi puanı ile cinsiyet rolleri tutumu arasında negatif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-.221$; $p<.01$). Şiddet eğilimi puanı ile eşitlikçi cinsiyet rolü arasında negatif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-.170$; $p<.01$). Şiddet eğilimi puanı ile kadınsı cinsiyet rolü arasında negatif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-.148$; $p<.01$). Şiddet eğilimi puanı ile evlilikte cinsiyet rolü arasında negatif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-.185$; $p<.01$). Şiddet eğilimi puanı ile geleneksel cinsiyet rolü arasında negatif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-.253$; $p<.01$). Şiddet eğilimi puanı ile erkeksi cinsiyet rolü arasında negatif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-.201$; $p<.01$).

Şiddet eğilimi puanı ile dışadönüklük arasında negatif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-.123$; $p<.05$). Şiddet eğilimi puanı ile uyumluluk arasında negatif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-.458$; $p<.01$). Şiddet eğilimi puanı ile sorumluluk arasında negatif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-.289$; $p<.01$). Şiddet eğilimi puanı ile nevroitiklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.400$; $p<.01$).

Uyumluluk puanı ile cinsiyet rolleri tutumu arasında pozitif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.122$; $p<.05$). Uyumluluk eğilimi puanı ile eşitlikçi cinsiyet rolü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.213$; $p<.01$). Uyumluluk eğilimi puanı ile evlilikte cinsiyet rolü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.131$; $p<.01$). Uyumluluk eğilimi puanı ile erkeksi cinsiyet rolü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.125$; $p<.01$).

Açıklık eğilimi puanı ile cinsiyet rolleri tutumu arasında pozitif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.243$; $p<.01$). Açıklık eğilimi puanı ile eşitlikçi cinsiyet rolü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.246$; $p<.01$). Açıklık eğilimi puanı ile kadınsı cinsiyet rolü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde

istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.198$; $p<.01$). Açıklık eğilimi puanı ile evlilikte cinsiyet rolü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.221$; $p<.01$). Açıklık eğilimi puanı ile geleneksel cinsiyet rolü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.216$; $p<.01$). Açıklık eğilimi puanı ile erkeksi cinsiyet rolü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.186$; $p<.01$)

2. Regresyon Analizleri

a. Aracılık analizi

Çizelge 4. Dışadönüklük ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumunun Aracılık Rolünün İncelenmesi

Bağımlı değişken	Bağımsız değişkenler	B(b)	SH	Beta	T	P	Güven aralığı	
							Düşük	Yüksek
Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu	<i>Sabit (a)</i>	153.495	6.006		25.556	.000	141.685	165.306
	Dışadönüklük	.259	.222	.060	1.168	.243	-.177	.695
$F_{(1,373)}=1.365$; $p=.243$; $R^2=.01$								
Şiddet eğilimi	<i>Sabit (a)</i>	57.705	4.067		14.190	.000	49.708	65.701
	Dışadönüklük	-.199	.091	-.111	-2.196	.029	-.377	-.021
	Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu	-.090	.021	-.215	-4.263	.000	-.132	-.049
$F_{(2,372)}=12.105$; $p=.000$; $R^2=.06$								
Şiddet eğilimi	<i>Sabit (a)</i>	43.875	2.508		17.497	.000	38.945	48.806
	Dışadönüklük	-.222	.093	-.123	-2.403	.017	-.404	-.040
$F_{(1,373)}=5.774$; $p=.017$; $R^2=.02$								

Dışadönüklük ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun aracılık rolünün incelenmesinde SPSS PROCESS (Hayes, 2013) paket programı kullanılmıştır. Bu amaçla Hayes'in önerdiği taslaklar içinde yer alan model 4 tahmin edilmiştir. Dışadönüklük toplam puanının toplumsal cinsiyet rolleri tutumu toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F_{(1,373)}=1,365$; $p>.05$). Dışadönüklük puanı toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametre değildir ($t_{(373)}=1,168$; $p>.05$). Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı varyansının %1'lik kısmı dışadönüklük puanı ile açıklanmaktadır. Dışadönüklük puanındaki 1 birimlik artış toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını .259 birim arttırmaktadır. Dışadönüklük ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu toplam puanlarının şiddet eğilimi toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı

bulunmuştur ($F_{(2,372)}=12,105$; $p<.001$).Dışadönüklük puanı ($t_{(372)}=-2,196$; $p<.05$) ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı ($t_{(372)}=-4,263$; $p<.001$) şiddet eğilimi puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametrelerdir. Şiddet eğilimi puanı varyansının %6'lık kısmı dışadönüklük ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı ile açıklanmaktadır. Dışadönüklük puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .199 birim ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .090 birim azaltmaktadır. Dışadönüklük toplam puanının şiddet eğilimi toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F_{(1,373)}=5,774$; $p<.05$). Dışadönüklük puanı şiddet eğilimi puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametredir ($t_{(373)}=-2,403$; $p<.05$). Şiddet eğilimi puanı varyansının %2'lik kısmı dışadönüklük puanı ile açıklanmaktadır. Dışadönüklük puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .222 birim azaltmaktadır.

Çizelge 5. Dışadönüklüğün Şiddet Eğilimi Üzerindeki Dolaylı Etkilerin İncelenmesi

	Beta	SH	Güven aralığı Düşük	Yüksek
Dışadönüklük =>Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu=>Şiddet eğilimi	-.013	.011	-.035	.007

Yapılan analizde, dışadönüklüğün toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını anlamlı biçimde yordamadığı ($\beta = -.259$, SH = .222, $t = 1,168$, $p >.05$, % 95 CI [-.177/.695]) ancak şiddet eğilimi puanını anlamlı biçimde yordadığı ($\beta = -.222$, SH = .093, $t = -2,403$, $p <.05$, % 95 CI [-.404/-.040]) görülmüştür. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanının şiddet eğilimi puanını anlamlı düzeyde yordadığı ($\beta = -.09$, SH = .021, $t = -4,263$, $p <.001$, % 95 CI [-.132/-.049]) hesaplanmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı kontrol edildiğinde, dışadönüklük ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkinin anlamlılığı azalmıştır ($\beta = -.199$, SH = .091, $t = -2,196$, $p <.05$, % 95 CI [-.377/-.021]). Bu sonuçlara göre dışadönüklük ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun aracılık rolünün anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = -.013$, SH = .011, % 95 CI [-.035/.007]).

Çizelge 6. Uyumluluk ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumunun Aracılık Rolünün İncelenmesi

Bağımlı değişken	Bağımsız değişkenler	B(b)	SH	Beta	T	P	Güven aralığı	
							Düşük	Yüksek
Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu	<i>Sabit (a)</i>	141.366	8.094		17.465	.000	125.450	157.282
	Uyumluluk	.585	.246	.122	2.374	.018	.100	1.069
F _(1,373) =5.634; p=.018; R ² =.02								
Şiddet eğilimi	<i>Sabit (a)</i>	77.931	4.036		19.307	.000	69.994	85.868
	Uyumluluk	-.822	.092	-.438	-9.603	.000	-1.062	-.701
	Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu	-.070	.019	-.168	-3.679	.000	-.108	-.033
F _(2,372) =58.051; p=.000; R ² =.24								
Şiddet eğilimi	<i>Sabit (a)</i>	67.970	3.044		22.331	.000	61.985	73.955
	Uyumluluk	-.923	.093	-.458	-9.961	.000	-1.105	-.741
F _(1,373) =5.774; p=.017; R ² =.02								

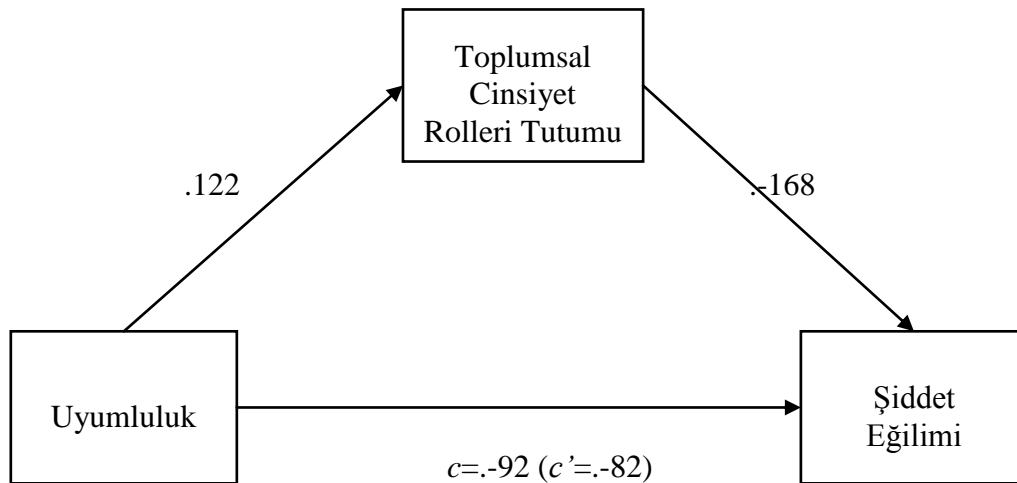
Uyumluluk ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun aracılık rolünün incelenmesinde SPSS PROCESS (by Andrew Hayes) paket programı kullanılmıştır. Bu amaçla Hayes'in önerdiği taslaklar içinde yer alan model 4 tahmin edilmiştir. Uyumluluk toplam puanının toplumsal cinsiyet rolleri tutumu toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F_(1,373)=5,634; p<.05). Uyumluluk puanı toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametredir (t₍₃₇₃₎=2,374; p<.05). Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı varyansının %2'lik kısmı uyumluluk puanı ile açıklanmaktadır. Uyumluluk puanındaki 1 birimlik artış toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını .585 birim arttırmaktadır. Uyumluluk ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu toplam puanlarının şiddet eğilimi toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F_(2,372)=58,051; p<.001). Uyumluluk puanı (t₍₃₇₂₎=-9,603; p<.001) ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı (t₍₃₇₂₎=-3,679; p<.001) şiddet eğilimi puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametrelerdir. Şiddet eğilimi puanı varyansının %24'lük kısmı uyumluluk ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı ile açıklanmaktadır. Uyumluluk puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .822 birim ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .070 birim azaltmaktadır. Uyumluluk toplam puanının şiddet eğilimi toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F_(1,373)=5,774; p<.05). Uyumluluk puanı şiddet eğilimi puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametredir (t₍₃₇₃₎=-9,961;

p<.001). Şiddet eğilimi puanı varyansının %2'lik kısmı uyumluluk puanı ile açıklanmaktadır. Uyumluluk puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .923 birim azaltmaktadır.

Çizelge 7. Uyumluluğun Şiddet Eğilimi Üzerindeki Dolaylı Etkilerin İncelenmesi

	Beta	SH	Güven aralığı	
			Düşük	Yüksek
Uyumluluk => Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu=> Şiddet eğilimi	-.020	.011	-.045	-.002

Yapılan analizde, uyumluluğun toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını ($\beta = .585$, SH = .246, $t = 2,374$, $p < .05$, % 95 CI [.100/1,069]) ve şiddet eğilimi puanını anlamlı biçimde yordadığı ($\beta = -.923$, SH = .093, $t = -9,961$, $p < .001$, % 95 CI [-1,105/-.741]) görülmüştür. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanının şiddet eğilimi puanını anlamlı düzeyde yordadığı ($\beta = -.07$, SH = .019, $t = -3,679$, $p < .001$, % 95 CI [-.108/-.033]) hesaplanmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı kontrol edildiğinde, uyumluluk ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkinin anlamlılığı azalmıştır ($\beta = -.822$, SH = .092, $t = -9,603$, $p < .001$, % 95 CI [-1,062/-.701]). Bu sonuçlara göre uyumluluk ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun aracılık rolünün anlamlı olduğu görülmüştür ($\beta = -.02$, SH = .011, % 95 CI [-.045/-.002]).

Şekil 1. Uyumluluğun Şiddet Eğilimi Üzerindeki Dolaylı Etkilerin İncelenmesi

Çizelge 8. Sorumluluk ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumunun Aracılık Rolünün İncelenmesi

Bağımlı değişken	Bağımsız değişkenler	B(b)	SH	Beta	T	P	Güven aralığı	
							Düşük	Yüksek
Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu	<i>Sabit (a)</i>	152.137	7.179		21.192	.000	138.021	166.253
	Sorumluluk	.255	.219	.060	1.164	.245	-.176	.686
F _(1,373) =1.354; p=.245; R ² =.01								
Şiddet eğilimi	<i>Sabit (a)</i>	67.669	4.199		16.114	.000	59.411	75.926
	Sorumluluk	-.493	.087	-.277	-5.696	.000	-.663	-.323
	Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu	-.086	.020	-.205	-4.211	.000	-.126	-.046
F _(2,372) =26.628; p=.000; R ² =.12								
Şiddet eğilimi	<i>Sabit (a)</i>	54.599	2.891		18.884	.000	48.913	6.284
	Sorumluluk	-.515	.088	-.289	-5.831	.000	-.689	-.341
F _(1,373) =33.999; p=.000; R ² =.08								

Sorumluluk ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun aracılık rolünün incelenmesinde SPSS PROCESS (Hayes, 2013) paket programı kullanılmıştır. Bu amaçla Hayes'in önerdiği taslaklar içinde yer alan model 4 tahmin edilmiştir. Sorumluluk toplam puanının toplumsal cinsiyet rolleri tutumu toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F_(1,373)=1,354; p>.05). Sorumluluk puanı toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametre değildir (t₍₃₇₃₎=1,164; p>.05). Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı varyansının %1'lik kısmı sorumluluk puanı ile açıklanmaktadır. Sorumluluk puanındaki 1 birimlik artış toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını .255 birim arttırmaktadır. Sorumluluk ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu toplam puanlarının şiddet eğilimi toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F_(2,372)=26,628; p<.001). Sorumluluk puanı (t₍₃₇₂₎=-5,696; p<.001) ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı (t₍₃₇₂₎=-4,211; p<.001) şiddet eğilimi puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametrelerdir. Şiddet eğilimi puanı varyansının %12'lik kısmı sorumluluk ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı ile açıklanmaktadır. Sorumluluk puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .493 birim ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .086 birim azaltmaktadır. Sorumluluk toplam puanının şiddet eğilimi toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F_(1,373)=33,999; p<.001). Sorumluluk puanı şiddet eğilimi puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametredir (t₍₃₇₃₎=-5,831;

p<.001). Şiddet eğilimi puanı varyansının %8'lik kısmı sorumluluk puanı ile açıklanmaktadır. Sorumluluk puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .515 birim azaltmaktadır.

Çizelge 9. Sorumluluğun Şiddet Eğilimi Üzerindeki Dolaylı Etkilerin İncelenmesi

	Beta	SH	Güven aralığı	
			Düşük	Yüksek
Sorumluluk => Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu=> Şiddet eğilimi	-.012	.010	-.035	.006

Yapılan analizde, sorumluluğun toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını anlamlı biçimde yordamadığı ($\beta = .255$, SH = .219, $t = 1,164$, $p > .05$, % 95 CI [-176/.686]) ancak şiddet eğilimi puanını anlamlı biçimde yordadığı ($\beta = -.515$, SH = .088, $t = -5,831$, $p < .001$, % 95 CI [-.689/-.341]) görülmüştür. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanının şiddet eğilimi puanını anlamlı düzeyde yordadığı ($\beta = -.086$, SH = .02, $t = -4,211$, $p < .001$, % 95 CI [-.126/-.046]) hesaplanmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı kontrol edildiğinde, sorumluluk ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkinin anlamlılığı azalmıştır ($\beta = -.493$, SH = .087, $t = -5,696$, $p < .001$, % 95 CI [-.663/-.323]). Bu sonuçlara göre sorumluluk ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun aracılık rolünün anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = -.012$, SH = .01, % 95 CI [-.035/.006]).

Çizelge 10. Nevrotiklik ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumunun Aracılık Rolünün İncelenmesi

Bağımlı değişken	Bağımsız değişkenler	B(b)	SH	Beta	T	p	Güven aralığı	
							Düşük	Yüksek
Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu	<i>Sabit (a)</i>	152.645	5.110		19.873	.000	142.597	162.692
	Nevrotiklik	.311	.200	.080	1.555	.121	-.082	.705
		$F_{(1,373)}=2.417$; $p=.121$; $R^2=.01$						
Şiddet eğilimi	<i>Sabit (a)</i>	38.121	3.496		1.903	.000	31.246	44.997
	Nevrotiklik	.685	.075	.420	9.178	.000	.538	.831
	Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu	-.107	.019	-.255	-5.566	.000	-.145	-.069
		$F_{(2,372)}=53.851$; $p=.000$; $R^2=.22$						
Şiddet eğilimi	<i>Sabit (a)</i>	21.779	1.973		11.038	.000	17.899	25.658
	Nevrotiklik	.651	.077	.400	8.427	.000	.499	.803
		$F_{(1,373)}=71.015$; $p=.000$; $R^2=.16$						

Nevrotiklik ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun aracılık rolünün incelenmesinde SPSS PROCESS (Hayes, 2013) paket programı kullanılmıştır. Bu amaçla Hayes'in önerdiği taslaklar içinde yer alan model 4 tahmin edilmiştir. Nevrotiklik toplam puanının toplumsal cinsiyet rolleri tutumu toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F_{(1,373)}=2,417$; $p>.05$). Nevrotiklik puanı toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametre değildir ($t_{(373)}=1,555$; $p>.05$). Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı varyansının %1'lik kısmı nevroitiklik puanı ile açıklanmaktadır. Nevrotiklik puanındaki 1 birimlik artış toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını .311 birim arttırmaktadır. Nevrotiklik ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu toplam puanlarının şiddet eğilimi toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F_{(2,372)}=53,851$; $p<.001$). Nevrotiklik puanı ($t_{(372)}=9,178$; $p<.001$) ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı ($t_{(372)}=-5,566$; $p<.001$) şiddet eğilimi puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametrelerdir. Şiddet eğilimi puanı varyansının %22'lik kısmı nevroitiklik ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı ile açıklanmaktadır. Nevrotiklik puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .685 birim arttırırken toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .107 birim azaltmaktadır. Nevrotiklik toplam puanının şiddet eğilimi toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F_{(1,373)}=71,015$; $p<.001$). Nevrotiklik puanı şiddet eğilimi puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametredir ($t_{(373)}=8,427$; $p<.001$). Şiddet eğilimi puanı varyansının %16'lık kısmı nevroitiklik puanı ile açıklanmaktadır. Nevrotiklik puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .651 birim arttırmaktadır.

Çizelge 11. Nevrotikliğin Şiddet Eğilimi Üzerindeki Dolaylı Etkilerin İncelenmesi

	Beta	SH	Güven aralığı	
			Düşük	Yüksek
Nevrotiklik => Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu=> Şiddet eğilimi	-.020	.014	-.048	.006

Yapılan analizde, nevroitikliğin toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını anlamlı biçimde yordamadığı ($\beta = .311$, $SH = .20$, $t = 1,555$, $p >.05$, % 95 CI [-.082/.705]) ancak şiddet eğilimi puanını anlamlı biçimde yordadığı ($\beta = .651$, SH

= .077, t = 8,427 , p <.001, % 95 CI [-.689/-.341]) görülmüştür. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanının şiddet eğilimi puanını anlamlı düzeyde yordadığı ($\beta = -.107$, SH = .019, t = -5,566, p <.001, % 95 CI [-.145/-.069]) hesaplanmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı kontrol edildiğinde, nevroitiklik ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkinin anlamlılığı azalmıştır ($\beta = .685$, SH = .075, t = 9,178, p <.001, % 95 CI [.538/.831]). Bu sonuçlara göre nevroitiklik ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun aracılık rolünün anlamlı olmadığı görülmüştür($\beta = -.02$, SH = .014, % 95 CI [-.048/.006]).

Çizelge 12. Açıklık ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumunun Aracılık Rolünün İncelenmesi

Bağımlı değişken	Bağımsız değişkenler	B(b)	SH	Beta	T	p	Güven aralığı	
							Düşük	Yüksek
Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu	<i>Sabit (a)</i>	122.323	7.950		15.387	.000	106.691	137.955
	Açıklık	1.013	.209	.243	4.837	.000	.601	1.424
Şiddet eğilimi	<i>Sabit (a)</i>	55.088	4.293		12.833	.000	46.647	63.529
	Açıklık	-.079	.091	-.045	-.864	.388	-.258	.100
	Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu	-.088	.022	-.210	-4.038	.000	-.131	-.045
Şiddet eğilimi	<i>Sabit (a)</i>	44.286	3.426		12.928	.000	37.550	51.022
	Açıklık	-.168	.090	-.096	-1.864	.063	-.346	.009

Açıklık ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun aracılık rolünün incelenmesinde SPSS PROCESS (Hayes, 2013) paket programı kullanılmıştır. Bu amaçla Hayes'in önerdiği taslaklar içinde yer alan model 4 tahmin edilmiştir. Açıklık toplam puanının toplumsal cinsiyet rolleri tutumu toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F_{(1,373)}=23,394$; $p<.001$). Açıklık puanı toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametredir ($t_{(373)}=4,837$; $p<.001$). Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı varyansının %6'lık kısmı açıklık puanı ile açıklanmaktadır. Açıklık puanındaki 1 birimlik artış toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını 1,013 birim arttırmaktadır. Açıklık ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu toplam puanlarının şiddet eğilimi toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F_{(2,372)}=9,963$; $p<.001$). Açıklık puanı ($t_{(372)}=-864$; $p<.001$) şiddet eğilimi puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametre değilken toplumsal cinsiyet rolleri tutumu

puanı ($t_{(372)}=-4,038$; $p<.001$) şiddet eğilimi puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametredir. Şiddet eğilimi puanı varyansının %5'lik kısmı açıklık ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı ile açıklanmaktadır. Açıklık puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .079 birim ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .088 birim azaltmaktadır. Açıklık toplam puanının şiddet eğilimi toplam puanını yordaması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F_{(1,373)}=3,475$; $p>.05$). Açıklık puanı şiddet eğilimi puanını yordamada istatistiksel olarak anlamlı parametre değildir ($t_{(373)}=-1,864$; $p>.05$). Şiddet eğilimi puanı varyansının %1'lik kısmı açıklık puanı ile açıklanmaktadır. Açıklık puanındaki 1 birimlik artış şiddet eğilimi puanını .168 birim azaltmaktadır.

Çizelge 13. Açıklığın Şiddet Eğilimi Üzerindeki Dolaylı Etkilerin İncelenmesi

	Beta	SH	Güven aralığı	
			Düşük	Yüksek
Açıklık => Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu=> Şiddet eğilimi	-.051	.018	-.091	.021

Yapılan analizde, açıklığın toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanını anlamlı biçimde yordadığı ($\beta = 1,013$, $SH = .209$, $t = 4,837$, $p <.001$, % 95 CI [.601/1,424]) ancak şiddet eğilimi puanını anlamlı biçimde yordamadığı ($\beta = -.168$, $SH = .09$, $t = -1,864$, $p >.05$, % 95 CI [-.346/.009]) görülmüştür. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanının şiddet eğilimi puanını anlamlı düzeyde yordadığı ($\beta = -.088$, $SH = .022$, $t = -4,038$, $p <.001$, % 95 CI [-.131/-.045]) hesaplanmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu puanı kontrol edildiğinde, açıklık ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkinin anlamlılığı azalmıştır ($\beta = -.079$, $SH = .091$, $t = -.864$, $p >.05$, % 95 CI [.538/.831]). Bu sonuçlara göre açıklık ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun aracılık rolünün anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = -.051$, $SH = .018$, % 95 CI [-.091/.021]).

3. Fark Testlerine İlişkin Bulgular

Çizelge 14. Cinsiyete Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	$t_{(373)}$	P
BFKÖ						
Uyumluluk	Kadın	261	32.89	4.86	2.349	.019
	Erkek	114	31.65	4.33		
Nevrotiklik	Kadın	261	25.54	5.99	3.487	.001
	Erkek	114	23.28	5.21		
Eşitlikçi cinsiyet rolü	Kadın	261	37.43	3.24	9.469	.000
	Erkek	114	33.32	5.01		
Kadınsı cinsiyet rolü	Kadın	261	32.31	5.82	7.759	.000
	Erkek	114	26.82	7.32		
Evlilikte cinsiyet rolü	Kadın	261	37.97	2.83	11.309	.000
	Erkek	114	33.53	4.70		
Geleneksel cinsiyet rolü	Kadın	261	33.39	5.62	11.263	.000
	Erkek	114	25.95	6.45		
Erkeksi cinsiyet rolü	Kadın	261	26.68	3.31	6.683	.000
	Erkek	114	23.82	4.76		
TCRTÖ	Kadın	261	167.78	17.83	1.984	.000
	Erkek	114	143.44	23.55		
ŞEÖ	Kadın	261	36.77	9.01	-3.741	.000
	Erkek	114	4.70	1.13		

Yapılan Bağımsız Örnek *t*-Testi sonucunda, kadın ve erkek uyumluluk ($t_{(373)}=2,349$; $p<.05$), nevroitiklik ($t_{(373)}=3,487$; $p<.01$), eşitlikçi cinsiyet rolü ($t_{(373)}=9,469$; $p<.001$), kadınsı cinsiyet rolü ($t_{(373)}=7,759$; $p<.001$), evlilikte cinsiyet rolü ($t_{(373)}=11,309$; $p<.001$), geleneksel cinsiyet rolü ($t_{(373)}=11,263$; $p<.001$), erkeksi cinsiyet rolü ($t_{(373)}=6,683$; $p<.001$), cinsiyet rolleri tutumu cinsiyet rolü ($t_{(373)}=1.984$; $p<.001$) ve şiddet eğilimi ($t_{(373)}=2,349$; $p<.001$) toplam puan ortalamaları için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çizelge-13'ün geneli incelendiğinde, erkek katılımcıların sadece şiddet eğilimi puanları kadın katılımcılardan yüksekken farklılık bulunan diğer boyutlar için kadınların puan ortalamaları anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Çizelge 15. Sınıfa Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Ölçek	Sınıf	N	\bar{x}	Ss	$F_{(4,370)}$	P
Sorumluluk	1. sınıf	82	31.62	5.47	2.765	.027
	2. sınıf	75	32.24	5.25		
	3. sınıf	80	31.16	5.74		
	4. sınıf	79	33.51	5.14		
	5. sınıf	59	33.25	4.64		

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda, kaçınıcı sınıf öğrencisi olduğunagöre katılımcıların sorumluluk ($F_{(4,370)}=2,765$; $p<.05$) toplam puan ortalamaları için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının belirlenmesi için yapılan LSD (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucuna göre, 4. sınıf öğrenciler 1. sınıf ve 3. sınıf öğrencileri ile anlamlı farklılık göstermektedir. Çizelge-15'in geneli incelendiğinde, 4. sınıf öğrencilerin sorumluluk puan ortalamaları anlamlı şekilde yüksekken 3. sınıf öğrencilerin puan ortalamaları anlamlı şekilde en düşüktür.

Çizelge 16. Yaşanılan Yere Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Ölçek	Yaşanılan yer	N	\bar{x}	Ss	$t_{(373)}$	P
Sorumluluk	Şehir ve altı	168	33.04	5.11	2.432	.015
	Büyükşehir	207	31.70	5.47		
Kadınsı cinsiyet rolü	Şehir ve altı	168	29.60	6.57	-2.707	.007
	Büyükşehir	207	31.49	6.86		

Yapılan Bağımsız Örnek *t*-Testi sonucunda, yaşanılan yere göre katılımcıların sorumluluk ($t_{(373)}=2,432$; $p<.05$) ve kadınsı cinsiyet rolü ($t_{(373)}=-2,707$; $p<.001$) toplam puan ortalamaları için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çizelge-16'nın geneli incelendiğinde, şehir daha küçük yerleşim yerinde yaşayan katılımcıların sorumluluk puan ortalamaları anlamlı şekilde yüksekken büyükşehirde yaşayan katılımcıların kadınsı cinsiyet rolü puan ortalamaları anlamlı şekilde yüksektir.

Anne Eğitimine Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)sonucunda, anne eğitimine göre katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$).

Çizelge 17. Baba Eğitimine Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Ölçek	Baba Eğitimi	N	\bar{x}	Ss	$F_{(2,272)}$	P
Uyumluluk	İlköğretim ve altı	223	32.93	4.67	4.206	.016
	Lise	91	32.52	4.62		
	Lisans ve üstü	61	3.97	4.87		
Sorumluluk	İlköğretim ve altı	223	32.88	5.22	7.034	.001
	Lise	91	32.41	5.18		
	Lisans ve üstü	61	3.03	5.52		
Kadınsı cinsiyet rolü	İlköğretim ve altı	223	29.81	6.89	4.218	.015
	Lise	91	31.91	6.54		
	Lisans ve üstü	61	31.79	6.41		

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), baba eğitimine göre katılımcıların uyumluluk ($t_{(373)}=4,206$; $p<.05$), sorumluluk ($t_{(373)}=7,034$; $p<.05$) ve kadınsı cinsiyet rolü ($t_{(373)}=-4,218$; $p<.001$) toplam puan ortalamaları için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının belirlenmesi için yapılan LSD (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucuna göre temel farklılık lisans ve üstü eğitim düzeyindeki katılımcılardan kaynaklanmaktadır. Çizelge-17'nin geneli incelendiğinde, lisans ve üstü eğitim seviyesindeki katılımcıların uyumluluk ve sorumluluk puan ortalamaları anlamlı şekilde en düşükken ilköğretim ve altı eğitim durumundaki katılımcıların anlamlı şekilde en yüksektir. Kadınsı cinsiyet rolü tutumu için ilköğretim ve altı eğitim durumundaki katılımcıların puan ortalamaları anlamlı şekilde en düşükken lise eğitim durumundaki katılımcıların anlamlı şekilde en yüksektir.

Çizelge 18. Kardeş Sayısına Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Ölçek	Kardeş sayısı	N	\bar{x}	Ss	$F_{(3,371)}$	P
Eşitlikçi cinsiyet rolü	Tek-iki kardeş	93	37.35	3.58	3.227	.023
	Üç kardeş	89	35.99	4.66		
	Dört kardeş	64	35.75	4.77		
	Beş kardeş üstü	129	35.68	4.14		
Kadınsı cinsiyet rolü	Tek-iki kardeş	93	32.62	6.46	7.986	.000
	Üç kardeş	89	31.67	7.11		
	Dört kardeş	64	3.61	6.52		
	Beş kardeş üstü	129	28.51	6.40		
Evlilikte cinsiyet rolü	Tek-iki kardeş	93	37.80	3.32	4.276	.006
	Üç kardeş	89	36.72	4.07		
	Dört kardeş	64	36.17	4.29		
	Beş kardeş üstü	129	35.92	4.23		
Geleneksel cinsiyet rolü	Tek-iki kardeş	93	32.80	6.77	3.297	.021
	Üç kardeş	89	31.19	6.79		
	Dört kardeş	64	31.05	6.95		
	Beş kardeş üstü	129	29.91	6.57		

Çizelge 18. (devamı) Kardeş Sayısına Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Ölçek	Kardeş sayısı	N	\bar{x}	Ss	$F_{(3,371)}$	P
TCRTÖ	Tek-iki kardeş	93	167.32	2.76	5.320	.001
	Üç kardeş	89	161.38	23.70		
	Dört kardeş	64	158.98	23.15		
	Beş kardeş üstü	129	155.37	21.93		

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), kardeş sayısına göre katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolü ($F_{(3,371)}=3,227$; $p<.001$), kadınsı cinsiyet rolü ($F_{(3,371)}=7.986$; $p<.001$), evlilikte cinsiyet rolü ($F_{(3,371)}=4,276$; $p<.01$), geleneksel cinsiyet rolü ($F_{(3,371)}=3,297$; $p<.05$), cinsiyet rollerini tutumu cinsiyet rolü ve ($F_{(3,371)}=5,320$; $p<.01$) toplam puan ortalamaları için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının belirlenmesi için yapılan LSD (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucuna göre temel farklılık tek-iki kardeşi olan katılımcılardan kaynaklandığı görülmüştür. Tek ve iki kardeşi olan katılımcıların ölçek ve alt boyut toplam puan ortalamaları anlamlı şekilde en yüksek beş kardeş üstü olan katılımcıların anlamlı şekilde en düşüktür.

Çizelge 19. Aile İçi Şiddet Öyküsüne Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Ölçek	Aile içi şiddet	N	\bar{x}	Ss	$t_{(373)}$	P
Dışadönüklük	Evet	171	25.84	5.50	-2.496	.013
	Hayır	204	27.20	5.04		
Uyumluluk	Evet	171	31.79	4.89	-2.732	.007
	Hayır	204	33.12	4.51		
Sorumluluk	Evet	171	31.11	5.22	-4.048	.000
	Hayır	204	33.30	5.26		
Nevrotiklik	Evet	171	26.16	5.76	4.044	.000
	Hayır	204	23.75	5.70		
Kadınsı cinsiyet rolü	Evet	171	31.82	6.19	3.114	.002
	Hayır	204	29.65	7.12		
Evlilikte cinsiyet rolü	Evet	171	37.37	3.52	3.353	.001
	Hayır	204	35.99	4.35		
Geleneksel cinsiyet rolü	Evet	171	32.42	6.21	3.426	.001
	Hayır	204	3.04	7.10		
TCRTÖ	Evet	171	164.43	2.21	3.204	.001
	Hayır	204	156.99	24.08		
ŞEÖ	Evet	171	39.26	9.69	2.432	.015
	Hayır	204	36.88	9.27		

Yapılan Bağımsız Örnek *t*-Testi sonucunda, aile içi şiddet gören ve görmeyen katılımcıların dışadönüklük ($t_{(373)}=-2,496$; $p<.05$), uyumluluk ($t_{(373)}=-2,732$; $p<.01$), sorumluluk ($t_{(373)}=-4,048$; $p<.001$), nevrotiklik ($t_{(373)}=4,044$; $p<.001$), kadınsı cinsiyet rolü ($t_{(373)}=3,114$; $p<.01$), evlilikte cinsiyet rolü

($t_{(373)}=3,353$; $p<.01$), geleneksel cinsiyet rolü ($t_{(373)}=3,426$; $p<.01$), cinsiyet rolleri tutumu($t_{(373)}=3,204$; $p<.01$) ve şiddet eğilimi ($t_{(373)}=2,432$; $p<.05$) toplam puan ortalamaları için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çizelge-19'un geneli incelendiğinde, aile içi şiddet gören katılımcıların nevroitiklik, kadınsı cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, cinsiyet rolleri tutumu ve şiddet eğilimi puan ortalamaları anlamlı şekilde yüksekken aile içi şiddet görmeyen dışadönüklük, uyumluluk ve sorumluluk katılımcıların puan ortalamaları anlamlı şekilde yüksektir.

Fiziksel Şiddet Görme Durumuna Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Yapılan Bağımsız Örnek *t*-Testi sonucunda, aile içi fiziksel şiddet gören ve görmeyen katılımcıların şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumu Ölçeği ve alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$).

Çizelge 20. Psikolojik Şiddet Görme Durumuna Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Ölçek	Psikolojik şiddet	N	\bar{x}	Ss	$t_{(169)}$	P
Sorumluluk	Yok	25	33.28	4.27	2.283	.024
	Var	146	3.73	5.29		
Nevrotiklik	Yok	25	23.96	4.87	-2.084	.039
	Var	146	26.53	5.83		
Eşitlikçi cinsiyet rolü	Yok	25	34.60	4.67	-3.048	.003
	Var	146	37.01	3.45		
Kadınsı cinsiyet rolü	Yok	25	27.32	7.40	-4.111	.000
	Var	146	32.59	5.64		
Evlilikte cinsiyet rolü	Yok	25	34.72	4.98	-4.282	.000
	Var	146	37.83	3.00		
Geleneksel cinsiyet rolü	Yok	25	28.48	8.13	-3.551	.000
	Var	146	33.10	5.58		
Erkeksi cinsiyet rolü	Yok	25	24.32	4.65	-2.781	.006
	Var	146	26.47	3.37		
TCRTÖ	Yok	25	149.44	26.17	-4.206	.000
	Var	146	166.99	17.89		

Yapılan Bağımsız Örnek *t*-Testi sonucunda, aile içi psikolojik şiddet gören ve görmeyen katılımcıların sorumluluk ($t_{(169)}=2,283$; $p<.05$), nevroitiklik ($t_{(169)}=-2,084$; $p<.05$), eşitlikçi cinsiyet rolü ($t_{(169)}=-3,048$; $p<.01$), kadınsı cinsiyet rolü ($t_{(169)}=-4,111$; $p<.001$), evlilikte cinsiyet rolü ($t_{(169)}=-4,282$; $p<.001$), geleneksel cinsiyet rolü ($t_{(169)}=-3,551$; $p<.001$),erkeksi cinsiyet rolü ($t_{(169)}=-2,781$; $p<.01$) ve

cinsiyet rolleri tutumu($t_{(169)}=-4,206$; $p<.001$) toplam puan ortalamaları için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çizelge-20'nin geneli incelendiğinde, aile içi psikolojik şiddet gören katılımcıların nevroitiklik, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadınsı cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, erkeksi cinsiyet rolü ve cinsiyet rolleri tutumu toplam puan ortalamaları anlamlı şekilde en yüksekken aile içi psikolojik şiddet görmeyen katılımcıların sorumluluk toplam puan ortalamaları anlamlı şekilde en yüksektir.

Çizelge 21. Ekonomik Şiddet Görme Durumuna Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Ölçek	Ekonomik şiddet	N	\bar{x}	Ss	$t_{(169)}$	P
Eşitlikçi cinsiyet rolü	Yok	114	37.28	2.91	3.179	.002
	Var	57	35.40	4.79		
Kadınsı cinsiyet rolü	Yok	114	32.48	5.96	2.000	.047
	Var	57	3.49	6.48		
Evlilikte cinsiyet rolü	Yok	114	38.03	2.80	3.538	.001
	Var	57	36.07	4.39		
Geleneksel cinsiyet rolü	Yok	114	33.18	5.76	2.302	.023
	Var	57	3.89	6.81		
Erkeksi cinsiyet rolü	Yok	114	26.62	3.30	2.390	.018
	Var	57	25.23	4.13		
TCRTÖ	Yok	114	167.60	17.63	2.967	.003
	Var	57	158.09	23.47		
ŞEÖ	Yok	114	37.18	8.16	-4.173	.000
	Var	57	43.44	11.13		

Yapılan Bağımsız Örnek *t*-Testi sonucunda, aile içi ekonomik şiddet gören ve görmeyen katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolü ($t_{(169)}=-3,179$; $p<.01$), kadınsı cinsiyet rolü ($t_{(169)}=2,000$; $p<.05$), evlilikte cinsiyet rolü ($t_{(169)}=3,538$; $p<.01$), geleneksel cinsiyet rolü ($t_{(169)}=2,302$; $p<.05$),erkeksi cinsiyet rolü ($t_{(169)}=2,390$; $p<.05$), cinsiyet rolleri tutumu($t_{(169)}=2,967$; $p<.01$) ve şiddet eğilimi ($t_{(169)}=-4,173$; $p<.001$) toplam puan ortalamaları için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çizelge-21'in geneli incelendiğinde, aile içi ekonomik şiddet görmeyen katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolü, kadınsı cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, erkeksi cinsiyet rolü ve cinsiyet rolleri tutumu toplam puan ortalamaları anlamlı şekilde en yüksekken aile içi ekonomik şiddet gören katılımcıların şiddet eğilimi toplam puan ortalamaları anlamlı şekilde en yüksektir.

Çizelge 22. Aile İçi Şiddete Tanık Olma Durumuna Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Ölçek	Aile içi şiddet tanıklık	N	\bar{x}	Ss	$t_{(373)}$	P
Dışadönüklük	Evet	191	26.03	5.29	-2.061	.040
	Hayır	184	27.15	5.24		
Sorumluluk	Evet	191	31.30	5.07	-3.746	.000
	Hayır	184	33.34	5.43		
Nevrotiklik	Evet	191	26.07	5.62	4.217	.000
	Hayır	184	23.58	5.82		
Kadınsı cinsiyet rolü	Evet	191	31.65	6.50	2.963	.003
	Hayır	184	29.59	6.94		
Evlilikte cinsiyet rolü	Evet	191	37.13	3.67	2.487	.013
	Hayır	184	36.09	4.36		
Geleneksel cinsiyet rolü	Evet	191	32.25	6.49	3.293	.001
	Hayır	184	29.96	6.94		
TCRTÖ	Evet	191	163.72	21.26	2.939	.003
	Hayır	184	156.91	23.62		
ŞEÖ	Evet	191	39.09	9.49	2.342	.020
	Hayır	184	36.80	9.44		

Yapılan Bağımsız Örnek *t*-Testi sonucunda, aile içi şiddete tanıklık yapan ve yapmayan katılımcıların dışadönüklük ($t_{(373)}=-2,061$; $p<.05$), sorumluluk ($t_{(373)}=-3,746$; $p<.001$), nevroitiklik ($t_{(373)}=4,217$; $p<.001$), kadınsı cinsiyet rolü ($t_{(373)}=2,963$; $p<.01$), evlilikte cinsiyet rolü ($t_{(373)}=2,487$; $p<.05$), geleneksel cinsiyet rolü ($t_{(373)}=3,293$; $p<.01$), cinsiyet rolleri tutumu ($t_{(373)}=2,939$; $p<.01$) ve şiddet eğilimi ($t_{(373)}=2,342$; $p<.05$) toplam puan ortalamaları için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çizelge-22'nin geneli incelendiğinde, aile içi şiddete tanıklık eden katılımcıların nevroitiklik, kadınsı cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, cinsiyet rolleri tutumu ve şiddet eğilimi toplam puan ortalamaları anlamlı şekilde en yüksekken aile içi şiddete tanıklık etmeyen katılımcıların dışadönüklük ve sorumluluk toplam puan ortalamaları anlamlı şekilde en yüksektir.

Çizelge 23. Başkasına Şiddet Gösterme Durumuna Göre Katılımcıların Şiddet Eğilimi Ölçeği, Kişilik Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Ölçeği ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın İncelenmesi

Ölçek	Başkasına şiddet gösterme	N	\bar{x}	Ss	$t_{(373)}$	P
Uyumluluk	Evet	85	3.55	5.08	-4.450	.000
	Hayır	290	33.09	4.47		
Sorumluluk	Evet	85	3.01	4.69	-4.611	.000
	Hayır	290	32.97	5.35		
Nevrotiklik	Evet	85	26.42	5.56	2.847	.005
	Hayır	290	24.39	5.86		
ŞEÖ	Evet	85	41.68	1.66	4.181	.000
	Hayır	290	36.88	8.89		

Yapılan Bağımsız Örnek *t*-Testi sonucunda, aile içi şiddete tanıklık yapan ve yapmayan katılımcıların uyumluluk ($t_{(373)}=-4,450$; $p<.001$), sorumluluk ($t_{(373)}=-4,611$; $p<.001$), nevroitiklik ($t_{(373)}=2,847$; $p<.01$) ve şiddet eğilimi ($t_{(373)}=4,181$; $p<.001$) toplam puan ortalamaları için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çizelge-23'ün geneli incelendiğinde, başkasına şiddet uygulamayan katılımcıların uyumluluk, sorumluluk puan ortalamaları anlamlı şekilde en yüksek ve şiddet eğilimi toplam puan ortalamaları anlamlı şekilde düşükken başkasına şiddet uygulayan katılımcıların nevroitiklik ve şiddet eğilimi toplam puan ortalamaları anlamlı şekilde en yüksektir.

Çizelge 24. Başkasına Şiddet Öyküsü ile Aile İçi Şiddet Öyküsü Arasındaki Dağılımın İncelemesi

			Başkasına şiddet		Toplam	X ²	P
			Evet	Hayır			
Aile içi şiddet öyküsü	Evet	Kişi sayısı	71	100	171	63.744	.000
		Yüzde	41.5	58.5	10.0		
	Hayır	Kişi sayısı	14	190	204		
		Yüzde	6.9	93.1	10.0		

Başkasına şiddet öyküsü ile aile içi şiddet öyküsü arasındaki dağılımın incelemesinde Ki-Kare analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda aile içi şiddet gören ve görmeyen katılımcıların başkasına şiddet gösterip göstermeme dağılımları için anlamlı farklılık bulunmuştur ($X^2_{(2)}=63,744$; $p<.001$). Aile içi şiddet öyküsü olan katılımcıların %58,5 başkasına şiddet göstermemektedir. Aile içi şiddet görmeyen katılımcıların %93,1'i başkasına şiddet göstermemektedir.

V.TARTIŞMA

Şiddet, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olup hukuki, sağlık ve toplumsal düzeylerde önemli bir sorun olarak kabul edilmektedir. Şiddet kavramıyla ilgili literatürde çok sayıda tanım bulunmaktadır. Bu tanımlar arasında en kapsamlı olanı Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) tanımı olduğu söylenebilir. Dünya Sağlık Örgütü (2002) şiddeti, bir kişiye kasıtlı olarak uygulanan fiziksel güç veya tehdit olarak tanımlamaktadır. Ancak, bu açıklamadaki fiziksel güç; dövme, yaralamak vb. anlamlar ile sınırlı olmayı psikolojik, ekonomik ve cinsel boyutları da kapsamaktadır. Hukukçular ise şiddet kavramını, bireylerin kendilerine veya birbirlerine yönelik uyguladığı ve hafif veya ileri düzeyde tahribatlara ve yaralanmalara yol açan saldırganlık ve kabalık içeren girişimler olarak tanımlamaktadırlar (Polat, 2014). Polat (2017)'a göre, çeşitli faktörlerden kaynaklı dezavantajlı konumda bulunan kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, LGBTTIQ+ bireyler, mülteciler/sığınmacılar, sıklıkla şiddette maruz kalan bireyler ve gruplardır.

Şiddetin altında yatan nedenleri açıklamak için günümüzde en yaygın kullanılan model "ekolojik model"dir. Bu model, şiddetin karmaşık bir etkileşim sonucu ortaya çıktığını ve bireysel, ilişkisel ve sosyal faktörlerin bir araya geldiğini vurgular. Psiko-sosyal model, şiddete neden olan kişisel faktörleri ele alırken, bireylerin psikolojik durumları, öfke yönetimi becerileri, geçmiş travmaları gibi etkenleri inceler. Aynı zamanda, ilişkisel faktörler de önemlidir. Örneğin, aile içi şiddet veya yakın ilişkilerdeki sorunlar şiddetin ortaya çıkmasında etkili olabilir. Sosyal faktörler ise toplumsal normlar, kültürel değerler, medyanın etkisi gibi unsurları içerir. Toplumda şiddetin kabul edilmesi veya hoş görülmesi, şiddeti teşvik eden faktörlerdendir (Heise, 1998; Akt. Polat, 2016). Başar ve Demirci (2015)'ye göre, kadına yönelik şiddetin temel nedenleri arasında toplumsal yapıdaki ataerkil ideoloji büyük bir etkiye sahiptir. Ataerkil ideoloji; siyasal, sosyal, ekonomik ve diğer yapılar aracılığıyla şiddeti teşvik etmekte, devam ettirmekte ve mağdurların yardım almasını engellemektedir. Bu

durum, kadınların şiddetin kurbanı olduğu ve çaresizlik içinde kaldığı bir döngünün oluşmasına neden olmaktadır.

Şiddet konusuyla ilgili yapılan araştırmaların birçok boyutu içerdiği ve son derece karmaşık olduğu ortak bir vurgudur. Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ve şiddet eğilimleri ile ilişkisine odaklanarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların ve şiddetin daha fazla anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlamıştır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların şiddetin nedenleri ve etkileri arasında kişilik özelliklerinin rolü, önemli bir boyuttur ve bu çalışma ile bu konuya odaklanarak literatür eşliğinde, derinlemesine bir analiz sunmayı hedeflenmiştir.

A. Değişkenler Arası Korelasyon Analizlerine İlişkin Tartışma

Araştırmanın amacı doğrultusunda kullanılan TCRTÖ'ye göre alınan puanın düşük olması öğrencinin gelenekselci tutuma, puanlarının yüksek olması ise eşitlikçi cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduğunu göstermektedir.

Bireylerin kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve şiddet eğilimleri ile ilişkisini incelemek amacıyla elde edilen Pearson korelasyon analizi bulguları sonucunda; üniversite öğrencilerinin eşitlikçi cinsiyet rolü, kadınsı cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü ve erkeksi cinsiyet rolüne yönelik tutum puanları arttıkça şiddet eğilimi düzeyleri azalmaktadır. Bununla birlikte üniversite öğrencilerinin gelenekselci cinsiyet rolleri tutumu puanı arttıkça şiddet eğilimi puanları da artmaktadır. Bu durumda gelenekselci cinsiyet rolleri tutumu ile şiddet eğilimi arasında doğru bir orantı olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ortaya çıkan bu sonuç ile çalışmanın hipotezlerinden H4'ün (*H4: Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile şiddet eğilimleri arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır.*) doğrulandığı görülmektedir.

Alan yazındaki diğer çalışmalar incelendiğinde, gelenekselci toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ile şiddet eğilimi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Yorohan (2011)'a göre, toplum tarafından kadın ve erkeklere yüklenen bir takım cinsiyet rollerinden kaynaklı çeşitli adaletsizlikler ve sorunlar meydana gelmektedir. Aile içi şiddet, kadına ve çocuğa yönelik şiddet de bu sorunlardandır. Kodan Çetinkaya (2013) tarafından yapılan ve üniversite

öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelemeyi amaçlayan çalışmaya 300 üniversite öğrencisi katılım sağlamıştır. Bu çalışmada elde edilen sonuca göre, üniversite öğrencilerinin gelenekselci toplumsal cinsiyet rolü puanı attıkça şiddet eğilimi düzeyleri de artmaktadır. Akın ve Demirsel (2003)' e göre toplumsal cinsiyet, bireylerin biyolojik cinsiyetinden bağımsız olarak kadınlar ve erkekler arasındaki belirli davranış kalıplarının ve beklentilerin yanı sıra, toplumdaki diğer cinsiyet kimlikleri ve cinsiyet ifadelerini de içerir. Toplumsal cinsiyet, bireylerin cinsiyetlerine atfedilen özellikler ve roller nedeniyle bazı toplumsal ayrımcılıkların ve eşitsizliklerin temelini oluşturmaya neden olabilmektedir.

Tarı Selçuk, Avcı ve Mercan (2018)' a göre Türkiye'de kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikler ve toplumsal cinsiyetle ilgili olumsuz algılar, toplumun birçok kesiminde hala varlığını sürdürmektedir. Geleneksel cinsiyet rollerine bağlı beklentiler, kadınların daha pasif ve ev içi rollerle sınırlı olması, erkeklerin ise güçlü, duygusal olarak güçlü olmayı göstermesi gibi toplumsal normlar, bu eşitsizliklerin devam etmesine neden olmaktadır.

Kişilik özelliklerinden nevrotiklik, sorumluluk, dışadönüklü, uyumluluk ile toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken; açıklık kişilik özelliğinin puanı ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yani, açıklık kişilik özelliğinin puanı arttıkça eşitlikçi cinsiyet rollerine yönelik tutumlar artmaktadır.

Bireylerin kişilik özellikleri olan dışadönüklük, uyumluluk ve sorumluluk puanları ile şiddet eğilimi puanları arasında da negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yani, bireylerin dışadönüklük, uyumluluk ve sorumluluk kişilik özellikleri ile ilgili puanları arttıkça şiddet eğilimi düzeyleri azalmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmanın H2(*Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.*), H2b (*Üniversite öğrencilerinin uyumluluk kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*), H2c (*Üniversite öğrencilerinin dışadönük kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*) ve H2d (*Üniversite öğrencilerinin sorumluluk kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*) hipotezleri doğrulanmıştır. Nevrotik kişilik özelliği ile şiddet eğilimi puanları arasında pozitif yönde anlamlı

bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç, çalışmanın H2a (*Üniversite öğrencilerinin nevrotik kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*) hipotezini destekler niteliktedir. Çalışmanın amacı kapsamında kullanılan BFKÖ'nin alt boyutu olan nevrotiklik kişilik özelliğinin puanlarının yüksek olması bireyin bu kişilik özelliğinin net taşıdığı anlamına gelmektedir. Ulu (2016) tarafında yapılan araştırmada ise nevrotiklik kişilik özelliği ile şiddet eğilimi puanları arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Bu çalışma hipotezi doğrular niteliktedir. Mete (2006)'ye göre, nevrotiklik kişilik özelliğine sahip olan bireyler psikosomatik ve kronik nitelikte olan bir takım sağlık sorunları yaşamaktadırlar. Bununla birlikte bu kişilik özelliğini taşıyan bireyler; olumsuz eleştirileri kabul etmeme, mükemmeliyetçi olma, benliğini kabul olduğu gibi kabul görmeme gibi bir tutum içerisinde olup duygusal dengesizliklerini fiziksel yollarla ifade etmektedirler. Güneri Yüyen (2017), tarafından yapılan çalışmada, sorumluluk ve açıklık kişilik özelliği ile şiddet eğilimi arasında negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. İlgili çalışmanın sonucu bu çalışmanın sonucu ile paralellik göstermektedir. Aynı çalışmada, nevrotiklik kişilik özelliğine sahip olan bireylerin puanları ile şiddet eğilimi puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuç ile bu çalışmanın H2a (*Üniversite öğrencilerinin nevrotik kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*) hipotezi uygunluk göstermektedir.

B. Değişkenler Arası Regresyon ve Aracılık Analizlerine İlişkin Tartışma

Bu çalışma, kişilik özellikleri ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların aracılık etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilen Process analizlerine odaklanmaktadır. Araştırmanın ana hipotezi ise, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların, kişilik özellikleri ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide aracılık etkisi gösterdiğidir. Baron ve Kenny (1986)'ye göre Process analizi, özellikle aracılık etkisi (mediationeffect) olarak adlandırılan bir ilişkiyi açıklamak amacıyla kullanılmaktadır. Aracılık etkisi, bir bağımsız değişkenin bir bağımlı değişken üzerindeki etkisini, bir ara değişkenin (aracı değişken) aracılığıyla açıklamaktadır. Process analizi, bu aracılık ilişkisini açıklamak ve istatistiksel olarak test etmek için kullanılmaktadır. Ayrıca, Process analizi, medyatör değişkenin etkisini doğrudan ölçerek ve dolaylı etkiyi (aracılık

etkisi) hesaplayarak çalışmaktadır. Bu analiz yöntemi, araştırmacılara, bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkinin tam olarak nasıl gerçekleştiğini anlama imkânı sağlamaktadır.

1. Dışadönüklük ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumunun Aracılık Rolü ile İlgili Tartışma

Öncelikle, dışadönüklük ile toplumsal cinsiyet rollerinin tutumu arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için dışadönüklük puanını bağımlı değişken ve toplumsal cinsiyet rollerinin tutumu puanını ise bağımsız değişken olarak kabul edilmiştir. Ancak, bu ilişkide değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Daha sonra, şiddet eğilimi puanı ve toplumsal cinsiyet rollerinin tutumu arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için şiddet eğilimi puanı bağımlı değişken olarak ve dışadönüklük ile toplumsal cinsiyet rollerinin tutumu puanları bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Kurulan bu ilişki anlamlı bulunmuştur. Dışadönüklük puanı ve toplumsal cinsiyet rollerinin tutumu puanı şiddet eğilimi puanını yordamada anlamlı bulunmuştur. Son olarak, dışadönüklük ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkiyi incelemek için sadece dışadönüklük puanını bağımsız değişken olarak kullanılmıştır ve kurulan bu ilişki anlamlı bulunmuştur. Bu regresyon analizlerine dayanarak, dışadönüklük ve toplumsal cinsiyet rollerinin tutumunun şiddet eğilimi üzerinde bağımsız etkileri olduğu ve aracılık analizi sonuçlarına göre ise toplumsal cinsiyet rollerinin tutumu, dışadönüklük ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide tam bir aracı rol oynamadığı görülmüştür. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin tutumunun, dışadönüklüğün şiddet eğilimi üzerindeki etkisini açıklamada yeterli bir aracı değişken olmadığını göstermektedir. Ancak, toplumsal cinsiyet rollerinin tutumu, dışadönüklük ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkiyi kısmen açıklayan bir etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ulaşılan bu sonuç doğrultusunda, bu çalışmanın hipotezi olan H1a: (*Üniversite öğrencilerinin dışadönüklük kişilik özellikleri ve şiddet eğilimleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının aracılık rolü bulunmaktadır.*) doğrulanmıştır. İlgili bulgulara göre, gelenekselci toplumsal cinsiyet rolünü benimseyen bireylerin şiddet eğilimi düzeylerinin düşük olduğu görülse de bu ilişki anlamlı düzeyde değildir. Sonuçlara göre, dışadönüklük ile şiddet eğilimi negatif yönde ilişkilidir. Bu durumda, dışadönük kişilik özelliğine sahip olan öğrencilerin şiddet eğilimi düzeylerinin de düşük olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, çalışmanın

hipotezlerinde H2c'yi. (*Üniversite öğrencilerinin dışadönük kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*) doğrulamıştır.

Dışadönük ve içedönüklük, psikoloji literatüründe kişilik kavramının temel bileşenlerinden biridir ve bu kavramların öncüsü olarak Jung önemli bir rol oynamıştır. Jung'un ardından kişilik üzerine çalışmalar yapan diğer araştırmacılar, dışadönük kişilik özelliğine sahip bireylerin, herhangi bir olay, durum, eylem veya olgu karşısında sübjektif değerler yerine daha çok objektif değerlere dayalı aksiyonlar aldığını vurgulamışlardır (Çiçek ve Aslan, 2020). Bu kişilik özelliğine sahip olan bireylerin davranış ve tutumları, sosyal ilişkilerde aktif, iletişime açık, maceracı, samimi ve ilham verici olma eğilimindedir (McCrae ve John, 1992:178; Akt. Yaşbay Kobal ve Şimşek, 2021)

Dışadönük kişilik özelliğine sahip bireyler, sosyal etkileşimde kolaylıkla yer alarak diğer insanlarla daha fazla etkileşim kurma eğilimindedirler. Sosyal çevrelerinde aktif bir rol üstlenirler ve çevreleriyle iç içe olmaktan keyif alırlar. Bu bireyler, insanlar arasındaki bağları güçlendiren, liderlik özelliğine sahip, problem çözücü olan ve grup dinamiklerini olumlu yönde etkileyen bir etki yaratma eğilimindedirler (Zopiatis ve Constanti, 2012)

2. Uyumluluk ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumunun Aracılık Rolü ile İlgili Tartışma

Öncelikle, uyumluluğu bağımsız değişken olarak ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu bağımlı değişken olarak kullanarak bir regresyon modeli kurulmuştur. Bu modelde, uyumluluk puanının toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Bu sonuçlar, uyumluluğun toplumsal cinsiyet rolleri tutumu üzerinde pozitif bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu durumda uyumlu kişilik özelliğine sahip olan bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Daha sonra, uyumluluk ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu bağımsız değişkenler olarak ve şiddet eğilimini bağımlı değişken olarak kullanarak bir regresyon modeli kurulmuştur. Bu modelde, uyumluluk ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu şiddet eğilimini anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Bu sonuçlar, uyumluluğun ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun şiddet eğilimi üzerinde negatif bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Yani uyumlu kişilik özelliğini taşıyan ve eşitlikçi cinsiyet rolleri tutumunu benimseyen bireylerin şiddet eğilimi düzeylerinin daha düşük olduğu ifade edilebilmektedir. Son olarak, uyumluluğu bağımsız değişken ve şiddet eğilimini bağımlı değişken olarak kullanarak bir regresyon modeli kurulmuştur. Bu modelde de, uyumluluğun şiddet eğilimini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Bu regresyon analizlerine dayanarak, uyumluluğun toplumsal cinsiyet rolleri tutumu üzerinde pozitif bir etkisi olduğu ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun şiddet eğilimi üzerinde negatif bir etkisi olduğu sonucuna varabiliriz. Bu bulgular, toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun uyumluluk ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide kısmi bir aracılık rolü oynadığını göstermektedir. Bu bulgular, çalışmanın hipotezlerinden H1c'yi (*Üniversite öğrencilerinin uyumluluk kişilik özellikleri ve şiddet eğilimleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının aracılık rolü bulunmaktadır.*) doğrulamıştır. İlgili bulgulara göre, uyumlu kişilik özelliğine sahip olan bireylerin eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduğu ve şiddet eğilimi düzeylerinin daha düşük olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

3. Sorumluluk ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumunun Aracılık Rolü ile İlgili Tartışma

Bu analiz için sorumluluğu bağımsız değişken olarak ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu bağımlı değişken olarak kullanarak bir regresyon modeli kurulmuştur. Ancak, bu analizde sorumluluğun toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmüştür. Bu durumda, toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun sorumluluk ile şiddet eğilimi arasında bir aracılık rolü oynamadığı görülmüştür. Akabinde, sorumluluğu ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu bağımsız değişkenler olarak ve şiddet eğilimini bağımlı değişken olarak kullanarak bir regresyon modeli kurulmuştur. Bu modelde, sorumluluk ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu şiddet eğilimini anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Bu sonuçlar, sorumluluğun ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun şiddet eğilimi üzerinde negatif bir etkisi olduğunu göstermiştir. Bu regresyon analizlerine dayanarak, sorumluluğun toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu anlamlı bir şekilde yordamadığı ancak şiddet eğilimini anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna varılmıştır. Bu bulgular, toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun sorumluluk ile şiddet eğilimi arasında bir aracılık rolü oynamadığını

göstermiştir. Bu durumda, çalışmanın hipotezlerinden H1d (*Üniversite öğrencilerinin sorumluluk kişilik özellikleri ve şiddet eğilimleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının aracılık rolü bulunmaktadır.*) doğrulanmamıştır. İlgili sonuçlar doğrultusunda sorumluluk kişilik özelliğine sahip olan bireylerin şiddet eğilimi düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür.

Alan yazında konu ile ilgili yapılan çalışmalar bu çalışmanın bulgusu ile paralellik göstermektedir (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009). Sorumluluk kişilik özelliğinin zıttı niteliğinde olan bireyler sorumluluk bilinci zayıf, disiplinsiz, görev bilincinden uzak, tembel olmaya yatkın kişiler olup, sosyal ilişkileri zayıf olan bireylerdir (Costa ve McCrae, 1995; Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009).

4. Nevrotiklik ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumunun Aracılık Rolü ile İlgili Tartışma

İlgili bulgular sonucunda, nevrozluğun toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmüştür. Ancak, nevrozlu ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu bağımsız değişken, şiddet eğilimini ise bağımlı değişken olarak kurulan regresyon modelinde nevrozlu ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumu şiddet eğilimini anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak, nevrozlu ile şiddet eğilimi değişkenleri arasında kurulan regresyon ilişkisine bakıldığında nevrozluğun, şiddet eğilimini anlamlı bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Bu regresyon analizlerine dayanarak, nevrozluğun toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu anlamlı bir şekilde yordamadığı ancak şiddet eğilimini anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna varılmıştır. Bu bulgular, nevrozluğun şiddet eğilimi üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun nevrozlu ile şiddet eğilimi arasında bir aracılık rolü oynamadığını göstermiştir. İlgili sonuca göre, bu çalışmanın hipotezlerinden H1b (*Üniversite öğrencilerinin nevrozlu kişilik özellikleri ve şiddet eğilimleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının aracılık rolü bulunmaktadır.*) doğrulanmamıştır.

Bu sonuçlara göre nevrozlu kişilik özelliği ile şiddet eğilimi arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Yani nevrozlu kişilik özelliğine sahip bireylerin şiddet eğilimi düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum çalışmanın

hipotezlerinden H2a (*Üniversite öğrencilerinin nevrotik kişilik özellikleri ile şiddet eğilimleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*) doğrulanmıştır.

5. Açıklık ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumunun Aracılık Rolü ile İlgili Tartışma

Açıklık ile toplumsal cinsiyet rollerinin tutumu değişkenleri arasında kurulan ilişkinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, açıklığın toplumsal cinsiyet rollerinin tutumu üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Açıklık, toplumsal cinsiyet rollerinin tutumu ve şiddet eğilimi arasındaki regresyon analiz sonucunda açıklık ve toplumsal cinsiyet rollerinin tutumunun şiddet eğilimini yordadığı görülmüştür. Ancak, açıklığın şiddet eğilimi üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda, toplumsal cinsiyet rollerinin tutumunun açıklık ile şiddet eğilimi arasında kısmi bir aracılık rolü oynadığı söylenebilir. Açıklığın bağımsız değişken, şiddet eğiliminin ise bağımlı değişken olarak kabul edildiği modelin sonucunda, açıklığın şiddet eğilimini anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmüştür. Bu ilişkinin anlamlı bulunmaması, açıklığın şiddet eğilimi üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu göstermiştir. Bu bulgu, çalışmanın hipotezi olan H1e'yi (*H1e. Üniversite öğrencilerinin açıklık kişilik özellikleri ve şiddet eğilimleri arasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının aracılık rolü bulunmaktadır.*) kısmi destekler niteliktedir.

C. Fark Testlerine İlişkin Tartışma

1. Cinsiyet

Yapılan analiz sonucunda, erkek ve kadın katılımcılar arasında uyumluluk ve nevrotiklik kişilik özellikleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Kadın katılımcıların uyumluluk ve nevrotiklik özellikleri bakımından erkeklere kıyasla daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Bu bulgular, cinsiyetin kişilik özellikleri üzerindeki potansiyel etkisini vurgulamaktadır. Ancak, bu farklılıklar sadece bir genelleme niteliği taşımakta olup, her bireyin kendine özgü kişilik yapısının olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Aliyev (2008) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları, kadınların uyumluluk ve nevrotiklik puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu tezdeki çalışmanın bulgularıyla uyumlu bir şekilde ilerlemekte ve cinsiyet ile kişilik özellikleri

arasındaki ilişkiyi daha fazla anlamamıza katkı sağlamaktadır. Allemand ve Penke (2013), Schmitt, Voracek ve Allik (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu benzerlikler bu çalışma açısından daha fazla güvenilirlik sağlamaktadır ve cinsiyetin nevroitiklik ve uyumluluk puanları üzerindeki etkisini destekleyen bir kanıt niteliği taşımaktadır.

Uçar ve Konal (2018) tarafından; narsisizm kişilik özellikleri, benlik saygısı ve duygu gereksinimi arasındaki ilişkileri anlamak amacıyla gerçekleştirilen araştırmada, 826 katılımcı (506 kadın, 320 erkek) üzerinde "Öğretmenler, lise ve üniversite öğrencilerinin narsisizm kişilik özellikleri, benlik saygısı ve duygu gereksinimi arasındaki ilişkiler" konusu incelenmiştir. Bu çalışmanın bulgularına göre ise nevroitiklik kişilik özelliği puanları açısından erkeklerin puanı kadınların puanından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın bulguları, Uçar ve Konal (2018) tarafından yapılan çalışma ile tezat bir şekilde ilerlemektedir.

2. Katılımcıların sınıf düzeyleri

Bulgular sonucunda, katılımcıların sınıf düzeylerine göre sorumluluk toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, sınıf düzeyinin sorumluluk düzeyi üzerindeki potansiyel etkisine işaret etmektedir.

LSD (Post Hoc) çoklu karşılaştırma analizi ile yapılan inceleme sonucunda ise, 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk puan ortalamalarının 1. sınıf ve 3. sınıf öğrencileriyle karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Çizelge genelindeki değerlendirmede, 4. sınıf öğrencilerin sorumluluk puan ortalamalarının anlamlı şekilde daha yüksek olduğu, bununla birlikte 3. sınıf öğrencilerin ise puan ortalamalarının anlamlı şekilde en düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgular, sınıf düzeyinin sorumluluk düzeyi üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Özellikle, 4. sınıf öğrencilerin diğer sınıflara kıyasla daha yüksek sorumluluk puanları elde etmesi, bu sınıf düzeyindeki öğrencilerin daha fazla sorumluluk duygusu taşıdığını göstermektedir. Bu durumun, üniversite 4. Sınıf öğrencilerinin, lisansüstü sınıfındaki öğrencilerin eğitim süreçleri ve biyo-psiko-sosyal ve zihinsel gelişim düzeyleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

3. Yaşanılan Yere Göre

Yapılan analiz sonucunda, yaşanılan yerin katılımcıların sorumluluk ve kadınsı cinsiyet rolü tutumu üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Şehir ve altı yerleşim yerinde yaşayan katılımcıların sorumluluk puan ortalamalarının büyükşehirde yaşayan katılımcılardan anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun, küçük yerleşim yerlerindeki bireylerin genel olarak daha fazla sorumluluk hissi taşıması ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Öte yandan, büyükşehirde yaşayan katılımcıların kadınsı cinsiyet rolü puan ortalamalarının şehir ve altı yerleşim yerinde yaşayanlardan anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durum, büyükşehirlerdeki bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine daha fazla uyum sağladığını göstermiştir. Bu bulgular, yaşanılan yerin bireylerin kişilik özellikleri ve toplumsal cinsiyet tutumları üzerinde etkili olduğunu düşündürmektedir. Küçük yerleşim yerlerinde yaşayan bireylerin daha sorumluluk sahibi olmaları, muhtemelen daha yakın bir toplum ve sosyal ilişkilerin daha ön planda olduğu ortamlardaki güçlü sosyal normlardan kaynaklandığı, büyükşehirlerde ise daha heterojen ve anonim bir toplum yapısının olması ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

4. Katılımcıların annelerinin eğitim durumu

Bulgular sonucunda, anne eğitiminin katılımcıların kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet tutumları ve şiddet eğilimi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını görülmüştür. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, anne eğitimi düzeyine bağlı olarak bu ölçümler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kodan Çetinkaya (2013) tarafından yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı ancak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasında ise anlamlı bir farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucu ile bu çalışmanın sonucu arasında benzerlik olduğu söylenebilir.

5. Katılımcıların babalarının eğitim durumu

Elde edilen sonuçlara göre, baba eğitiminin katılımcıların uyumluluk, sorumluluk ve kadınsı cinsiyet rolü tutumu üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. İlköğretim ve altı eğitim seviyesine sahip babalara sahip olan

katılımcıların uyumluluk ve sorumluluk puan ortalamalarının lisans ve üstü eğitim seviyesine sahip babalara sahip katılımcılardan anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı şekilde, ilköğretim ve altı eğitim seviyesine sahip babalara sahip olan katılımcıların kadınsı cinsiyet rolü tutumu puan ortalamalarının lise eğitim seviyesine sahip babalara sahip katılımcılardan anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, babanın eğitim seviyesinin çocukların kişilik özellikleri ve toplumsal cinsiyet tutumları üzerindeki etkisine işaret etmektedir. Baba figürünün çocukların gelişimi ve tutumları üzerinde önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Daha yüksek eğitim seviyesine sahip babalara sahip olan çocuklar, muhtemelen daha destekleyici, ilgili ve modelleyici bir ebeveyn figürüne sahip olma avantajına sahip olduğu ileri sürülebilir. Işıkhani ve Şenver Yıldırım (2006) tarafından yapılan araştırmanın sonucu bu çalışmanın sonucunu desteklerken, Kaplan (2012), Yakut (2012) tarafından yapılan çalışmalar ile zıtlık göstermiştir.

6. Kardeş Sayısı

Kardeş sayısının katılımcıların cinsiyet rolleri tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunun sonucuna ulaşılmıştır. Tek-iki kardeşi olan katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolü, kadınsı cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve cinsiyet rolleri tutumu toplam puan ortalamalarının, beş kardeş üstü olan katılımcılardan anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar, kardeş sayısının bireylerin cinsiyet rolleri ve tutumları üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Tek veya iki kardeşi olan bireylerin, daha fazla kardeşi olanlara göre daha eşitlikçi, kadınsı ve evlilikte cinsiyet rollerine daha esnek bir tutuma sahip oldukları görülmüştür. Kıraç ve diğerleri (2021) tarafından yürütülen çalışmada, üniversite öğrencilerinin aile aidiyeti ve aile içi şiddet tutumu arasındaki ilişkiyi değerlendirmeyi amaçlayan bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonuçları, kardeş sayısının artışıyla aile aidiyetinin düşük olduğu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve bu durumun üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerinde artışa neden olduğunu göstermiştir. Mavili, Kesen ve Daşbaşı (2014)'a göre, aile üyeleri ve kardeşler arasındaki güçlü bağ ve aidiyet duygusu, bireylerin karşılaştığı pek çok zorluğun üstesinden gelmesine yardımcı olur ve bireyin sorunlarla mücadele etme yeteneğini güçlendirir. Bu etkileşim, bireylerin ruhsal ve sosyal açıdan sağlıklı bir gelişimine katkı

sağlayarak yaşam kalitesini artırmaktadır. Bununla birlikte, bireyin sosyal çevresi ile olan iletişim ve etkileşimine de birtakım olumlu katkı sağlamaktadır. Downey (1995) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, ailesi daha büyük olan çocuklar, aile içindeki kaynakların paylaşılması nedeniyle ebeveyn desteği konusunda daha sınırlı bir deneyim yaşamaktadır. Bu durum, ailedeki çocuk sayısının artmasıyla ilişkilendirilmiştir. Daha geniş aile yapıları, ebeveynlerin zaman ve kaynaklarını daha fazla paylaşmalarına ve bu nedenle her çocuğa yeterli bireysel ilgi ve destek sağlama konusunda zorluklar yaşamalarına neden olabilir. Ayrıca, çalışmada ortaya konulan bir diğer önemli bulgu, kardeş sayısının artmasının aile içi şiddet tutumlarını etkilemesidir. Araştırma sonuçları, kardeş sayısının artmasıyla birlikte aile içinde şiddetle ilgili olumsuz tutumların artış gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu durum, ailedeki rekabet ve çatışma potansiyelinin artması, dikkat ve kaynakların bölünmesi ve kardeşler arasında ilişkisel zorlukların doğması gibi etmenlerle açıklanabilir. Yılmaz Özkan (2008)'in çalışmasına göre de ailede yaşayan bireylerin sayısının fazlalığı ile şiddet eğilimi arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Cinsiyet rolleri tutumunu öngörmek için etkili bir değişken olarak kardeş sayısının rolü önemli görünmektedir. Fark analizi sonuçları, kardeş sayısının cinsiyet rolleri tutumunu belirlemede etkili bir faktör olduğunu göstermiştir. Bu durum, ailelerde yüksek sayıda çocuğun bulunmasının cinsiyet rolleri tutumunu etkileyebileceği şeklinde yorumlanabilir. Bu alanda yapılan bazı çalışmalar, artan kardeş sayısının daha geleneksel cinsiyet rolü tutumlarıyla ilişkilendirildiğini göstermektedir (Başçı ve Giray, 2016; Ergin, Bekar ve Acar, 2019; Güzel, 2016). Konu ile ilgili yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuçların bu çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

7. Katılımcıların Aile İçi Şiddet Öyküsü

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin şiddet deneyimlerine göre değişiklik gösterip göstermediğini araştırmayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda iki hipotez ileri sürülmüştür. Birinci hipotez, H:3 (*Üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimleri şiddet deneyimlerine göre farklılaşmaktadır.*) İkinci hipotez ise H:3a (*Aile içi şiddete maruz kalan üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimi, maruz kalmayanlardan daha yüksektir.*)'dir.

Aile içi şiddet öyküsü ile ilgili bulguların sonuçlarına göre, aile içi şiddetin katılımcıların kişilik özellikleri, cinsiyet rolleri tutumu ve şiddet eğilimi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunun sonucuna ulaşılmıştır. Aile içi şiddet gören katılımcılar, aile içi şiddet görmeyenlere göre daha yüksek nevrozizm, kadınsı cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, cinsiyet rolleri tutumu ve şiddet eğilimi puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Ulaşılan bu sonuçlar ileri sürülen hipotezlerin doğrulanmış olduğunu göstermiştir. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde; Özgentürk, Karğın ve Baltacı (2012)'ye göre Sosyal Öğrenme Teorisi, aile içi şiddeti açıklamak için kullanılan önemli bir teoridir. Bu teori, aile içi şiddet olaylarının, bireylerin yaşayarak ve gözlemleyerek öğrendiği ve kuşaktan kuşağa aktardığı bir davranış olduğunu ve aile içi şiddetin de diğer davranışlar gibi sosyal etkileşimler ve model alınan davranışlar yoluyla bir döngü biçiminde tekrar edebildiğini ileri sürmektedirler. Ehrensaft ve arkadaşları (2003) tarafında yapılan çalışmada, aile içi şiddetin nesiller arasında aktarılma eğilimi gösterdiğini ortaya koymaktadır. Araştırmalar, şiddetin önceki kuşaktan sonraki kuşağa, özellikle de ebeveynlerden çocuklara ve babadan oğula geçtiğini vurgulamaktadır. Özellikle çocukluk döneminde aile içi şiddete maruz kalan erkeklerin, ileriki yaşlarında kendi eşlerine karşı şiddet uygulama olasılığının, şiddete maruz kalmayanlara göre iki kat daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum, çocukluk döneminin, sonraki dönemdeki yetişkin ilişkilerinde şiddetin devam etmesine katkıda bulunduğunu göstermiştir. Yapılan araştırma, bu çalışmanın sonucu ile paralellik gösterip çalışmayı destekler niteliktedir. Rahmatian (2009) tarafından gerçekleştirilen "Aile İçi Şiddetin Sosyal Öğrenmesini Anlamak" konulu çalışmaya katılan 25 erkekte 16'sı (%64), ve 9 kadından 7'si (%78) aile içi şiddetin mağduru olduklarını belirtmiştir. Aynı çalışmada, 25 erkekte 12'si (%48) aile içi şiddet olaylarına karıştıklarını ve şiddete uğrayan 6'sı (%67) ise aile içinde saldırgan bir tutum sergilediğini ifade etmiştir. White ve Widow (2003) tarafından 20 yıla yakın süren bir çalışmada elde edilen sonuçlara göre, çocukluk çağında aile içi şiddete maruz kalan veya şiddet gören çocukların %12'si yetişkinlik dönemlerinde şiddeti uygulayan bireyler olarak görülmüştür. Turhan (2010) ise ergenlik dönemini en karmaşık evrelerden biri olarak nitelendirerek, bazı bireylerin ebeveynlerinin olumsuz tutumlarından veya eğitim biçimlerinden kaynaklı olarak yetişkinlik dönemlerinde şiddete eğilim gösterebileceklerini gözlemlemiştir.

Ortaya çıkan bu sonuçlar, aile içi şiddetin bireylerin psikolojik ve sosyal gelişimi üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Aile içi şiddet gören bireylerin daha yüksek nevrotiklik puanlarına sahip olmaları, zor yaşantılarının getirdiği psikolojik travmaların etkisini yansıtabileceği düşünülmektedir. Aynı şekilde, aile içi şiddet gören bireylerin daha yüksek kadınsı cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü ve geleneksel cinsiyet rolü puanlarına sahip olmaları, bu deneyimlerin cinsiyet rolleri ve ilişki dinamikleri üzerindeki etkilerini gösterebildiği ileri sürülebilir. Aile içi şiddet gören bireylerin daha yüksek şiddet eğilimi puanlarına sahip olmaları ise, şiddetin tekrarlanabilir bir döngü haline gelebileceğini ve bu bireylerin bu döngüyü içselleştirebileceğini düşündürmektedir.

8. Katılımcıların, Şiddetin Türüne Göre Aile İçi Şiddet Öyküsü

Analiz sonuçlarına göre, aile içi fiziksel şiddetin katılımcıların kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet tutumları ve şiddet eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Aile içi fiziksel şiddet gören katılımcılar ile şiddet görmeyen katılımcılar arasında ölçek ve alt boyut toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. İlgili sonuçlar, aile içi fiziksel şiddetin katılımcıların belirli özellikleri ve tutumları üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığını ve aile içi fiziksel şiddet gören katılımcıların diğer bireylerle benzer düzeyde şiddet eğilimi, kişilik özellikleri ve toplumsal cinsiyet tutumları sergileyebileceğinin sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada, aile içerisinde psikolojik şiddete maruz kalan öğrencilerin sorumluluk kişilik özellikleri puanları, psikolojik şiddete maruz kalmamış olan öğrencilerin puanlarından düşükken; nerotik kişilik özelliğine ait puanlarının ise daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aile içerisinde psikolojik şiddete maruz kalmış bireylerin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların alt boyutları olan gelenekselci cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü ve erkeksi cinsiyet rolü puanlarının; aile içinde şiddete maruz kalmamış olan bireylerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Aile içerisinde ekonomik şiddete göre öğrencilerin kişilik özellikleri ve şiddet eğilimleri arasında farklılık bulunmamıştır. Ancak, aile içerisinde ekonomik şiddete maruz kalmış olan bireylerin eşitlikçi cinsiyet rolü puanlarının

düşük olduğu, gelenekselci cinsiyet rollerine ilişkin puanlarının ise yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

9. Katılımcıların Aile İçi Şiddete Tanık Olma Durumu

Analiz sonucunda; aile içi şiddete tanıklık eden ve etmeyen katılımcıların dışadönüklük, sorumluluk, nevrotiklik, kadınsı cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, cinsiyet rolleri tutumu ve şiddet eğilimi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Aile içi şiddete tanıklık eden katılımcılar, dışadönüklük ve sorumluluk puanları açısından aile içi şiddete tanıklık etmeyenlere göre daha düşük puanlara sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, aile içi şiddete tanıklık eden katılımcılar, nevrotiklik, kadınsı cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, cinsiyet rolleri tutumu ve şiddet eğilimi puanları açısından da daha yüksek puanlara sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç, araştırmanın H:3b hipotezini (*Aile içi şiddete şahit olan üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimi, şahit olmayanlardan daha yüksektir.*) doğrulamıştır.

İlgili değişken hakkında literatür incelendiğinde, Kıracı ve diğerleri (2021) tarafından yapılan araştırmaya göre daha önceden aile içi şiddete tanıklık eden bireylerin şiddet eğilimi puanlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vahip ve Doğanavşargil Baysal (2006)'ın yapmış olduğu çalışmada da geçmiş dönemde aile içi şiddete tanık olmuş kişilerin şiddet eğilimleri puanlarının, aile içi şiddete tanıklık etmeyen bireylerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Ebeveynlerinin şiddetli davranışlarına tanık olan bireylerin, şiddet deneyimi olmayan bireylere kıyasla, partnerlerine şiddet uygulama ihtimalinin üç buçuk kat daha yüksek olduğu literatürde desteklenen bulgularla belirtilmektedir (Astin, Lawrence ve Foy, 1993; Fonagy, 1999; Gelles, 1976; Snyder ve Fruchtmann, 1981). Şiddet davranışı, tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de kamu ve özel alanlarında sıkça karşılaşılabilen bir sorun niteliğini taşımaktadır. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA)'nin verilerine göre, Türkiye'de ergenlerin %17'si aile içinde, %34'ü okul ortamında, %28'i ise sosyal çevrelerinde şiddete tanık olduklarını belirtmektedir (Çuhadaroğlu ve ark., 2004).

Söz konusu sonuçlar, aile içi şiddete tanıklık etmenin bireylerin kişilik özellikleri, cinsiyet rolleri tutumu ve şiddet eğilimi üzerinde etkili olabileceğini

göstermektedir. Aile içi şiddete tanıklık eden bireylerin daha düşük dışadönüklük ve sorumluluk puanlarına sahip olması, olumsuz deneyimlerin kişilik gelişimi üzerindeki etkisini yansıtabilmektedir. Ayrıca, aile içi şiddete tanıklık eden bireylerin daha yüksek nevroitiklik, kadınsı cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, cinsiyet rolleri tutumu ve şiddet eğilimi puanlarına sahip olması, travmatik deneyimlerin bireylerin cinsiyet algısı ve ilişkileri üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir.

10. Başkasına Şiddet Gösterme Durumu

İlgili bulguların analizi sonucunda; başkasına şiddet gösteren ve göstermeyen katılımcılar arasında uyumluluk, sorumluluk, nevroitiklik ve şiddet eğilimi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Başkasına şiddet göstermeyen katılımcılar, uyumluluk ve sorumluluk puanları açısından başkasına şiddet gösterenlere göre daha yüksek puanlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, başkasına şiddet gösteren katılımcılar, nevroitiklik ve şiddet eğilimi puanları açısından da daha yüksek puanlara sahip olduğuna ulaşılmıştır. Alan yazın incelediğinde; şiddet ve kişilik bozuklukları arasında önemli bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Barkataki, Kumari, Das ve Sumich, 2008; Dolan ve Park, 2002; Kooyman, Dean ve Harvey, 2007; Wijk, Edelbring ve Svensson, 2009).

Çatışmanın olduğu durumlarda kişilik özelliklerinin etkisini inceleyen ve örneklem grubu üniversite öğrencisi olan çalışmalarda elde edilen sonuçlara göre, gelişime açıklık ve uyumluluk kişilik özellikleri ile krizi yönetme tutumları arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, dışadönüklük ve sorumluluk kişilik özelliklerinin de kriz durumları ile baş etmede olumlu bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Basım, Çetin ve Tabak, 2009). Elde edilen sonuçlar, bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Okutan ve Sütütemiz (2015) tarafından yapılan çalışmada, çalışma ortamında şiddet uygulayan bireylerin kişilik özelliklerini inceleyerek bu bireylerin düşmanlık özelliğinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu bireyler, çalışma ortamlarındaki bazı kimselerin daha güçlü olduğu düşüncesine kapılarak onları zayıflatma ve ortadan kaldırma girişiminde bulunmaktadır. Erden (2016)'e göre, nevroitiklik kişilik özelliğine sahip olan bireyler, iş yerinde

olumsuz duygusal durumları daha yoğun yaşama eğilimindedirler. Bu yoğun duygusal tepkiler, stresli durumlarda daha hızlı ve kontrolsüz davranmalarına neden olabilmektedir. Dolayısıyla, çalışma arkadaşlarına karşı sabırsızlık, öfke veya huzursuzluk gibi duygusal tepkiler gösterebilmektedirler. Bu tür duygusal patlamalar, işyerinde psikolojik şiddetin bir şekli olarak kendini gösterebilmektedir. Sharpe ve Desai (2001) tarafından, üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ile agresyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 234 psikoloji bölümü öğrencisinin katılmış olduğu bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin nevrotik kişilik özellikleri, özdisiplinsizlik ve öfke düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlar da bu çalışmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Nevrotik kişilik özelliği taşıyan bireyler, karşılarındaki kişilerden kaynaklı olumsuzlukları daha yoğun bir şekilde denetimleyebilmektedirler. Bu da onların, yaşadıkları olumsuz duygusal durumları intikam alma yoluyla dengelemeye çalışabilecekleri anlamına gelebilmektedir. İntikam, nevrotik bireyler için bir tür tepki mekanizması niteliği taşımakta ve duygusal açıdan hassas olmaları, intikam alma eğilimlerini artırabilmektedir (Satıcı, Can ve Akın, 2011).

Bu sonuçlar, başkasına şiddet göstermenin bireylerin uyumlu ve sorumlu davranışlarını olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Başkasına şiddet göstermeyen katılımcıların daha yüksek uyumluluk ve sorumluluk puanlarına sahip olması, olumlu davranış özelliklerinin şiddetin karşıtı olduğunu ve bu iki özelliğin şiddet eğilimiyle negatif bir ilişkiye sahip olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca, başkasına şiddet gösteren katılımcıların daha yüksek nevrotiklik ve şiddet eğilimi puanlarına sahip olması, şiddetin psikolojik özellikler üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu ve bu bireylerin daha duygusal olarak dengesiz ve şiddete yönelmeye daha meyilli olduğuna işaret etmektedir.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri, cinsiyet rolleri tutumu ve aile içi şiddet deneyimleri arasındaki ilişkileri anlamayı amaçlamış ve toplumsal cinsiyet algısının ve kişilik özelliklerinin şiddet eğilimi üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçları, cinsiyet rolleri tutumu ve kişilik özellikleri arasında önemli ilişkilerin olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda, aile içi şiddetin bireylerin kişilik özellikleri ve cinsiyet rolleri tutumu üzerinde olumsuz etkileri olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek ve şiddeti azaltmak için alınacak önlemlere ışık tutmaktadır.

Öncelikle, cinsiyet rolleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye odaklanmak gerekirse, araştırmada elde edilen sonuçlar, cinsiyetin kişilik üzerindeki potansiyel etkisini vurgulamaktadır. Kadın ve erkek katılımcılar arasındaki farklılıklar incelendiğinde, kadınların uyumluluk ve nevrozizm kişilik özellikleri bakımından erkeklere kıyasla daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Bu, toplumda yaygın olarak kabul edilen cinsiyet stereotiplerinin, kişilik gelişimine ve davranışlara olan etkisini göstermektedir. Eğitim kurumları, aileler ve toplumun geneli, cinsiyet temelli eşitsizlikleri azaltmak için cinsiyet rollerine dayalı beklentilere karşı daha esnek bir yaklaşım benimsemelidir.

Diğer bir önemli bulgu, kardeş sayısı ve cinsiyet rolleri tutumu arasındaki ilişkinin değerlendirilmesidir. Araştırmada, tek veya iki kardeşi olan bireylerin, daha fazla kardeşi olanlara göre daha eşitlikçi, kadınsı ve evlilikte cinsiyet rollerine daha esnek bir tutuma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, aile içindeki dinamiklerin ve kardeşler arasındaki ilişkilerin cinsiyet rollerine olan etkisini vurgulamaktadır. Aile içindeki iletişim ve rol model alınan davranışlar, bireylerin cinsiyet algısını ve tutumlarını şekillendirebilmektedir. Dolayısıyla, ailelerin çocuklarının cinsiyet eşitliği ve esneklik üzerinde pozitif etkileri olan rol modeller olması önemlidir.

Aile içi şiddetin kişilik özellikleri ve cinsiyet rolleri tutumu üzerindeki etkisi de dikkate alındığında, aile içi şiddete maruz kalan veya tanık olan

katılımcıların, aile içi şiddete maruz kalmayanlara göre daha yüksek nevroitiklik, kadınsı cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, cinsiyet rolleri tutumu ve şiddet eğilimi puanlarına sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, aile içindeki şiddetin bireylerin psikolojik ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkilediğini ve cinsiyet rolleri algısını şekillendirebileceğini göstermektedir. Bu nedenle, aile içi şiddeti önlemeye yönelik politikalar ve programlar geliştirilirken, ailelerin desteği ve danışmanlık hizmetlerine erişim sağlanması önemlidir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek ve şiddeti azaltmak için aşağıdaki öneriler göz önünde bulundurulmalıdır:

- Eğitim Programları: Üniversite düzeyindeki eğitim programları, cinsiyet eşitliği ve şiddetin önlenmesine yönelik içeriklerle güçlendirilmelidir. Öğrencilere cinsiyet rolleri ve kişilik özellikleri üzerindeki etkileri anlatan, toplumsal cinsiyet algısını sorgulamaya yönlendiren ve şiddetin zararlarını anlama fırsatları sunulmalıdır.
- Psikolojik Destek: Üniversiteler, öğrencilere yönelik psikolojik danışmanlık ve destek hizmetlerini güçlendirmelidir. Özellikle aile içi şiddete maruz kalan veya tanık olan öğrencilere duygusal destek ve danışmanlık imkanları sağlanmalıdır. Bu sayede, bu bireylerin psikolojik etkileri hafifletilebilir ve şiddet eğilimi azaltılabilir.
- Toplumsal Farkındalık Artırma: Aile içi şiddetin zararları ve cinsiyet eşitliğinin önemi hakkında toplum genelinde farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir. Medya, sivil toplum kuruluşları ve devlet kurumları işbirliği yaparak, cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi için bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirmelidir.
- Aile Danışmanlığı: Aile içi şiddete maruz kalan aileler için aile danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır. Bu hizmetler, aile üyeleri arasındaki iletişimi geliştirmeye, çatışma yönetimine ve sağlıklı ilişki becerilerini öğrenmeye yardımcı olabilir. Aile içindeki şiddetin azaltılmasına yönelik bu tür müdahaleler, gelecek kuşaklar için sağlıklı aile yapısının oluşturulmasına katkı sağlayabilir.

- Devam Eden Araştırmalar: Cinsiyet rolleri, kişilik özellikleri ve şiddet eğilimi arasındaki ilişki konusunda daha kapsamlı ve uzun süreli araştırmaların yapılması önemlidir. Bu tür çalışmalar, şiddetin toplumda nasıl ve neden ortaya çıktığını anlamamıza ve etkili politikaların geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak, bu çalışmanın bulguları, toplumsal cinsiyet algısı, kişilik özellikleri ve aile içi şiddetin karmaşık bir etkileşim içinde olduğunu göstermektedir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ve öneriler, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve şiddeti azaltmak için çeşitli önlemler alınmasına katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, eğitim kurumları, aileler ve toplumun geneli işbirliği yaparak daha sağlıklı, adil ve şiddetsiz bir toplumun oluşturulmasında önemli bir rol oynayabilir.

VII. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ADAK, N. (2012). **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- ADLER, A. (2000). **Yaşama Sanatı**. İstanbul, Say Yayınları.
- AKALIN, Ş. H. (2011). **Türkçe Sözlük**. Ankara, TDK Yayınları.
- ALLPORT, G.W. (1937). **Personality: A Psychological Interpretation**, New York, Henry Holtand Company.
- ATKINSON R.L., ATKINSON R.C., SMITH E.E., BEM D.J., NOLEN-HOEKSEMA S. (2002). **Psikolojiye Giriş**, Çev. Y. Alogan, Ankara, Arkadaş Yayın Evi.
- BANDURA, A. (1977). **Social learning theory**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- BAŞARAN, İ.E. (2008). **Örgütsel Davranış İnsanın Üretim Gücü**, Ankara, Ekinoks Eğitim Danışmanlık Yayınları.
- BELLAMY, R., MASON, A. (2003). **Political Concept**, UK, Manchester University Press.
- BERKTAY, F.(2013).**Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, Feminist Teoride Açılımlar**, Y. Ecevit, K. Nadide (Ed.), Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- BURGER, J. M. (2006) **Kişilik**, Çev. İ. D. E. Sarıoğlu, İstanbul, Kaknüs Yayınları.
- BURGER, J. M. (2018). **Personality**, Boston, Cengage Learning.
- CERVONE, D., PERVİN, L.A. (2016). **Kişilik Psikolojisi Kuram ve Araştırma**, Çev. M. Baloğlu, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- CİRHİNLİOĞLU, G.F. (2001).**Çocuk Ruh Sağlığı ve Gelişimi**, Ankara, Atlas Yayın Dağıtım.

- COON, D., MITTERER, J. O. (2008). **Introduction to Psychology: Gateways to Mind and Behaviour**, Andover, Cengage Learning, 12. Basım.
- CULLEN, M. J., SACKETT, P. R. (2003). **Personality and Work: Reconsidering the Role of Personality in Organizations**, San Francisco, Jossey-Bass.
- CÜCELOĞLU, D. (1998). **İnsan ve Davranışı**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 8. Baskı.
- CÜCELOĞLU, D. (2016). **İnsan ve Davranışı-Psikolojinin Temel Kavramları**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 32. Basım.
- ÇAHA, Ö. (2010). **Sivil Kadın “Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum”**, Ankara, Savaş Yayınevi.
- DOĞAN İ. (2007). **Sosyoloji: Kavramlar ve Sorunlar**, Ankara, Sistem Yayıncılık.
- DEMİRBILEK, T. (2010). **Kişilik ve Toplu Görüşme**, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- DONOVAN, J. (2016). **Feminist Teori**, Çev. Bora, A. Gevrek, A. Meltem, S. Fevziye, İstanbul, İletişim Yayınları.
- ECEVİT, Y. (2011). **Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi**, Ecevit, Y. Karkıner, N. (Ed.) **Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç** (s.), Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- EREN, E. (1998). **Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi**, İstanbul, Beta Yayınları.
- ERIKSON, E. H. (1984). **İnsanın Sekiz Çağı**, Çev. G. Akkaya, İstanbul, Okyanus Yayınevi.
- ERON, L.D. (1994). **Theories of Aggression: From Drives to Cognitions, Aggressive Behaviour: Current Perspectives**. New York.
- ERSEVİM, İ. (2002). **Freud ve Psikanalizin Temel İlkeleri**, İstanbul, Assos Yayınları.
- FEİST, J. VE FEİST, G.J. (2006). **Theories of personality**. 6th Edition. New York: McGraw Hill.

- FROMM, E. (2011). **İnsandaki yıkıcılığın kökenleri**. (Çev. Ş. Alpagut). İstanbul: Payel Yayınevi.
- GADSDON, S. (2001). **Psychology and Sport**. Heinemann. s. 26.
- GÜR, M., GÜNEŞ, M. Ş., BİLEN, Ö. (2018). **Aile Eksenli Şiddetten Sosyal Travmalara**, Ankara, Hagem Yayınları.
- HALL, C., LINDZEY, G. (1985). **An Introduction to Theories of Personality**, New York, Wiley Place of Publication.
- HAYES, A. F. (2013). **Introduction to Mediation, Moderation and Conditional Process Analysis**, New York, Guilford Press.
- HELLRIEGEL, D., SLOCUM, J.W. (2008). **Organizational Behavior**, Mason South Western, Cengage Learning.
- HEWSTONEM., FINCHAM F., FOSTER J. (2005). **Psychology**, New Jersey, Blackwell Publishing.
- HÜSNÜ, A.R. (2000). **Psikolojiye Giriş**, Ankara, Meteksan Yayınları, 4. Baskı.
- İNANÇ YAZGAN, B., YERLİKAYA E.E. (2018). **Kişilik Kuramları**, Ankara, Pegem Yayınevi, 14. Baskı.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1992). **İnsan ve İnsanlar**, İstanbul, Evrim Basım Yayım Dağıtım.
- KAMINER, Y., BUKSTEIN, O.G. (2008). **Adolescent Substance Abuse: Dual Diagnosis and High Risk Behavior**, Binghamton, NY, Haworth.
- KARASAR, N. (2011). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Nobel Yayınları.
- KASSIN, S. (2003). **Psychology**, New Jersey, Prentice-Hall.
- KOÇ, B. (2011). **Okullarda Şiddet**, İstanbul, E Yazı Yayınevi.
- KULAKSIZOĞLU, A. (2000). **Ergenlik Psikolojisi**, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- KURT, A.A.(Ed.). (2013). **Açık Öğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

- LARSEN, R., BUSS, D. M. (2017). **Personality Psychology: Domains of Knowledge About Human Nature**, New York, Mc. Graw-Hill Education,.
- LUTHANS, F. (1989). **Organizational Behavior**, New York, Mc. Graw-Hill Book Company.
- MALTBY, J., DAY, L., MACASKILL, A. (2017). **Personality, Individual Differences and Intelligence**, Harlow, Pearson,
- MARTIN, J., FELLEZ, M. (2010). **Organizational Behavior and Management**, Florence, South Western Educational Publishing, 4. Baskı.
- MATTHEWS, G., DEARY, I. J., VEWHITEMAN, M. C. (2009). **Personality Traits**. Cambridge, Cambridge University Press.
- MORGAN, C.T. (1999). **Psikolojiye Giriş**, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, 13. Baskı.
- MURDOCK, N.L. (2013). **Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları**, Çev. F. Akkoyun, Ankara, Nobel Yayınları.
- MURRAY, H. A. (1938). **Explorations in Personality**, New York, Oxford University Press,.
- ÖZABACI, N.Ş. (2020). **Çağımızın Çözüm Arayan Sorunu Şiddet**, Ankara, Pagem Akademi.
- ÖZTÜRK, E. (2011). **Feminist Teori ve Tarihsel Süreçte Türk Kadını**, İstanbul, Rağbet Yayınları.
- POLAT, O. (2014). **Klinik Adli Tıp**, İstanbul, Seçkin Yayınları, 7. Baskı.
- R.C., SMITH E.E., BEM D.J., NOLEN-HOEKSEMA S. (2002). **Psikolojiye Giriş**, Çev. Y. Alogan, Ankara, Arkadaş Yayınları.
- ROBBINS, S.P., JUDGE, R. (2015). **Örgütsel Davranış**, Çev. İ. Erdem, Ankara, Nobel Yayınları.
- SALTÜRK, M. (2008). **Yönetim Başarısı ve Kişilik**, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2. Basım.

- SCHERMERHORN, J., GUNT, G.J., OSBORN, R.N. (2000). **Organizational Behaviour**, U.S.A., John Wiley and Sons Inc, 7. Basım.
- SCHULTZ P.D., SCHULTZ, S.E. (2007). **Modern Psikoloji Tarihi**, İstanbul, Kaknüs Yayınevi.
- SCHULTZ, P.D., SCHULTZ, S.E. (2005). **Theories of Personality**, Belmont, Wadsworth Cengage Learning, 8. Basım.
- SEARS, D. O., PEPLAU, L. A., TAYLOR: E. (2015). **Social Psychology**. Çev. A. Dönmez, İmge Kitapevi.
- SİLAH, M. (2000). **Sosyal Psikoloji (Davranış Bilim)**. Ankara, Gim Ofset.
- ŞANLI, T. (1991). **Hemşirelikte Kişilerarası İlişkilerin Boyutları**, (Editör: Geylan, R.) Hemşirelikte Kişilerarası İlişkiler. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ŞİMŞEK, S., AKGEMİCİ, T., ÇELİK, A. (2011). **Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış**, Ankara, Gazi Kitabevi, 7. Basım.
- TABACHNICK, B. G., FIDELL, L. S. (2013). **Using Multivariate Statistics** (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- TEKİN, V.N. (2006). **Pazarlama İlkeleri: Politikalar-Stratejiler-Taktikler**, Ankara, Seçkin Yayınları.
- YANBASTI, G. (1990). **Kişilik Kuramları**, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi.
- YAZGAN İNANÇ, B., YERLİKAYA, E.E. (2012). **Kişilik Kuramları**, Ankara, Pagem Akademi, 6. Baskı.
- YVNES, M. (2005). **Şiddet**, Çev. C. Muhtaroğlu, İletişim Yayınları.

MAKALELER

- AGRELA ROMERO, B., MONTES-BERGES, B., GRANDE GASCÓN, ML VE CALERO GARCÍA, MJ. (2019). "Sexual and Gender-Based Violence in Migration Context: Needs, Gaps and Good Practices Revista", **Internacional de Apoyo a la Inclusión, Logopedia, Sociedad y Multiculturalidad**, cilt 7, sayı 1, ss. 199-220.
- ANANİ, G. (2013). "Dimensions of Gender-Based Violence Against Syrian Refugees in Lebanon", **Forced Migration Review**, cilt 44, ss.75-78.

- ALLİK, J. ve MCCRAE, R.R. (2004). "Toward a Geography of Personality Traits: Patterns of Profiles Across Cultures", **Journal of Cross-Cultural Psychology** cilt 35, sayı 1, ss. 13-28.
- ASTİN, M. C., LAWRENCE, K. J., ve FOY, D. W. (1993). "Posttraumatic Stress Disorder Among Battered Women: Risk and Resiliency Factors", **Violence Vict**, cilt 8, sayı 1, ss. 17-28.
- BACANLI, H., İLHAN, T. ve ASLAN, S. (2009). "Beş Faktör Kuramına Dayalı Bir Kişilik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT)", **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, cilt 7, sayı 2, ss. 261- 279.
- BARRICK, M.R. ve MOUNT, M.K. (1991). "The Big Five Personality Dimensions and Job Performance: A Meta-Analysis", **Personnel Psychology**, cilt 44, ss. 1-26.
- BARRICK, M.R., MOUNT, K.M. ve GUPTA, R. (2003). "Meta-Analysis of The Relationship Between The Five –Factor Model of Personality and Holland’s Occupational Types", **Personel Psychology**, cilt 56, ss. 45-74.
- BARKATAKİ, I., KUMARİ, V., DAS, M. ve SUMİCH, A. (2008). "Neuralcorrelates of Deficient Responseinhibition in Mentally Disordered Violent Individuals", **Behavioral Sciences and the Law Behav. Sci. Law**, cilt 26, ss. 51-64.
- BARON, M., ve KENNY, D. A. (1986). "The Moderator-Mediator Variable Distinction In Social Psychological Research: Conceptual, Strategic and Statistical Considerations", **Journal of Personality and Social Psychology**, cilt 51, sayı 6, ss. 1173-1182.
- BASIM, H.N., ÇETİN, F. ve TABAK, A. (2009). "Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi", **Türk Psikoloji Dergisi**, cilt 24, sayı 63, ss. 20-34.
- BAŞÇI, B., ve GİRAY, S. (2016). "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Çok Değişkenli İstatistiksel Tekniklerle Analizi", **Journal of Life Economics**, cilt 3, sayı 10, ss. 117-142.

- BAYHAN, V. (2012). “Beden Sosyolojisi ve Toplumsal Cinsiyet”, **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, cilt 63, ss.147-164.
- BİNGÖL, O. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık”, **Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Kmü Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, cilt 16, sayı 1, ss.108-114,
- BOUCHARD, T.J. ve LOEHLİN, J.C. (2001). “Genes, Evolution, and Personality”, **Behavior Genetics**, cilt 31, sayı 3, ss. 243-273.
- ÇAKIR, H.A. ve KILIÇ, B. (2020). “Turistlerin Satın Alma Güdülerinin Klasik Tüketici Davranış Modelleri Kapsamında Değerlendirilmesi”, **Journal of Tourism and Gastronomy Studies**, cilt 8, sayı 1, ss. 645-659.
- ÇETİN, N.G. ve BECEREN, E. (2007). “Lider Kişilik: Gandhi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 3, sayı 5, ss. 110-132.
- ÇİÇEK, İ. VE ASLAN, A. E. (2020). “Kişilik ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri: Kuramsal Bir Çerçeve”, **Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi**, cilt 10, sayı 1, ss. 137-147.
- DEARY, I.J. (1993). “Inspection Time and WAIS-R IQ Subtypes: A Confirmatory Factor Analysis Study”, **Intelligence**, cilt 17, ss. 223-236.
- DEMİRCİ, M.K., ÖZLER, D.E. ve GİRĞİN, B. (2007). “Beş Faktör Kişilik Modelinin İşyerinde Duygusal Tacize (Mobbing) Etkileri–Hastane İşletmelerinde Bir Uygulama”, **Journal of Azerbaijani Studies**, cilt 10, ss. 13-39.
- DEVELİOĞLU, K. ve TEKİN, Ö. (2013). “Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Yabancılaşma Arasındaki İlişki: Beş Yıldızlı Otel Çalışanları Üzerine Bir Uygulama”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. Cilt 18, sayı 2, ss. 15-30.
- DİGMAN, J.M. ve INOUYE, J. (1986). “Further Specification of The Five Robust Factors of Personality”, **Journal of Personality and Social Psychology**, cilt 50, sayı 1, ss.116- 123.

- DIXON, M.M., REYES, C.J., LEPPERT, M.F. ve PAPPAS, L.M. (2008). "Personality and Birth Order in Large Families", **Personality and Individual Differences**, cilt 44, ss.119-128
- DOLAN, M., PARK, I. (2002). "Then Euro Psychology Of Antisocial Personality Disorder", **Psychological Medicine**, cilt 32, sayı 3, ss. 417-427.
- DEARY, I.J. (1993). "Inspection Time and WAIS-R IQ Subtypes: A Confirmatory Factor Analysis Study", **Intelligence**, cilt 17, ss. 223-236.
- DOWNEY, D. B. (1995). "When Bigger Is Not Better: Family Size, Parental Resources, and Children's Educational Performance", **American Sociological Review**, cilt 60, sayı 5, ss. 746-761.
- EHRENSAFT, M., PATRÍCÍA C., JOCELYN, B., ELÍZABETH, S., HENÍAN, C. Ve JEFFREY, J. (2003). "Intergenerational Transmission of Partner Violence: A 20-Year Prospective Study", **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, cilt 71, sayı 4, ss. 741-753.
- EKER, S. (2012). "Alfred Adler'in Kişilik Kuramı'nın Demokrasi Düşüncesi Açısından Önemi", **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 13, sayı 22, ss. 157-18.
- ERDEN, N.S. (2016). "Travma Sonrası Stres Bozukluğu, İşyerinde Zorbalık ve Nörotiklik: Araştırma Önerisi", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt 9, sayı 46, ss. 674-682.
- ERGİN, A., BEKAR, T., ve ACAR, G. A. (2019). "Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yönelik Tutumları ve Etkileyen Faktörler", **Fırat Tıp Dergisi**, cilt 24, sayı3, ss. 122-128.
- ERKUŞ, A. VE TABAK, A. (2009). "Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Çalışanların Çatışma Yönetim Tarzlarına Etkisi: Savunma Sanayisinde Bir Araştırma" **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, cilt 23, sayı 2, ss. 213-242.
- ERSOY, E. (2009). "Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği)", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 2

- FONAGY, P. (1999). "Male Perpetrators of Violence Against Women: An Attachment Theory Perspective", **Journal of Applied Psychoanalytic Studies**, cilt 1, sayı 1, ss.7-27.
- FORSBERG M. (1993). "Childhood Affects Office Politics", **Personnel Journal**, cilt 123, sayı 8, ss. 29-32.
- FOUNTOULAKIS, K. N.,SIAMOULI, M., MOYSIDOU, S., PANTOULA, E., MOUTOU, K., PANAGIOTIDIS, P., KEMERIDOU, M., MAVRIDOU, E., LOLI, E., BATSIARI, E., PRETI, A., TONDO, L., GONDA, X., MOBAYED, N., AKISKAL, K., AKISKAL, H., COSTA, P. ve MCCRAE, R. (2014). "Standardization of the NEO-PI-3 in The Greek General Population", **Annals of General Psychiatry**, cilt 13, sayı 36, ss. 1-8.
- GELLES, R. J. (1976). "Abusedwives: Why Do They Stay", **Journal of Marriage and the Family**, cilt 38, sayı 4, ss. 659-668.
- GOLDBERG, L.R. (1993). "The Structure of Phenotypic Personality Traits", **American Psychologist**, cilt 48, sayı 1, ss. 26-34.
- GÖK, M. (2016). "Kadına Yönelik Şiddetin Kuramsal Temelleri ve Çözüm Önerileri" **Turkish Studies**, cilt 11 sayı 2, ss. 451-472.
- GÜLEÇ, H., TOPALOĞLU, M., ÜNSAL, D. ve ALTINTAŞ, M. (2012). "Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet", **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, cilt 4, sayı 1, ss. 112-137.
- GÜNERİ YÖYEN, E. (2017). "Şiddet Türleri ve Kişilik Özellikleri", **Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss. 35-50.
- GÜRBÜZ, A., AYZAZ, N. ve ALBAYRAK, M. (2015). "E-Ticarette Tüketici Satın Alma Karar Süreci: Salzburg-Ankara Örneği" **İşletme Araştırmaları Dergisi**, cilt 7, sayı 3, ss. 377-394.
- GÜZEL, A. (2016). "Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları ile İlişkili Faktörler", **Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi**, cilt 5, sayı 4, ss.1-11.
- HEISE, T. (1998). "Violence Against Women, An Integrated Ecological Framework", **Violence**, cilt 4, ss. 267-290.

- ISAKSEN, S.G.,LAUER, K.J. ve WILSON, G.V. (2003). “An Examination of The Relationship Between Personality Type and Cognitive Style”, **Creativity Research Journal**, cilt 15, sayı 4, ss. 343-354.
- IŞIKHAN, V. ve ŞENVER YILDIRIM, Ş. (2006). “Ergenlerin Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Durumları ve Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi”, **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, cilt 17, sayı 2, ss. 73-90.
- İKİZ, F.E., SAĞLAM, A. (2017). “Ortaokul Öğrencilerinin Şiddet Eğilimleri ile Okula Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **İlköğretim Online Dergisi**, cilt 16, sayı 13, ss. 1235-1249.
- JOHN, O.P., DONAHUE, E. M. ve KENTLE, R. L. (1991). “The Big Five Inventory” **Journal of Personality and Social Psychology**, cilt 61, sayı 3, ss. 524-527.
- KARACA, M. (2017). “Stratejik Girişimcilerin Kişilik Özelliklerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Neo-FFI Kişilik Envanteri Uygulaması”, **Örgütsel Davranış Araştırmaları Dergisi**, cilt 2,sayı 2, ss. 1-19.
- KARADUMAN, M. (2013). “İş Yaşamında Yalnızlık Algısının Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ile İlişkisi ve Öğretmenler Üzerinde Bir Uygulama”, **HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, cilt 3, sayı 7, ss. 178-197.
- KARSLI, N. (2016). “Psiko-Sosyal Açından Şiddet ve Çözüm Yolları”, **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, cilt 16, sayı 3, ss. 63-89.
- KIRAÇ, R., ERİŞEN, M. A., FİLİZ, E. ve ÇİFTÇİ KIRAÇ, F. (2021). “Üniversite Öğrencilerinin Aile Aidiyeti ile Aile İçi Şiddet Tutumu İlişkisinin Değerlendirilmesi”, **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, cilt 32, sayı 1, ss. 79-95.
- KLEIST, N. (2010). “Negotiating Respectable Masculinity: Genderand Recognition in the Somali Diaspora”, **African Diaspora**, cilt 3, ss. 185-206.

- KODAN ÇETİNKAYA, S. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. **Nesne**, cilt 1, sayı 2, ss. 21-43.
- KOOYMAN, I., DEAN, K., HARVEY, S. (2007). “Outcomes of Publicconcern in Schizophrenia”, **Br J Psychiatry Suppl**, cilt 50, ss. 29-36.
- KURAVATTI, K.P.B. VE MALIPATIL R.P.A. (2017). “Comparative Study of Personality Traits Between Individual and Group Game”, **International Journal of Physical Education, Sports and Health**, cilt 4, sayı 1, ss. 13-15.
- MARTINS, J.M. VE BROOKS G. (2010). “Teaching Consumer Demographics to Marketing Students”, **Popul Res Policy Rev**, cilt 29, ss. 81-92.
- MAVİLİ, A., KESEN, N. F., ve DAŞBAŞ, S. (2014). “Aile Aidiyeti Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, cilt 14, sayı 33, ss. 29-45.
- MCCRAE, R.R., JOHN, O.P. (1992). “An Introduction to The Five-Factor Model and Its Applications”, **Journal of Personlity**, cilt 60, sayı 2, ss. 175-215.
- NAKAO, K.,TAKAISHI, J., TATSUTA, K., KATAYAMA, H., IWASE, M., YORIFUJI, K. VE TAKEDA, M. (2000). “The Influences of Family Environment on Personality Traits”, **Psychiatry and Clinical Neurosciences**, cilt 54, ss. 91-95.
- OKUTAN, E. VE SÜTÜTEMİZ, N. (2015). “Mobbing (Yıldırma) ve Kişilik İlişkisi: Hizmet Sektörü Çalışanları Üzerinde Bir Örnek Olay İncelemesi”, **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, cilt 10, sayı 1, ss. 1-14.
- OLWEUS, D. (1995). “Bullying or Peer Abuse at School: Facts and Intervension”, **Current Directions in Psyshological Science**, cilt 4, ss. 196-200.
- OLWEUS, D. (2003). “A Profil of Bullying at School”, **Educational Leadership**, cilt 60, sayı 6, ss. 12-17.

- ÖNERİ UZUN, G., UZUNBOYLU, H. (2015). “A Survey Regarding of Domestic Violence Againts Women”, **Procedia–Social and Behavioral Sciences**, cilt 190, ss. 24 – 31
- ÖZDEMİR, H. (2019). “Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Erkeklik Ve Kadınlık Algısı: Bir Alan Araştırması”, **Asya Studies**, cilt 4, sayı 10, ss. 90-107.
- ÖZDEMİR, O., ÖZDEMİR, P. G., KADAK, M. T. VE NASIROĞLU, S. (2012). Kişilik Gelişimi. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry**, cilt 4, sayı 4, ss. 566-589.
- ÖZERKMEN, N., GÖLBAŞI, H. (2012). “Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet”, **Akademik Bakış Dergisi**, cilt 15, ss. 23-37.
- ÖZGENTÜRK, İ., KARĞIN, V. VE BALTAÇI, H. (2012). “Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi”,**Polis Bilimleri Dergisi**, cilt 14, sayı 4, ss. 55-77.
- ÖZKAN G. (2017). Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 7, ss. 533-564.
- ÖZMETE, E., ZUBAROĞLU YANARDAĞ, M. (2016). “Erkeklerin Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Kadın ve Erkek Olmanın Değeri”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt 20, sayı 1, ss. 91-107.
- ÖZSOY, E. VE YILDIZ, G. (2013). “Kişilik Kavramının Örgütler Açısından Önemi: Bir Literatür Taraması”, **İşletme Bilimi Dergisi**. cilt 1, sayı 2, ss. 1-12.
- ÖZYURT B.C. VE DEVECİ, A. (2011). “Manisa’da Kırsal Bölgedeki 15-49 Yaş Evli Kadınlarda Depresif Belirti Yaygınlığı ve Aile İçi Şiddetle İlişkisi”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 22, sayı 1, ss. 6-10.
- PAGE, Z., İNCE, M. (2008). “Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme”, **Türk Psikoloji Yazıları Dergisi**, cilt 11, sayı 22, ss. 81-94.

- PATCHİN, J.W. VE HİNDUJA, S. (2006). "Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyberbullying", *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.
- POLAT, O. (2016). "Şiddet", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, cilt 22, sayı 1, ss. 15-34.
- PLOMIN, R. VE NESSELROADE, J.R. (1990). "Behavioral Genetics and Personalit Change", **Journal of Personality**, cilt 58, sayı 1, ss. 191-22.
- SANKIR, H. (2010). "Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Anlamlandırılış Biçiminin "Kadın Sanatçı Kimliği" nin Oluşum Sürecine Etkileri", **Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi**, 5.
- SATICI, S.A., CAN, G. VE AKIN, A. (2011). "İntikam Ölçeği: Türkçeye Uyarlama Çalışması", **Anatolian Journal of Psychiatry**, cilt 16, ss. 36-43.
- SCHMITT , D.P., VORACEK, M., REALO, A. ve ALLIK, J. (2008). "Why Can't Man Be More Like a Woman? Sex Differences in Big Five Personality Traits Across 55 Cultures", **Journal of Personality and Social Psychology**, cilt 96, sayı 1, ss. 118–118.
- SERİN N.B. VE TOPSES G. (2017). "Lise Öğrencilerinde Görülen Psikolojik Belirtilerin Cinsiyet ve Akademik Başarı Açısından İncelenmesi" **Turkish Studies**, cilt 12, sayı 18, ss. 157-172.
- SHARPE, J. P. VE DESAI, S. (2001). "There Visedneo Personality İnventry and The MMPI-2 Psychopathology Five in the Prediction of Aggression" **Personality and Individual Differences**, cilt 31, ss. 505-518.
- SMITH, V.B. (2007). "Karen Horney and Psychotherapy in the 21st Century", **Clinical Social Work Journal**. cilt 35, ss. 57–66.
- SNYDER, D. K., VE FRUCHTMAN, L. A. (1981). "Different Ialpatterns of Wifeabuse: A Data-Based Typology", **Journal of Consulting and Clinical Psychology**", cilt 49, sayı 6, ss. 878-885.

- SOMER, O. ve GOLDBERG, L.R. (1999). “The Structure of Turkish Trait-Descriptive Adjectives”, **Journal of Personality and Social Psychology**, cilt 76, sayı 3, ss. 431- 450.
- SÜMER, N. VE SÜMER, H. C. (2005). “Beş Faktör Kişilik Ölçeği Türkçe Uyarlaması”, **Türk Psikoloji Yazıları Dergisi**, cilt 8, sayı 31, ss. 45-57.
- TAGGAR, S.,HACKEW, R. ve SAHA, S. (1999). “Leadership Emergence in Autonomous Work Teams: Antecedents and Outcomes” **Personnel Psychology**, cilt 52, sayı 4, ss. 899-926.
- TARI SELÇUK, K., AVCI, D. VE MERCAN, Y. (2018). “Üniversite Öğrencilerinde Flört Şiddetine Maruziyet: Flört Şiddetine Yönelik Tutumların ve Toplumsal Cinsiyet Algısının Şiddete Maruziyet ile İlişkisi”, **Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi**,cilt 9, sayı 3, ss. 302-308.
- THURSTONE, L.L. (1934). “The Vectors of The Mind”, **Psychological Review**, cilt 41, ss. 1-32.
- TOMMASEL, A., CORBELLINI, A., GODOY, D. VE SCHIAFFINO, S. (2015). “Exploring The Role of Personality Traits in Followe Recommendation”, **Online Information Review**, cilt 39, sayı 6, ss. 812-830.
- TRIANDIS, H.C. VE SUH, E.M. (2002). “Cultural Influences on Personality”, **Annual Reviews of Psychology**, cilt 53, ss. 133-160.
- TÜRK, B. ve Şenyuva, G. (2021). “Şiddet Sarmalı İçinde Siber Zorbalık: Bir Gözden Geçirme”, **IBAD Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 10, ss. 462-479.
- UÇAR, T., AKSOY DERYA, Y., KARAASLAN, D. ve AKBAŞ TUNÇ, Ö. (2017). “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Şiddet Davranışı”, **Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi**, cilt 26, sayı 3, ss. 96-103.
- UÇAR, M. E., ve KONAL, B. (2018). “Öğretmenler ile Lise ve Üniversite Öğrencilerindeki Narsisizm Kişilik Özellikleri Benlik Saygısı ve

- Duygu Gereksinimi Arasındaki İlişkiler”, **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, cilt 8, sayı 14, ss. 92-136.
- ULU, I.P. VE TEZER, E. (2010). “Adaptive and Maladaptive Perfectionism, Adult Attachment and Big Five Personality Traits”, **The Journal of Psychology**, cilt 144, sayı 4, ss. 327-340.
- ULU, M. (2016). “Kişilik ve Şiddet İlişkisi Üzerine Psikolojik Bir Araştırma” **Bilimname**, cilt 2016, sayı 32, ss.57-82.
- UYGUR, G. (2016). “Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Önemi”,**Dini Araştırmalar Dergisi**, cilt 19, sayı 49, ss. 209-227.
- ÜNSAL A. (1996). “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, **Cogito**, cilt 6, ss. 29-36.
- VAHİP, I. ve DOĞANAVŞARGİL BAYSAL, G. Ö. (2006). “Aile İçi Şiddet ve Kadın Hastalarımız”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 17, sayı 2, ss. 107-114.
- WIJK, L., EDELBRING, S., SVENSSON, A.K. (2009). “A Pilot For A Computer-Based Simulation System For Risk Estimation and Treatment of Mentally Disorder Edoffenders” **Informatics for Health and Social Care**, cilt 34, sayı 2, ss. 106-115.
- YAN, W.S., LI, Y.H. ve SUI, N. (2013). “The Relationship Between Recent Stressful Life Events, Personality Traits, Perceived Family Functioning and Internet Addiction Among College Students” **Stressand Health**, cilt 30, sayı 1, ss. 3- 11.
- YAŞBAY KOBAL, H. ve ŞİMŞEK, S. (2021). “Dışa Dönük Kişilik Özelliğinin Grup Uyumu Üzerine Etkisi: Hakkâri’deki Özel Güvenlik Personeli Üzerinde Bir Araştırma”, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, cilt 13, sayı 1, ss. 394-409.
- YAVUZER, Y. (2011). “Okullarda Saldırganlık/Şiddet: Okul ve Öğretmenle İlgili Risk Faktörleri ve Önleme Stratejileri”, **Milli Eğitim Dergisi**, Cilt 41, Sayı 192, ss. 43-61.

- YELBOĞA, A. (2006). “Kişilik Özellikleri ve İş Performansı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, cilt 8, sayı 2, ss. 196- 211.
- YEMEZ, B. ve ALPTEKİN, K. (1998). “Depresyon Etiyolojisi” **Psikiyatri Dünyası**, cilt 1, ss. 21- 25.
- YILMAZ, A. (2010). “Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi”, **Çağdaş Türkiye Tarih Araştırmaları Dergisi**, cilt 9, sayı 20, ss. 191-212.
- ZAPİATİS, A., ve CONSTANTİ, P. (2012). “Extraversion, Openness and Conscientiousness”, **Leadership and Organization Development Journal**, cilt 33, sayı 1, ss. 86-104.
- ZEYNELOĞLU, S. ve TERZİOĞLU, F. (2011). “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 40, ss. 409-420.

TEZLER

- ALİYEV, P. (2008). “Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Cinsiyet Rollerinin Üniversite Alan Seçimi ile İlişkisinin İncelenmesi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.
- ÇINAR, G. (2018). “Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Şiddet Eğilimi Üzerine Olan Sosyal Algılarının Araştırılması”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İPEK, B. (2020). “İlkokul Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Öğrenme Sürecinde Ailenin Rolü”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- KAPLAN, B. (2012). “Ergenlerde Bağlanma ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

- LEVENT, B. (2011). “Sınıf Öğretmenlerinin Kişilik Özelliklerinin İletişim Becerilerine Etkisi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- METE, C. (2006). “İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ile İş Tatminleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- OKUTAN, E.K. (2010). “Kişilik Özelliklerinin Tükenmişliğe Etkisi: Bir Örnek Olay İncelemesi” (Yayımlanmamış doktora tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖKTEM, U. (2009). “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin A Tipi Kişilik Özellikleri ile İş Doyumları Arasındaki İlişki”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZTÜRK, A. (2016). “Hüzün Turizmi Katılımcılarının Kişilik Özellikleri, Motivasyonları ve Memnuniyetleri Arasındaki İlişki”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PEKŞEN SÜSLÜ, D. (2016). “Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Benlik Saygısı, Anne, Baba ve Akran İlişkiler Açısından İncelenmesi”, (Yayımlanmamış doktora tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PUHER, M.A. (2009). “The Big Five Personality Traits As Predictors of Adjustmentto College”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Villanova University, Faculty of the Department of Psychology.
- TASA, H. (2021). “Farklılık İklimi, Yönetici Tutumları ve Çalışanın Bilişsel Esnekliğinin Önyargılar ile İlişkisi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- TEKİN, Ö.A, (2012). “Yabancılaşma ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler: Antalya Kemer’deki Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri Çalışanları

Üzerinde Bir Uygulama”, (Yayımlanmamış doktora tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TUNCA, B. (2021). “Kadınların Şiddete Maruziyetinde Toplumsal Cinsiyet Rollerine Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yönelik Tutum ile Toplumsal Cinsiyet Algısı İlişkisi: Siirt Populasyonu”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Aydın Adanan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

ÜNSAL, A. (2019). “Kadınlara Uygulanan Şiddet Türlerinin Depresyona Etkisi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YAKUT, S. (2012). “Lise Öğrencilerinde Dindarlık ve Şiddet Eğilimi İlişkisi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YALÇIN, H. (2018). “Kadına Şiddeti Önlemeye Yönelik Bir Eğitimin Etkisi: Karaman (Aile Hekimliği Birimleri) Örneği”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YANKOWY, B.J. (2011). “The Relationship Between Personality Traits and Leadership Styles of Selected Community College Workforce Development Executives and Corporate Executives”, (Yayımlanmamış doktora tezi), The University of Florida

YILDIRIM, B.I. (2014). “Çalışanların Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile İş Tatminleri Arasındaki İlişki: Alanya’daki Beş Yıldızlı Oteller Üzerine Bir Uygulama”, (Yayımlanmamış doktora tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YILMAZ ÖZKAN, Y. (2008). “Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet: Muğla/Milas Uğurlu Özbilim Dershanesi OKS Öğrencileri Örneği” (Yayımlanmamış yüksek lisans tez), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YOROHAN, R. (2011). The Relationship Between Exposure to Violence, Acceptance of Violence and Engagement in Violence: A Study of

Turkish Adolescence”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

DİĞER KAYNAKLAR

AKTAŞ, G. (2013). “Yoksulluğu Ev İçinden Tanımlamak: Kadın Bakış Açısından Yoksulluk”, Uluslararası Katılımlı 7. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı (3 Kitaplık Set) / Edi. Muammer Tuna; Yardımcı Edi. Ünal Bozyer-Ebru Açık Turguter. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 1-11.

ALTINAY, A. G. VE ARAT, Y. (2007). “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırma Raporu”, **TÜBİTAK**, Ankara.

BAŞBAKANLIK AİLE ARAŞTIRMA KURUMU BAŞKANLIĞI, (1998). “Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet” **Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları. Bilim Serisi. Yayın No: 113**, Ankara.

BELSEY, B. (2006). “Cyberbullying: An Emerging Threat to the Always on Generation”, Erişim Tarihi 01 Temmuz 2023, Erişim adres:

http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf adresinden erişildi.

BOEREE, C. G. (2009). “Personality Teories” Erişim tarihi: 13.06.2023, Erişim adresi: <http://webpace.ship.edu/cgboer/Freud.pdf>

EL MASRI, R., HARVEY, C., VE GARWOOD, R. (2013). “Shifting Sands: Changing Gender Roles Among Refugees in Lebanon”, Erişim Tarihi: 13.06.2023, Erişim adresi: <https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/rr-shifting-sands-lebanon-syria-refugees-gender-030913-summ-en.pdf>.

NAZLI, İ. (2019). “Tüketicilerin Psikososyal İhtiyaçlarının Satın Alma Davranışına Etkisi”, **4.International Conference of Business Students (ICOBBS’19)**, Yalova

OXFORD DICTIONARY ONLINE. (2018). “Meaning of Personality”, Erişim tarihi: 13.06.2023, Erişim adresi: <https://languages.oup.com/>

THE WORLD HEALTH ORGANIZATION (2002). “World Report on Violence and Health”, Erişim tarihi: 17 Haziran, 2023, Erişim adresi:

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/index.html.

EKLER

EK 1 Kişisel Bilgi Formu

EK 2. Beş Faktör Kişilik Ölçeği (BFKÖ)

EK 3. Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ)

EK 4. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ)

Ek 5. Etik Kurul Kararı

EK 1 Kişisel Bilgi Formu

A. Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz?

(1) Kadın (2) Erkek (3) Belirtmek İstemiyorum

2. Öğrenim yılımız?

(1) Hazırlık (2) Birinci Sınıf (3) İkinci Sınıf (4) Üçüncü Sınıf (5)
Dördüncü Sınıf

(6) Beşinci Sınıf

3. En uzun süreliğine yaşadığınız yer?

(a) Köy (Nüfusu 2000'den az yerleşim yeri)

(b) İlçe/Kasaba (Nüfusu 2 bin ile 20 bin arasında olan yerleşim yeri)

(c) Şehir (20 bin ile 100 bin nüfusa sahip yerleşim yeri)

(d) Büyükşehir (100 binden fazla nüfusa sahip olan şehirler)

4. Annenizin eğitim durumu?

(a) Okuryazar değil (b) Okuryazar (c) İlköğretim (d) Ortaöğretim (e) Lise (f)
Üniversite

5. Babanızın eğitim durumu?

(a) Okuryazar değil (b) Okuryazar (c) İlköğretim (d) Ortaöğretim (e) Lise (f)
Üniversite

6. “Siz dahil” kardeş sayınız?

(a) Tek çocuk (b) İki kardeş (c) Üç kardeş (d) Dört kardeş (e) Beş ve üstü
kardeş

7. Aile içinde şiddete (Fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel) maruz kaldınız mı?

(a) Evet (b) Nadiren (c) Hayır

8. Aile içinde maruz kaldığınız şiddetin türü neydi?

(a) Şiddete Hiç Maruz Kalmadım (b) Fiziksel Şiddet (c) Duygusal/Psikolojik Şiddet

(d) Ekonomik Şiddet (e) Cinsel Şiddet

(f) Birden Fazlası (Örn. Fiziksel/Psikolojik)

9. Aile içinde şiddete(Fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel) şahit oldunuz mu?

(a) Evet (b) Nadiren (c) Hayır

10. Başkasına (Fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel) şiddet uygulama durumunuz oldu mu?

(a) Evet (b) Hayır

EK 2. Beş Faktör Kişilik Ölçeği (BFKÖ)

EK D: BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖLÇEĞİ-KISA FORM

Aşağıda sizi tanımlamaya çalışan birtakım özellikler yer almaktadır. Aşağıdaki özellikleri sizi ne kadar tanımladığına; (1) hiç katılmıyorum, (2) katılmıyorum, (3) kararsızım, (4) katılıyorum, (5) kesinlikle katılıyorum derecelendirmelerinden yararlanarak uygun olan seçeneği işaretleyerek karar veriniz.

	(1) Hiç Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Kararsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum
1. Konuşkan biriyim.	1	2	3	4	5
2. Başkalarında hata arayan biriyim.	1	2	3	4	5
3. İşini eksiksiz yapan biriyim.	1	2	3	4	5
4. Karamsar ve hüzünlü biriyim.	1	2	3	4	5
5. Orijinal, yeni fikirler üretebilen biriyim.	1	2	3	4	5
6. Başkalarına karşı mesafeli biriyim.	1	2	3	4	5
7. Yardımsever, çıkarıcı olmayan biriyim.	1	2	3	4	5
8. Umursamaz biriyim.	1	2	3	4	5
9. Rahat, stresle kolay baş edebilen biriyim.	1	2	3	4	5
10. Çok değişik konuları merak eden biriyim.	1	2	3	4	5
11. Enerji dolu biriyim.	1	2	3	4	5
12. Başkaları ile sürekli tartışmaya giren biriyim.	1	2	3	4	5
13. Güvenilir bir çalışan/iş gören/eleman olabilecek biriyim.	1	2	3	4	5
14. Gergin olabilen biriyim.	1	2	3	4	5
15. Yaratıcı zekası olan, derin düşünen biriyim.	1	2	3	4	5
16. Heyecan yaratabilen biriyim.	1	2	3	4	5
17. Affedici bir yapıya sahip biriyim.	1	2	3	4	5
18. Dağınık olmaya eğilimli biriyim.	1	2	3	4	5
19. Çok endişelenen biriyim	1	2	3	4	5
20. Hayal gücü yüksek biriyim.	1	2	3	4	5
21. Sessiz kalmaya eğilimi olan biriyim.	1	2	3	4	5
22. Diğer insanlara genellikle güvenen biriyim.	1	2	3	4	5

	(1) Hiç Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Kararsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum
23. Tembel olmaya eğilimli biriyim.	1	2	3	4	5
24. Duygusal olarak dengeli, kolayla morali bozulmayan biriyim.	1	2	3	4	5
25. Keşfeden, icat eden, yaratıcı biriyim	1	2	3	4	5
26. Atılgan, girişken bir kişiliğe sahip biriyim.	1	2	3	4	5
27. Soğuk ve mesafeli olabilen biriyim.	1	2	3	4	5
28. Başladığı işi tamamlayabilen biriyim.	1	2	3	4	5
29. Dakikası dakikasına uymayan biriyim.	1	2	3	4	5
30. Sanata ve estetik değerlere önem veren biriyim.	1	2	3	4	5
31. Bazen çekingen, utangaç olabilen biriyim.	1	2	3	4	5
32. Hemen hemen herkese karşı saygılı ve nazik olan biriyim	1	2	3	4	5
33. İşlerini verimli ve tam olarak yapabilen biriyim.	1	2	3	4	5
34. Gergin ortamlarda sakin kalabilen biriyim	1	2	3	4	5
35. Rutin, sabit bir düzeni olan işleri yapmayı seven biriyim.	1	2	3	4	5
36. Dışa dönük, sosyal biriyim.	1	2	3	4	5
37. Zaman zaman başkalarına karşı kabalaşabilen biriyim.	1	2	3	4	5
38. Planlar yapan ve bu planları uygulayabilen biriyim.	1	2	3	4	5
39. Kolayca heyecanlanabilen ve sinirlenebilen biriyim.	1	2	3	4	5
40. Düşünmeyi seven, fikirler geliştirebilen biriyim.	1	2	3	4	5
41. Sanata ilgisi çok az olan biriyim.	1	2	3	4	5
42. Başkalarıyla işbirliği yapmayı seven biriyim.	1	2	3	4	5
43. Kolaylıkla dikkati dağılabilen biriyim.	1	2	3	4	5
44. Sanat, müzik ve edebiyatta çok bilgili olan biriyim.	1	2	3	4	5

EK 3. Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ)

ŞİDDET EĞİLİM ÖLÇEĞİ

	Şiddet Eğilim Ölçeği	Hiç Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun
1.	Hoşuma gitmeyen bir olay karşısında hemen sinirlenirim.				
2.	Doğru olduğuna inandığım konularda eleştirilmek beni sinirlendirir.				
3.	Rahatsız olduğum durumlar karşısında sinirlendiğimde kendimi kontrol edemiyorum.				
4.	Duygusal ya da fiziksel rahatsız edildiğimde fiziksel olarak karşılık verme isteği duyarım.				
5.	Sinirli olduğumda bir şeyler kırma isteği duyarım.				
6.	Arkadaşlarım, annem, babam, vb. insanlarla çok sık tartışmaya girerim.				
7.	Hak etmiş olanlara layık oldukları ceza verilmelidir.				
8.	Eğer beğenmediğim bir şey olursa en yakınım ile bile tartışırım.				
9.	Bence hayvanların av maksadıyla vurulmasında bir sakınca yoktur.				
10.	Diğerlerinin saldırılarına karşı güçlü bir arkadaş grubu mutlaka olmalıdır.				
11.	Eğer saldırıya uğramışsam aradan geçen zamana bakmaksızın aynı şekilde karşılık veririm.				
12.	İnsan çevreden gelecek tehditlere daima hazır olmalıdır.				
13.	Bu dünya da en önemli şey diğerlerinden güçlü olmaktır.				
14.	Sık sık kavga ederim.				
15.	Bazı insanlara karşı zor kullanılabileceğini inanırım.				
16.	Bazı hallerde insanlara karşı zor kullanılabileceğine inanırım.				
17.	Kavgaları seyretmek hoşuma gider.				
18.	İnsanların benden korkması hoşuma gider.				
19.	Bazen başkanlarına zarar verme isteği duyarım.				
20.	Sokakta başıboş dolaşan hayvanlar ortadan kaldırılmalıdır.				

EK 4. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği (TCRTÖ)**TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUM ÖLÇEĞİ**

Tutum İfadeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Kızlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.					
2. Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır.					
3. Kadının yapacağı meslekler ile erkeğin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.					
4. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.					
5. Bir genç kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son sözü baba söylemelidir.					
6. Kadının erkek çocuk doğurması onun değerini artırır.					
7. Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle, iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir.					
8. Ailede ev işleri, eşler arasında eşit paylaşılmalıdır.					
9. Kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir.					
10.Kadınlar kocalarıyla anlaşamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir.					
11.Bir genç kız, evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir.					
12.Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuk eşit yararlanmalıdır.					
13.Çalışma yaşamında kadınlara ve erkeklere eşit ücret ödenmelidir.					
14.Bir erkeğin karısını aldatması normal karşılanmalıdır.					
15.Kadının çocuğu olmuyorsa erkek tekrar evlenmelidir.					
16.Kadının temel görevi anneliktir.					
17.Evin reisi erkektir.					
18.Dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına					

yaşayabilmelidir.					
19.Bir genç kızın, flört etmesine ailesi izin vermelidir.					
20.Ailede kararları eşler birlikte almalıdır.					
21.Bir kadın akşamları tek başına sokağa çıkabilmelidir.					
22.Eşler boşandığında mallar eşit paylaşılmalıdır.					
23.Kız bebeğe pembe, erkek bebeğe mavi renkli giysiler giydirilmelidir.					
24.Erkeğin en önemli görevi evini geçindirmektir.					
25.Erkeğin maddi gücü yeterliyse kadın çalışmamalıdır.					
26.Evlilikte, kadın istemediği zaman cinsel ilişkiyi reddetmelidir.					
27.Mesleki gelişme fırsatlarında kadınlara ve erkeklere eşit haklar tanınmalıdır.					
28.Evlilikte erkeğin öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır.					
29.Bir kadın cinsel ilişkiye evlendikten sonra yaşmalıdır.					
30.Ailede erkek çocuğun öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır.					
31.Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır.					
32.Alışveriş yapma, fatura ödeme gibi ev dışı işlerle erkek uğraşmalıdır.					
33.Erkekler statüsü yüksek olan mesleklerde çalışmalıdır.					
34.Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar vermelidir.					
35.Bir erkek gerektiğinde karısını dövmelidir.					
36.Evlilikte gebelikten korunmak sadece kadının sorumluluğudur.					
37.Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayene olmalıdır.					
38.Evlilikte erkeğin yaşı kadından büyük olmalıdır.					

EK 5. Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 02.02.2023-76317

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı :E-88083623-020-76317
Konu :Etik Onayı Hk.

02.02.2023

Sayın CANER SARİBOĞA

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 26.01.2023 tarihli ve 2023/01 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Mehmet Sencer GİRGİN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: BSM4ZHDY9Z Pin Kodu: 25003

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys?>

Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL

Telefon : 444 1 428

Web : <http://www.aydin.edu.tr/>

Keş Adresi : iau.yazisleri@iau.istanbul.edu.tr

Bilgi için : Tuğba SÜNNETÇİ

Unvanı : Yazı İşleri Uzmanı

Tel No : 31002

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Caner SARİBOĞA

ÖĞRENİM DURUMU

Yüksek Lisans: : İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
: Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
2020-2023

Lisans: : Konya Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü 2015-2019

Lise: : Van Kazım Karabekir Anadolu Lisesi
2009-2014

MESLEKİ DENEYİM

İstanbul Avcılar Belediyesi : Sosyal Çalışmacı, Aile Danışmanı
Ocak 2020-Devam Ediyor.

ALDIĞI EĞİTİMLER

İstanbul Üniversitesi SEM :Aile Danışmanlığı Sertifika Programı (Toplamda 450
Saat, Kuramsal, Uygulama ve Süpervizyon), Mart-
2021.

Uluslararası Entegratif Kognitif Psikoterapi Enstitüsü: Cinsellik, Cinsel Terapi ve
Cinsel Tedaviler Eğitimi, Şubat-2023

KONGRE BİLDİRİSİ

Sariboğa, C. ve Tasa, H. (2023). “Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri, Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Şiddet Eğilimleri ile İlişkisinin İncelenmesi”, 15. Uluslararası Sosyal, Beşeri ve Eğitim Bilimleri Kongresi, ss. 845.

